

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ
КОМУНАЛЬНА УСТАНОВА ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
«ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ»

Сучасна бібліотека для дітей – платформа для культурного розвитку громади

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
директорів обласних бібліотек для дітей

8-10 жовтня 2019 року

м. Тернопіль

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ
КОМУНАЛЬНА УСТАНОВА ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
«ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ»

СУЧАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ – ПЛАТФОРМА ДЛЯ КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАДИ

Матеріали

Всеукраїнської науково-практичної конференції
директорів обласних бібліотек для дітей

8-10 жовтня 2019 року

м. Тернопіль

Київ – 2019

УДК 02(477):005.745

С 91

Відповідальна за випуск А.І. Гордієнко.
Укладач Т.М. Кузілова.
Літературний редактор О.А. Кадькаленко.

Сучасна бібліотека для дітей – платформа для культурного розвитку громади : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конференції директорів обл. б-к для дітей, 08-10 жовт. 2019 р. / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. Т. М. Кузілова ; літ. ред. О. А. Кадькаленко. – Київ, 2019. – 200 с.

Збірник містить доповіді та тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції директорів обласних бібліотек для дітей «Сучасна бібліотека для дітей – платформа для культурного розвитку громади», що проходила 08-10 жовтня 2019 року на базі КУ Тернопільської обласної ради «Тернопільська обласна бібліотека для дітей».

© Національна бібліотека України для дітей

ГОРДІЄНКО Алла Іванівна,
генеральний директор
Національної бібліотеки України для дітей,
заслужений працівник культури України,
кандидат культурології

Вельмишановні учасники Всеукраїнської науково-практичної конференції директорів обласних бібліотек для дітей «Сучасна бібліотека для дітей – платформа для культурного розвитку громади»!

Вже стало доброю традицією проведення наших професійних зібрань у дружньому колі з метою обговорення найактуальніших проблем бібліотечної сфери. Сучасний світ стрімко глобалізується, зазнаючи невпинних змін. Аби відповідати культурним, науковим, технічним та освітнім викликам сьогодення, високим вимогам інформаційної доби, мати втішну статистику та високу ефективність, щоб зберегти корпоративну індивідуальність і значущість в умовах децентралізації, бібліотеки для дітей мають себе стратегічно позиціонувати, модернізуватися й трансформуватися у багатофункціональні культурні центри, стати простором для неформальної освіти, зустрічей та соціальної інтеграції.

Реалізуючи цілі сталого розвитку для дітей України, беручи активну участь у грантових програмах, бібліотеки для дітей, здійснюючи промоцію читання та реновацію, формують у молодого покоління вміння стирати межі й долати бар'єри, розвивають у нього підприємницькі навички і творчі здібності, роблять бібліотеки бажаними для відвідування, наповнюють їх актуальним контентом, сприяють тому, аби естетичні категорії були глибоко закорінені в душі майбутніх поколінь.

Якщо ваша бібліотека сьогодні впізнавана і значима, автентична і не схожа на інші, успішна і суспільно корисна, вас поважають і ви маєте адекватно-високу самооцінку, тоді такій книгозбірні довірятимуть, вважатимуть надійним другом і партнером, підтримуватимуть та залишатимуть повсюдно

позитивні відгуки про роботу. Тобто ви зуміли вибудувати ефективні комунікації і вашій корпоративній репутації та існуванню закладу нічого не загрожує, а головні ресурси і культурний продукт є і будуть вирішальними для розвитку сіл, міст, громад і країни в цілому, каталізаторами активності різних верств суспільства.

Нинішня конференція – яскравий приклад встановлення та налагодження ефективних комунікацій: ми порушуємо тут актуальні проблеми, обговорюємо тенденції, проводимо переговори і широкі консультації, ділові зустрічі, обмінюємося досвідом, публічно представляємо лідерів, нові напрями і найбільш успішні кейси. Тож нехай живуть і процвітають в Україні спеціалізовані бібліотеки для дітей.

ШЕРГЕЙ Григорій Платонович,

*начальник управління культури
Тернопільської обласної державної адміністрації,
заслужений діяч мистецтв України*

Шановні учасники конференції!

В умовах децентралізації влади в Україні та у період активного реформування бібліотечної галузі тема конференції «Сучасна бібліотека для дітей – платформа для культурного розвитку громади» є надзвичайно актуальною, адже подальший розвиток бібліотечної справи – це запорука розвитку суспільства. Бібліотеки для дітей – це особливі заклади, і на сьогодні вони залишаються чи не єдиним доступним та безпечним простором для отримання знань, розвитку, самореалізації й корисного дозвілля дітей та підлітків, платформою для комунікації та соціального діалогу представників влади і громади.

Приємно відзначити, що бібліотеки для дітей активно розвиваються і працюють над удосконаленням методів своєї роботи. Яскравим підтвердженням цього є Терно-

пільська обласна бібліотека для дітей, яка активно впроваджує нові сучасні форми залучення до читання не тільки дітей, а й усіх членів родини. Вона є однією з найактивніших в області з написання та реалізації грантових проєктів, залучення інвестиційних коштів, має практичний досвід налагодження тісного партнерства з різноманітними установами, організаціями, фондами, що формує імідж бібліотеки та дозволяє розширити спектр і покращити якість надання послуг користувачам.

Позитивним, на нашу думку, є досвід реформування закладів культури у Тербовлянській ОТГ, де успішно функціонує Тербовлянська централізована система публічно-шкільних бібліотек (ЦСПШБ). У громаді створено найсучасніші центри культури та дозвілля, які забезпечують надання цілого комплексу послуг, у тому числі послуги бібліотеки в єдиному відкритому просторі, що відповідають запитам користувачів. Креативно популяризує книги та читання серед дітей та молоді Тербовлянська княжа книгозбірня (Тербовлянська міська публічно-шкільна бібліотека). Сподіваюся, що напрацювання бібліотек Тернопільщини будуть для вас цікавими і корисними.

Тож, вітаю учасників конференції, бажаю плідної роботи, творчої наснаги, отримувати насолоду від професії, від усвідомлення користі, яку ви приносите людям, від причетності до великої культурологічної справи, віри у світле майбутнє і наснаги для його творення!

НОВИЦЬКА Надія Семенівна,

*директор КУ Тернопільської обласної ради
«Тернопільська обласна бібліотека для дітей»*

Шановні учасники Всеукраїнської науково-практичної конференції директорів обласних бібліотек для дітей!

Раді вітати усіх представників із різних куточків України

на гостинній Тернопільщині. Уже не вперше ми зустрічаємо на своїй землі учасників такого важливого для дитячих бібліотек України форуму. Але черговий приїзд колег по-своєму особливий і знаковий для нас, господарів конференції, адже цього року її тема є дуже цікавою і актуальною – «Сучасна бібліотека для дітей – платформа для культурного розвитку громади». У програмі конференції передбачено обговорення надзвичайно важливих питань сьогодення: проблеми та перспективи функціонування бібліотек для дітей як культурно-інформаційних осередків об'єднаних територіальних громад; право дітей на отримання культурних послуг в умовах створення громад; проєктна діяльність; ключ до розвитку бібліотеки громади та ін.

Тернопільщина бібліотечна із задоволенням висвітлить свої напрацювання щодо грантової, проєктної діяльності; досвіду впровадження інновацій та виконання науково-просвітницької місії серед бібліотекарів міста і області.

Ми щиро дякуємо Національній бібліотеці України для дітей за можливість показати успіхи бібліотек Тернопільщини.

Бажаємо учасникам конференції плідної роботи, приємних вражень, збагачення досвіду для подальшої професійної діяльності, життєвих гараздів та нових досягнень у нашій спільній справі.

Маємо надію, що «Файне місто над ставом» залишить у вас теплі спогади!

БАРДАШЕВСЬКА Анна Іванівна,
директор КЗ «Херсонська обласна бібліотека для дітей
ім. Дніпрової Чайки» Херсонської обласної ради,
заслужений працівник культури України

БІБЛІОТЕКА ЯК КРЕАТОР ІННОВАЦІЙНИХ ПАРТНЕРСЬКИХ ПРОЄКТІВ НА КОРИСТЬ ГРОМАДИ ХЕРСОНЩИНИ

Ось уже п'ять років, починаючи з березня 2015 року, до дня народження видатної поетеси сучасності на херсонській землі проходить Обласний фестиваль виконавської майстерності «Поетичний камертон Ліни Костенко». Цей унікальний захід популяризує творчість поета світового масштабу, підтримує розвиток української культури та сприяє обміну виконавським досвідом серед митців та аматорів Херсонщини.

Завдяки цьому проєкту в новій ролі виступила обласна дитяча книгозбірня. Управління культури обласної державної адміністрації як ініціатор новації доручило колективу Херсонської обласної бібліотеки для дітей ім. Дніпрової Чайки опрацювати ідею проведення фестивалю та виступити співорганізатором і головним координатором дій залучених співвиконавців.

Тож саме бібліотекою було запропоновано на розгляд обласного організаційного комітету та на подальшу державну реєстрацію Положення про щорічний обласний фестиваль виконавської майстерності «Поетичний камертон Ліни Костенко». Положення закріпило формат фестивалю як міжгалузевого багатопартнерського обласного проєкту за участі установ, методичних центрів та закладів культури і освіти обласного підпорядкування.

Запрошуються всі земляки віком від 12 років, які власною творчістю вшановують славетну українську поетесу.

Це вокалісти, які виконують пісні за мотивами віршів Ліни Костенко або пісні героїні її найвідомішого твору – Марусі Чурай; а також художники, які своїми ілюстраціями унаочнюють щирі рядки поетеси; читці-декламатори, які майстерно виконують її твори; аматори театрального мистецтва, які пропонують глядачу сценічне втілення поетичних творів та образів Ліни Костенко. Особливою популярністю серед творчих особистостей нашого краю користується номінація авторської поезії, написаної за мотивами творів Ліни Василівни та віршів-присвят, адресованих поетесі.

Зазвичай фестиваль проводиться у два етапи: відбірко-вий триває у районах, містах та об'єднаних територіальних громадах Херсонської області, а обласний – у місті Херсоні, він збирає до 300 учасників фінальних творчих змагань. Переважна їхня більшість – це діти та підлітки шкільного віку.

На бібліотеку покладено завдання розробки проєктів міжвідомчих розпорядчих документів про організацію фестивалю, про проведення обласного фіналу та гала-концертів, оформлення протоколів засідань обласного організаційного комітету тощо. Як головний координатор фестивалю бібліотека розробляє координаційні плани із зазначенням завдань, функцій, вихідних документів кожного із залучених методичних центрів та закладів.

Щорічно до організації фестивалю залучаються до 10 партнерів, серед яких Департамент освіти, науки та молоді, обласні музичне училище та училище культури, херсонські театри – музично-драматичний ім. М. Куліша та ляльковий, Палац молоді і студентів та Будинок художньої творчості, обласні центри народної творчості та науково-методичний, дизайн-ліцей і художня школа. До проведення фестивалів запрошені та активно долучаються обласні організації Національних спілок письменників, журналістів, художників. На бібліотеку покладено також завдання формування складу журі усіх

5 номінацій та головного журі, які відбирають номери та учасників для включення в програму гала-концертів фестивалю. Бібліотека здійснює контроль за реєстрацією заявок та учасників обласного етапу, за організацією відбіркових виступів у всіх 5 номінаціях.

Журі у різних локаціях визначає по три лауреати у кожній номінації за критеріями: рівень майстерності, власна творча неповторність і новизна художніх рішень. Тож саме вони і виступають під час підсумкового гала-концерту, яким завершується святкове дійство.

У фое закладу, в якому відбувається гала-концерт, організовується вернісаж малюнків-ілюстрацій до творів Ліни Костенко, які може переглянути кожен бажаючий.

Учасники фестивалю, які не увійшли до числа лауреатів, також мають можливість порадувати глядачів своєю виконавською майстерністю, скориставшись опцією «відкритого мікрофону», кожен може вільно прочитати улюблене з творчого доробку Ліни Костенко, власні вірші чи виконати пісню з фестивальної програми.

Усі лауреати фестивалю, окрім права виступити під час гала-концерту і почути бурхливі оплески кількох сотень глядачів, отримують нагороди – дипломи лауреатів фестивалю та подарунки – збірки творів Ліни Костенко.

До дня народження Ліни Василівни майстри слова Херсонщини щороку дарують їй поетичний букет, який оформлюється в онлайн-збірку «Пелюстки для Ліни» та розміщується на сайті Херсонської обласної бібліотеки для дітей. Усі авторські виступи знімаються на відеокамеру і під час верстки чергової вебзбірки публікуються разом із фотографіями та текстами авторських творів.

Локацією фінальних змагань авторської номінації незмінно виступає обласна бібліотека для дітей ім. Дніпрової Чайки. На неї ж покладається завдання відбору та упорядкування кращих поезій та ілюстрацій у збір-

ник вибраного, який видається раз на два-три роки і має таку ж назву – «Пелюстки для Ліни». До друкованої версії збірника входять від 70 до 100 поезій та до 20 малюнків-ілюстрацій, а обкладинки видань прикрашають світлини з фестивалів. Кожен автор отримує примірник у дарунок, ці збірники також поповнюють фонди бібліотек Херсонщини.

З 2016 року дещо змінилось тематичне спрямування фестивалю, і його назва набула нового звучання: «Поетичний камертон Ліни Костенко: патріотичні лейтмотиви». Акцент було зроблено на творах громадянської лірики, поезії патріотичного звучання, оскільки проникливі вірші поетеси здатні природно виховувати молоде покоління у національно-патріотичному дусі. І для того, щоб якомога ширше коло людей ознайомилося з творчим доробком відомої української поетеси та взяло участь у фестивалі виконавської майстерності, щороку у засобах масової інформації проводиться потужна рекламно-інформаційна кампанія, план якої розробляє наша бібліотека. Також розробляються і видавничі макети дипломів, запрошень, постерів, банерів, єврофлаєрів фестивалю тощо. Для представників регіональних ЗМІ організуються прес-конференції; висвітлюються урочистості і на місцевому телебаченні, радіо, в друкованих та електронних ЗМІ, на сайтах організаторів і партнерів, а також офіційних вебпредставництвах регіональної влади та територіальних громад області.

Робота у проєкті дозволила нам здобути досвід розпорядника цільових коштів із бюджетів двох відомств, що виділяються на організацію фінальних заходів і гала-концертів фестивалю та видавничі продукти, а також неочікуваний, але корисний досвід «концертного адміністратора». Вже другий рік поспіль у рамках фестивалю ми організуємо в обласному центрі супутні паралельні

концертні виступи спеціально запрошених гостей – дуету народних артисток України сестер Галі і Лесі Тельнюк.

Фестиваль вийшов за межі обласного, тож запрошуємо до участі у номінації «Автори власних поезій» (за мотивами творів Ліни Костенко та присвячених славетній українській поетесі творів) талановиту, літературно обдаровану молодь із ваших регіонів. Детальніше про умови участі можна дізнатися з інформації на сайті нашої бібліотеки.

Хочу зауважити, що досвід роботи у ролі «креативного менеджера» цього проєкту дав можливість колективу бібліотеки заявити про себе як про команду професіоналів, здатну успішно управляти процесами створення та розвитку потужних культурних продуктів на користь громади нашого краю.

БАЦАЙ Людмила Володимирівна,

т.в.о. заступника генерального директора по роботі та зв'язкам з громадськістю Національної бібліотеки України для дітей

РОЛЬ ЗОВНІШНІХ КОМУНІКАЦІЙ В УСПІШНІЙ РОБОТІ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЖИТТІ ГРОМАДИ

Комунікацію, як відомо, вважають найголовнішим вмінням ХХІ століття. Вже сьогодні штучний інтелект здатний «перебирати» на себе чимало процесів і завдань, виконувати їх більш досконало, ніж це робить людський мозок. Проте нині і, безумовно, у недалекому майбутньому особливістю та унікальністю людини залишатиметься саме ефективна комунікація, адже машина навряд чи зможе правильно зрозуміти, відчувати, забезпечити зворотний зв'язок, зреагувати емоційно та дійти згоди будь з ким в обраному питанні. Ведення переговорів та взаємодія з людьми – процеси, що не можливі без комунікації – входять у топ-10 найважливіших навичок, оголошених на Економічному форумі в Давосі, які слід у собі розвивати незалежно від професійного шляху.

Наші бібліотеки для дітей не можуть існувати ізольовано, а лише у взаємодії із зовнішнім середовищем. Діяльність зовні починається з формування корпоративного іміджу, тобто того, що люди думають і говорять про бібліотеку.

У світі немає жодної бібліотеки, яка б утримувала вигідні позиції на ринку бібліотечних послуг і при цьому змогла б обійтися без гнучкої динамічної системи комунікаційних зв'язків із різними колами ділової громадськості. Особливо актуальною проблема зовнішніх комунікацій стає сьогодні в рамках ОТГ. Адже органи місцевого самоврядування у світлі закону про децентралізацію дозволяють собі нерідко не просто ущемлювати інтереси книгозбірень для дітей, а і взагалі ліквідувати їх.

На думку експертів, від 50 до 90 % робочого часу керівника витрачається на комунікації, вони є найважливішим

елементом організаційної культури, невід'ємною частиною стратегічної діяльності бібліотечного менеджменту, складовою єдиного інформаційного бібліотечного простору. Комунікаційні потоки, оскільки вони є основою управлінської діяльності, належать до стратегічного PR і надають бібліотечній системі цілісного характеру.

Дозвольте вам нагадати, що нашими зовнішніми стейкхолдерами (зацікавленими особами) виступають користувачі (читачі), органи державного регулювання, місцевого самоврядування в ОТГ, громадськість, ЗМІ та ін. Галузеві зв'язки включають комунікації з різними організаціями у межах однієї галузі, де діє бібліотека, наприклад, театрами, музеями, іншими бібліотеками, мистецькими колективами тощо.

Великий мислитель античності Аристотель (384-322 рр. до н. е.) вважав, що переконати аудиторію можна лише тоді, коли доб'єшся її прихильності або симпатії. Видатний державний і політичний діяч, блискучий оратор Цицерон (106-43 рр. до н. е.) особливого значення надавав вивченню психології, інтересів та смаків публіки. Наша публіка – це діти і дорослі, органи влади і громадські організації, органи місцевого самоврядування і ЗМІ тощо, ми маємо естетично втішати публіку, впливати на волю і поведінку людей, спонукати їх до активної діяльності.

Від здійснення зовнішніх комунікацій та їхньої якості залежать досяжність цілей бібліотеки, її ефективність, якісне виконання ваших функцій, якість та гнучкість прийняття управлінських рішень, швидкість адаптації бібліотеки до змін зовнішнього середовища.

Зовнішні комунікації здійснюєте, як правило, саме ви, директори, уповноважені державою для виконання представницьких функцій. Але зв'язок із зовнішнім середовищем забезпечують також ваші заступники та структурні підрозділи бібліотеки. З користувачами комунікаційні зв'язки здійснюємо через рекламні та іміджеві заходи, перед державними органами звітуємо, представляючи форми обов'язкової фінансової та статистичної звітності, з політичною системою країни підтримуємо комунікації шляхом

лобіювання власних інтересів тощо. Потреба в комунікаціях сьогодні різко зростає, особливо якщо ставиться завдання зберегти бібліотеку, здійснити її модернізацію, поповнити фонди тощо.

До різновидів зовнішніх комунікацій, як вам відомо, належать прес-релізи, інформаційні приводи, серед яких проведення днів відкритих дверей, рекламних кампаній, нарад, семінарів, телефонних переговорів, конференцій тощо. За родом своєї діяльності нам гріх не скористатися такими зовнішніми комунікаціями, як створення буклетів, аудіо- і відеоматеріалів, відеороликів, реклами в Інтернеті. Адже існує статистика, що у 65 % людей переважає візуальне сприйняття, а правильні візуальні ефекти дають змогу передавати інформацію легше, створювати більш сильне враження, аніж текстові повідомлення.

Комунікативна структура наших бібліотек буде визнана довершеною, якщо бібліотеці властиві:

- чутливість – здатність бібліотеки бути сприйнятливою до змін зовнішнього середовища;
- гнучкість – здатність до змін під впливом зовнішнього середовища;
- оперативність – тобто швидкість реакції менеджменту на отриманий сигнал;
- централізованість – зосередженість більшості елементів і комунікативних зв'язків в одному місці організаційного простору;
- життєздатність, яка дає змогу бібліотеці досягти поставленої мети;
- цілісність – кількість реальних контактів у бібліотеці відповідно до потенційних.

Аби спілкування із зовнішніми стейкхолдерами було ефективним, нам потрібно виконувати певні дії:

1. Завжди наполегливо надавати повну і достовірну інформацію про свою діяльність, бути відкритими й прозорими.

2. Зберігати простоту і щирість спілкування.
3. Не видавати бажане за дійсне, уникати перебільшень.
4. Зробити спілкування різноманітним – не перетворювати його на нудний і банальний захід.
5. Оформляти спілкування належним чином – воно не повинно бути занадто пишномовним і екстравагантним.
6. Завжди знаходити час на ознайомлення з громадською думкою.
7. Намагатися в усіх аспектах спілкування виявляти позитивний і конструктивний підхід.
8. Пам'ятати, що дуже важливим є безперервність цього процесу.

Зворотний зв'язок (тобто реакція на одержану інформацію) істотно підвищує шанси на здійснення ефективного комунікаційного процесу.

Зовнішня комунікація налагоджується у кілька етапів: на першому етапі ми формуємо певний образ бібліотеки, щоб у зовнішньому середовищі сприймали його позитивно, не відверталися, чуючи про бібліотеку чи слухаючи промову топ-директора. Люди реагують на ваші слова або імідж закладу не тільки розумом, а й серцем. Зовнішня комунікація має створити правильні очікування від наших послуг. Дослідник комунікації Шолтен у 1999 р. запропонував теорію, відповідно до якої для виживання організації в сучасному світі фундаментальне значення мають два фактори: «бути гарною (привабливою)» і «бути видимою». «Гарною» продовжує залишатися для більшості користувачів та бібліотека для дітей, що надає сучасні якісні послуги. Ми надаємо їх безкоштовно і діти, їхня реакція і поведінка – найкращий індикатор якості наших послуг. Також маємо зацікавити дорослу нашу аудиторію заради впливу на її поведінку. Ми повинні продати нашу інформацію про бібліотеку так, щоб людям захотілося ознайомитися детальніше: відвідати вебсайт, сторінки в соцмережах,

дізнатися дати, розклад заходів. Заохотивши нашу аудиторію копати глибше, ми змусимо її зробити перший крок у бібліотеку. А далі це переросте в постійне користування. Відвідувачі повинні часто приходити до нас, відзначати дні відвідування бібліотеки у своєму календарі як свято знову й знову. Якщо ми не виховуємо «постійного клієнта» й не утримуємо нашу аудиторію, то щороку будемо витратити величезні ресурси, щоб пройти через усі етапи від самого початку, намагаючись знайти наших клієнтів із нескінченного океану людей.

І найвище наше досягнення – коли наш користувач стає нашим прихильником, шанувальником. Він або вона не тільки відвідує нашу бібліотеку, а й приводить свою сім'ю, друзів, каже всім, що якщо вони хоча б один раз у своєму житті не відвідали цю бібліотеку, то їхнє життя було марним. І процес комунікації набирає обертів, наче снігова куля, охоплюючи все більшу кількість нових людей.

Міцні зв'язки зі ЗМІ дають можливість створити популярність і позитивний інтерес до бібліотеки. Ми повинні завоювати повагу ЗМІ, виявляти конструктивність, йти назустріч журналістам і продюсерам, створювати у ЗМІ довіру до бібліотеки. Як правило, журналісти очікують швидкої реакції на запити; відкритої і чесно політики щодо ЗМІ; готовності мати справу і з негативними новинами; доступності саме вас, менеджерів, а не відділів обслуговування взагалі; проактивної політики підтримки контактів (регулярної, послідовної, персональної). Якщо ви плануєте свої власні медійні заходи (прес-конференції, брифінги тощо), то краще проводити їх до полудня та в перші дні тижня, коли журналісти і редактори ще не перевантажені інформацією та новинами. Таке планування заходу дозволить вашій історії не загубитися у тоннах інших новин. Важливо також уникати ситуацій, коли ваш захід збігається з іншими гучними подіями, які

можуть відтягнути частину уваги на себе. Будь-які ювілейні дати, свята, у тому числі й професійні, – це завжди гарна нагода просунути свою історію та повідомлення. Засоби масової інформації користуються нашими емоціями, а не нашим розумом. Емоційні засоби для них дуже важливі. Передусім ЗМІ звертають увагу на людські стосунки. У вас буде більше шансів, якщо ви надасте своїм даним емоційного забарвлення.

Те ж саме правило працює і для інтерв'ю. Незалежно від того, як багато і наскільки грамотно ви говорите на вашу тему, журналіст не публікуватиме усю промову, віддасть перевагу емоційним словам, тим, що запам'ятовуються, а не якимось нудним мудрованим фразам. Отже, коли ви даєте інтерв'ю, коментуєте певну тему або відповідаєте на питання на прес-конференції, основну ідею потрібно підкреслити красномовними виразами, жартом, кумедною приказкою, цитатами з книги або кіно, або незвичайною метафорою. Крім того, пам'ятайте, якщо ви не президент чи прем'єр-міністр, то до новин включають тільки 20 секунд вашої промови – такі технічні умови для звукових фрагментів, що цитуються. Отже, важливо тренуватися говорити коротко та чітко. Довгі твори, «лонгріди» – тільки для лауреатів Пулітцерівської премії, геніїв світової літератури або лауреатів Нобелівської премії у галузі економіки чи фізики. Наприклад, одна з найвідоміших промов у світовій політиці – Геттісбурзька промова XVI Президента Сполучених Штатів Авраама Лінкольна. Усього 10 речень. 272 слова. І менше 3 хвилин. Ця промова повністю змінила бачення Громадянської війни сучасниками. Вона замінила скорботу гордістю за тих, хто загинув у бою.

Ще одне правило – говорити простою мовою. Ніколи не бійтеся здаватися простими. Набагато більший гріх – бути нудним і мудрованим. До того ж, якщо ви висловлюєтеся просто і зрозуміло, то є менше шансів, що ваші слова зрозуміють неправильно, вирвуть з контексту чи перекрутять.

І нарешті, ніколи не бійтеся вийти за межі допустимого. Думайте нестандартно. Будьте безстрашними і не йдіть протоптаним шляхом, ламайте замки стереотипів. Це єдиний спосіб донести ваше повідомлення аудиторії. І безперервно міняйте складові – як це робить шеф-кухар. Подавайте щось нове і смачне, як у кухні ф'южн. Журналістам завжди будуть потрібні нові історії, так що давайте допоможемо їм і запропонуємо наше нове бачення.

Бібліотека для дітей у зовнішньому середовищі в умовах ОТГ має себе стратегічно позиціонувати, бути центром розвитку й дозвілля в громаді. Кожен член громади має відчувати, що бібліотечні заходи і загалом діяльність сприяють зростанню якості життя в громаді, покращують її привабливість і корисні суспільству. Кожен із вас має внутрішні резерви та потенційні можливості, аби заявити про чіткі риси індивідуальності та одержати конкурентну перевагу перед публічними бібліотеками для дорослих, шкільними тощо. Вкрай важливою тут є координація – простий спосіб мислити та діяти так, аби успіх завжди був на вашому боці. Завдяки функції координації забезпечується динамізм роботи бібліотеки, упорядкованість дій у керованій системі, створюється гармонія взаємозв'язків різних учасників загального процесу в інтересах виконання поставлених цілей.

В умовах ОТГ для дитячих бібліотек зовнішнє середовище не завжди є динамічним і дружнім, часто воно буває складним і невизначеним, іноді неприязним і навіть агресивним. Зовнішні комунікації в такому середовищі налагоджувати непросто. Якщо ж зовнішні комунікації не налагоджено на високому рівні, створюється атмосфера залежності і недовіри.

Одна мудра людина сказала, що у нас є два вуха і один рот, і використовувати їх треба саме в такій пропорції, тобто слухати в два рази більше, ніж говорити. Що вже й ка-

зати, наскільки важливим є вміння слухати в налагодженні стосунків із владою на місцях. Не так вже й рідко ділові переговори зриваються через елементарне невміння слухати. Адже необхідно відслідковувати реакцію партнера на кожне слово, бо лише таким чином можна підготуватися до несподіваного запитання, вчасно відреагувати на «сюрпризи», що можуть виникнути під час переговорів.

Майстерно вибудовані зовнішні комунікації та сформований гарний настрій в одержувача інформації від бібліотеки сприяють розвитку корпоративної соціальної відповідальності, формуванню атмосфери відкритого діалогу і довіри, трансформації бажаної стратегічної позиції в поведінку бібліотеки. Ми маємо знайти свою родзинку, чітко визначити свої переваги та використати їх на благо власне і громади. Ми доводимо свою надійність, і це сприяє формуванню образу бібліотеки в громаді як відповідальної, доступної та динамічної системи. Ми доступні завдяки своїй відвертості, відкритості, чутливості та ввічливості. Ми активні та сучасні, наші дії динамічні, відповідають довгостроковому баченню розвитку об'єднаної територіальної громади.

Постійно слід шукати у зовнішньому середовищі авторитетних і впливових спонсорів і меценатів, тих людей, які ставатимуть партнерами бібліотеки у проведенні різноманітних іміджевих заходів, виставок, сприятимуть просуванню бібліотеки, висвітленню її діяльності у ЗМІ та насадженню у свідомості громадян позитивної асоціації свого імені з цікавою або значущою подією у бібліотеці. Зовнішня комунікація має стимулювати діалог і співучасть. Чим більш одностайними ми будемо у комунікаційних питаннях, тим чіткішим буде наш образ в очах громади.

Корпоративна гостинність дозволяє вам приймати гостей – керівників ОТГ, видавців, письменників, журналістів, інвесторів, музейників, театральних діячів та інших пред-

ставників громадськості, які можуть бути корисні бібліотеці в її починаннях. Під час таких прийомів відкривається гуманізм бібліотеки, діяльність бібліотекарів. Управління комунікаціями нині сприймається все серйозніше і визнається важливою компетенцією менеджменту, велика частина цієї роботи забезпечує просування, послідовність у створенні і підтримці корпоративної індивідуальності бібліотеки.

У сучасному світі важливим каналом швидкого розповсюдження актуальної інформації до великої групи громадян є Інтернет, тому багато ділових зв'язків зав'язуються за допомогою Інтернету і мультимедійних технологій: через сайт, офіційні сторінки у соцмережах утворюються нові форми комунікативної поведінки в зовнішньому середовищі та просуваються послуги бібліотеки. Від цього бібліотека стає більш живою й людиною для стороннього спостерігача.

Нинішня конференція – яскравий приклад встановлення та налагодження ефективних зовнішніх комунікацій: ми порушуємо тут актуальні проблеми, обговорюємо тенденції, проводимо переговори і широкі консультації, ділові зустрічі, обмінюємося досвідом, публічно представляємо лідерів, нові напрями і найбільш успішні кейси.

Коротко підіб'ю підсумки усього сказаного вище.

Шановні друзі! Будь-яка комунікація повинна наближати бібліотеку для дітей до досягнення місії, закладеної у фундамент. А місія завжди побудована на системі цінностей. Тому справжню комунікацію побудувати неможливо без цінностей і довіри. Без них комунікація перестає бути комунікацією і стає маніпулюванням, промиванням мозку і пропагандою.

«Вулицею йшли бізнесмен і натураліст. Натураліст зупинився біля великого будинку. «Послухай, – захоплено промовив він. – Ти чуєш цього цвіркуна?». Бізнесмен похитав

головою, а потім, подивившись на людей, які, поспішаючи, проходили повз, додав: «І ніхто не чує!». Натураліст дістав із кишені монетку і кинув її на тротуар. Десятки голів в цю ж мить повернулися, почувши, слабкий дзвін монетки, що вдарилася об камінь. «Ти чуєш те, – спокійно пояснив він, – що хочеш почути». Так от ми – це ті натуралісти і цвіркуни, і ми маємо щомиті докладати надзвичайних зусиль, аби нас хотіли почути.

Тому виходьте із загальної шеренги, ставайте оригінальними, дійте неординарно, не так, як усі. Спочатку ви почнете дивувати, бентежити, іноді навіть дратувати зовнішнє середовище. А потім, дивлячись на вас, оточення почне брати з вас приклад. Ваші основні козири – цілеспрямованість та позитивне ставлення до життя. Відомо, що наполегливі та позитивні люди частіше досягають поставленої мети, і взагалі щасливіші – як досягненнями, так і в процесі роботи.

Живіть за покликанням своєї душі; не піддавайтеся стороннім впливам, що нав'язують чужі цілі; не боріться ні з ким і ні з чим (у тому числі з собою), а використовуй те, що пропонує життя; нічого не бійтеся, не бажайте чого-небудь до нестями, не переживайте, а дійте; знайдіть таку мету, з якою будуть у злагоді ваша душа і розум, рухайтесь до неї, відкидаючи сумніви – і все вийде.

Якщо ваша бібліотека впізнавана і значима, автентична і не схожа на інших, успішна і суспільно корисна, вас поважають, ви маєте адекватно високу самооцінку, тоді вашій книгозбірні довірятимуть, вважатимуть вас надійним другом і партнером, підтримуватимуть та залишатимуть повсюдно позитивні відгуки про вашу роботу, тобто ви зуміли вибудувати ефективні зовнішні комунікації і вашій корпоративній репутації та існуванню закладу нічого не загрожуватиме.

БІЛА Аліна Миколаївна,
директор Чернівецької обласної бібліотеки для дітей

КРАЄЗНАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ: ВІД ТРАДИЦІЙ ДО ІННОВАЦІЙ

За нових соціокультурних умов, коли дитячі бібліотеки постають як центри збереження та розвитку національної культури, значно зросла їхня роль, урізноманітнилися функції та інноваційні форми роботи.

Краєзнавство – безцінна скарбниця історичного досвіду багатьох поколінь та своєрідний місток, що поєднує сьогодні і майбуття.

Краєзнавчій роботі Чернівецька обласна бібліотека для дітей приділяє велику увагу впродовж багатьох років. Мета такої роботи – зібрати, зберегти та донести юним користувачам документальні джерела та інформацію з історії, природи, освіти, мистецтва та культури Буковини.

Культурно-просвітницька робота з популяризації краєзнавчої літератури здійснюється за допомогою читачьких конференцій, літературних вечорів, книжкових виставок, бібліографічних оглядів тощо. Протягом багатьох років у бібліотеці ведеться краєзнавча картотека, в якій систематизується матеріал про рідний край, надрукований у різних книгах та періодиці, зокрема широко відображається література про економічний і культурний розвиток краю, його багатства, історію, відомих особистостей.

На сьогодні робота краєзнавчого характеру набуває ще більшого значення. Національна свідомість, любов до рідного краю, повага до надбань предків є пріоритетними у роботі Чернівецької обласної бібліотеки для дітей. Краєзнавча діяльність книгозбірні спрямована на вшанування мудрих традицій рідного краю та їхнє засвоєння наступними поколіннями маленьких буковинців.

З 2002 р. для читачів молодшого шкільного віку у Чернівецькій обласній бібліотеці для дітей діє краєзнавчий клуб

«Буковинчики», метою якого є виховувати любов до рідного краю, прищеплювати вміння бачити і цінувати красу рідного краю, поглиблювати знання про історію рідного краю, видатних людей, митців Буковини. У рамках клубу відбулося багато різноманітних заходів, зокрема літературний фуршет «Доторкнутись до джерел славної історії», пізнавальний бібліогарнір «Мальовнича й неповторна природа рідної Буковини», віртуальна подорож «Нове життя старих вулиць», краєзнавчо-народознавчий калейдоскоп «Золоті ключі краю», відеомандрівка «Чернівці – столиця Буковини», квест «Сім чудес Буковини» та ін.

З метою формування у підростаючого покоління патріотичної свідомості та поваги до національних духовних цінностей, сприяння національно-патріотичному розвитку особистості, стимулювання активної громадянської позиції, виявлення та підтримка творчих починань у дітей Буковини в 2016 році у Чернівецькій ОБД був запроваджений цільовий проєкт «Я – буковинець! Я – українець!», партнерами якого є ГО «Об'єднання митців Буковини», Чернівецьке обласне відділення Національної спілки письменників України, обласне відділення об'єднання Всеукраїнського товариства Просвіта ім. Т.Г. Шевченка, видавництва Буковини. У рамках проєкту відбулися такі культурно-просвітницькі заходи: урок мужності «Ми сотнею пішли на небо», героїко-патріотичні читання «Мов дороги, долі людські переплелися», інформаційне досьє «З любові слово проросло», діалог з поетом «Донька гір: Валентина Буняк», презентація книги «Літургія поетові Віталію Колодію».

Важливим напрямом інноваційної діяльності Чернівецької обласної бібліотеки для дітей є електронна база даних «Буковиніана», «Чернівці і чернівчани», що знайомлять користувачів із видатними діячами історії, науки, культури Буковини.

На сьогодні сучасні підлітки надають перевагу спілкуванню у соціальних мережах, тому у бібліотеці створено блог для популяризації дитячого читання «Чернівецька обласна бібліотека для дітей» (<http://children29.blogspot.com>),

сайт «Чернівецька обласна бібліотека для дітей» (<http://bukovinchiki.cv.ua>) та сторінка у Facebook. Така взаємодія з юними користувачами в аспекті віртуального спілкування має свої позитивні результати: підвищилося зацікавлення до сайту та блогу, зростає кількість друзів бібліотеки в соціальних мережах, активізувалося прагнення стати учасниками заходів, що проводяться в обласній книгозбірні.

У краєзнавчій роботі бібліотеки тісно поєднується використання традиційних та інноваційних форм. Інноваційною формою роботи, що виникла внаслідок співпраці нашої бібліотеки з Чернівецьким обласним краєзнавчим музеєм, Чернівецьким обласним меморіальним музеєм В. Івасюка, є проведення краєзнавчих екскурсій, історичних екскурсів, годин спілкування, інтернет-мандрівки, скайп-зустрічей – заходів, що популяризують буковинський край.

Однією з інноваційних форм роботи нашої бібліотеки цьогоріч стала скайп-зустріч «Йому музика зізналася в коханні» (до 70-річчя від дня народження В. Івасюка) читачів Буковини та Національної бібліотеки України для дітей за участі директора Кіцманської музичної школи ім. В. Івасюка Ірини Мігірюк та її вихованців; заслуженого діяча мистецтв України, голови правління Чернівецького обласного об'єднання Всеукраїнського товариства Просвіта ім. Т.Г. Шевченка, друга композитора Остапа Савчука; директора Чернівецького обласного меморіального музею В. Івасюка, письменника Мирослава Лазарука; наукового співробітника Чернівецького обласного меморіального музею В. Івасюка Олени Горобієвської; учнів-краєзнавців школи № 24 ім. О. Кобилянської м. Чернівці; переможця XV обласного конкурсу юних читців віршів-посвят В. Івасюку в категорії 6-11 років, учня 3-В класу гімназії № 3 м. Чернівці Данила Коржука.

Традиційні та інноваційні форми роботи простежуються через тісну співпрацю з Шевченківською організацією ветеранів м. Чернівці та ГО «Міжнародний фонд взаєморозуміння та толерантність». Для виховання дитини важливим є зв'язок поколінь. Як тільки ми ослабимо зв'язок між поколіннями, то втратиться величезний досвід, що накопичу-

вався сотнями років, тому Чернівецька обласна бібліотека для дітей приділяє цьому особливу увагу через уроки-спогади «Вони у серці народу», історичні екскурси «Пам'ять вічно жива», мистецькі заходи «Митець великої душі і неспокою» (до дня пам'яті видатного українського оперного співака, буковинця Д. Гнатюка), літературні ревію «Від класики до сьогодення» (І. Франко і Буковина) та інші культурно-просвітницькі заходи.

Сучасний бібліотекар має бути обізнаним із сучасними технологіями, вміти організовувати віртуальні форми, здійснювати дистанційне консультування, мультимедійні презентації, знаходити різну інформацію в Інтернеті, тому для спеціалістів бібліотечної справи стає очевидним той факт, що саме інноваційний шлях розвитку бібліотек, оновлення усіх сфер їхньої життєдіяльності забезпечує виконання покладеної на них місії.

Продукуючи власні інформаційні матеріали та застосовуючи інноваційні технології, Чернівецька обласна бібліотека для дітей налагоджує зв'язки з іншими бібліотеками та організаціями, збільшуючи коло соціального партнерства. Усе це для того, щоб зробити свої фонди широкодоступними, наблизити їх до юного користувача, навчити його орієнтуватися в них.

Сьогодення вимагає від бібліотек збереження традиційних та пошуку інноваційних форм роботи з користувачами-дітьми, тому діяльність Чернівецької обласної бібліотеки для дітей направлена на якісні зміни, що відповідають потребам часу і реалізуються з новим змістом.

ВАСИЛЕНКО Юлія Станіславівна,
директор КЗК «Донецька обласна бібліотека для дітей»

БІБЛІОТЕКА – ВІЛЬНИЙ ПРОСТІР ДЛЯ ГРОМАДИ

Що являє собою сучасна бібліотека? Це та, яка розвивається разом із громадою. Бібліотека завжди була частиною суспільства і надавала інформаційні послуги в різних формах. Але сучасна бібліотека розуміє, що інформаційні потреби сьогодні інші, ніж були декілька десятиліть тому. Ми не повинні боятися змін і бути впевненими в своєму праві на існування в ХХІ ст. Тому сьогодні ми говоримо про те, що бібліотека – це не просто храм знань та центр культурного життя населення, це безпосередньо осередок розвитку та підтримки місцевої громади. В умовах сьогодні, коли громадам надані певні повноваження та ресурси, одним із критеріїв успішної територіальної громади є здатність забезпечити належний рівень надання послуг у сфері культури. Саме цим завданням і необхідно керуватися у процесі організації надання бібліотечних послуг населенню в об'єднаних територіальних громадах (ОТГ). Ці зміни суттєво впливають на місце і роль дитячої бібліотеки у громаді, ставлять перед ними нові завдання, спонукають до необхідності інноваційної діяльності, пошуку сучасних форм і методів обслуговування користувачів, нових шляхів і засобів функціонування. В цих умовах одним із головних завдань бібліотек є налагодження тісної співпраці з місцевою владою та окреслення власного місця в суспільно-культурному житті нових територіальних громад. Адже бібліотека – це не просто зібрання книг, а центри саморозвитку, цікавих зустрічей, корисного проведення часу, це культурний простір, потреба в якому виникає у будь-якому місті, незалежно від його історії чи планування. Можливо саме завдяки такому переосмисленню міського середовища ми можемо спостерігати тенден-

ції у реформуванні бібліотек, адже вони є чи не найліпшою кандидатурою, аби стати для містян «третім місцем».

Бібліотека повинна розвиватися разом із громадою, бути затребуваною, відповідати її вимогам, організовувати свою роботу, виходячи із соціальних та життєвих потреб кожного члена громади. Використовуючи свої широкі можливості та інтелектуальні надбання, бібліотека може повернути до себе ще більше прихильників шляхом безперервної участі в житті громади та шляхом демонстрації того, наскільки дійсно проблеми громади важливі бібліотеці. В результаті бібліотека отримає зворотний зв'язок – рекламу та підтримку громади.

Неможливо не помітити, що за останні роки значно змінилася сама модель дитячої бібліотеки, а її бібліотечні послуги, як масові, так і індивідуальні, здебільшого надаються користувачам у новому форматі. Тож не дивно, що сьогодні дитячі бібліотеки набули статусу інформаційного, культурно-дозвілєвого центру, де успішно поєднується книга і комп'ютер, м'яка іграшка та інтерактивна гра, творчість юних і дорослих. Головна місія бібліотеки – створити зручний, комфортний простір для читання, спілкування, освіти, розвитку інформаційної культури, а також духовного і культурного розвитку особистості.

З грудня 2018 року відновила свою діяльність на підконтрольній Українській владі території Донецька обласна бібліотека для дітей (далі ДОБД), а вже з 1 квітня 2019 року головна книгозбірня Донеччини почала обслуговування користувачів.

Що ж було зроблено за цей короткий проміжок часу? Відновивши свою діяльність, ДОБД із азартом поринула в атмосферу творення і натхненного спілкування разом зі своїм читачем. Першим нашим здобутком стала участь дітей Донеччини у Всеукраїнському конкурсі есе «Діти єднають Україну». У ньому взяли участь діти з усіх куточків Донецької області, а шість найкращих творчих есе-переможців першого (обласного) етапу були направлені в НБУ для дітей для участі у вирішальному змаганні. Приємно відзначити, що серед

фіналістів конкурсу було двоє представників нашого регіону: Тендітна Поліна, (12 років), м. Лиман, II місце у віковій категорії 10-14 років; Овсяницька Ганна (18 років), с. Дем'янівка Мангушського р-ну Донецької області, III місце у віковій категорії 15-18 років. Донецька обласна бібліотека для дітей пишається тим, що на нашій землі ростуть справжні патріоти; діти, які всім серцем люблять Україну та вболівають за її майбутнє.

Одним із перших найбільш масштабних бібліотечних заходів ДОБД стало свято «Різнокольорове дитинство» до Дня захисту дітей. На захід завітали читачі бібліотеки та їхні батьки, діти клубу «Зачитайко», які привітали бібліотеку з відновленням діяльності. На дітей чекали різноманітні розваги, вони отримали «Дорожні карти» та разом із літературними героями вирушили в подорож сторінками улюблених книжок. З великим захопленням дівчата включилися в гру-тетріс, відповідала на питання вікторини про улюблені книжки, розгадувала шаради, потрапляла у «Бюро знахідок». За кожну правильну відповідь учасники отримували пазли. Склавши їх разом, вони прочитали вислів: «Найбільший скарб – хороша бібліотека». Всі учасники свята отримали в подарунок книгу, прапорець з емблемою бібліотеки та солодоці, а головне – щирі усмішки, незабутні враження і чудовий настрій.

Літо – найулюбленіша пора усіх дітей та дорослих. Літо – це канікули, відпустки, численні поїздки, враження, зустрічі. Останніми роками бібліотека стала місцем, де можна весело, з насолодою, а головне – цікаво та корисно провести свій відпочинок. Під час літніх канікул у бібліотеці доволі людно та гамірно. До закладу користувачі приходять цілими ватагами, особливо молодь. Отже, з 1 червня у нашій бібліотеці почала діяти програма літнього читання «Начитай собі подарунок», яка включала низку різноманітних захоплюючих заходів. Як же все відбувалося? Бібліотека нараховувала реальні бонуси за кількість начитаних сторінок, начитаного часу в читальному залі бібліотеки; участь у літературно-творчих проєктах бібліотеки; читацьку активність на

нашій сторінці (підпиши друга на нашу сторінку у Facebook); краще селфі з книгою у незвичному місці.

Читач-учасник «купував» книги за начитану бібліотечну валюту – книго-пікселі. Книги для продажу можна було знайти в бібліо-кіоску, який знаходився в холі бібліотеки. Учасником Програми літнього читання «Начитай собі подарунок» змогли стати читачі бібліотеки від 3-х до 15-ти років, які склали угоду з бібліотекою про участь у програмі. У свою чергу бібліотека зобов'язувалася надавати необмежений книжковий простір для читання, можливості для реалізації літературно-творчих здібностей, інтелектуального потенціалу та бонусних подарунків за читацьку активність. На отримані книго-пікселі учасники програми обрали собі книжку за «смаком». За результатами програми було визначено і нашого «Лідера читання».

Також бібліотека пропонувала відвідувачам взяти участь у бібліотечних пригодах на кожен день. У вівторок на тих, хто хотів спробувати себе у ролі художника, чекав арт-простір «Яскравий світ на дотик». У середу на дітей чекали ребуси, пазли, настільні ігри, літературний ринг, квести з хитромудрими сюжетами у Game-просторі «Читай – граючи, грай – читаючи». У четвер, відвідавши мульт-простір «Мультяшне літо», дітям надавалася можливість для перегляду улюблених мультяшних історій. П'ятниця чекала своїх читайликів на читацьких перегонах «2019 секунд голосного читання». А субота була днем дитячої творчості, де діти мали можливість освоїти креативні та оригінальні техніки створення незвичайних речей: ліплення, аплікація, оригамі, декупаж тощо. Протягом усього літа на дітей чекали захоплюючі пригоди і чудові книги.

За словами американського вченого-економіста П. Друкера «щоб мати майбутнє, потрібно бути готовим робити щось нове». Наразі бібліотека використовує у своїй діяльності сучасні й різноманітні форми роботи, які завдяки актуальному змісту і творчому підходу здатні привертати до себе увагу громади, а також залучати нових відвідувачів. Саме тому бібліотека у партнерстві з ГО «Фонд розвитку Маріуполя»

долучилася до проєкту ПУЛЬС «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні», який виконується Асоціацією міст України в партнерстві з Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів IREX/Україна за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). Під час дії проєкту мала місце низка заходів, направлених на більш детальне ознайомлення населення місцевої громади з реформою децентралізації в Україні.

У рамках реалізації проєкту відбулося молодіжне обговорення поняття, сутності та особливості процесу децентралізації. Наступним кроком зустрічі було розмірковування учнівської молоді над викликами та основними завданнями впровадження реформ у країні. Не менш цікавими для молоді виявилися знання про діяльність Молодіжного парламенту, про умови обрання депутатів та про молодіжні програми, які функціонують у місті. Найбільш активні та зацікавлені молоді люди після заходу із задоволенням пограли в досить популярну у молоді гру «Антикорупційна мафія», яка так сподобалася підліткам, що вони стали постійними відвідувачами молодіжного простору бібліотеки та активними учасниками цієї гри. Враховуючи побажання постійних користувачів молодіжного простору, працівниками відділу був розроблений та успішно реалізується соціальний проєкт «Молодь проти корупції», у межах якого проводиться низка заходів, направлених на обізнаність молодих мешканців громади з питань децентралізації. Найбільш вдалі та популярні – інтелектуальна антикорупційна гра у форматі «Що? Де? Коли?», антикорупційний квест «Вирішуємо життєві ситуації чесно», онлайн-гра «Стоп, корупціонер!», бесіда-диспут «Чи можливий антикорупційний сценарій?».

Практичний досвід свідчить про необхідність постійного творчого розвитку традиційної діяльності дитячої бібліотеки, розширення поля діяльності. Саме життя вимагає від бібліотек якісно нового підходу до організації роботи, але незмінним має залишатися прагнення до формування в суспільстві справжніх ціннісних орієнтирів. Обираючи форми і методи роботи, Донецька обласна бібліотека для

дітей віддає перевагу тим, які дозволяють найбільш повно реалізувати інформаційну, комунікаційну, освітню, розвиваючу, естетичну та інші функції. В тісному контакті бібліотека співпрацює з усіма категоріями жителів громади і постійно турбується про те, щоб задовольнити усі запити користувачів.

Налагоджуючи зв'язки з громадою через організацію культурно-мистецьких заходів, спільне проведення свят, популяризацію творчих доробків талановитих дітей області, рекламу бібліотеки, ми збільшуємо поінформованість населення про свої послуги та потенціал і робимо бібліотеку невід'ємною частиною культурного життя громади.

ГЛУЩЕНКО Світлана Аркадіївна,

директор Департаменту моніторингу соціальних прав

Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

РОЛЬ УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ У ЗАХИСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА У СФЕРІ КУЛЬТУРИ

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений) – це новий інститут для національної правової системи України, де з часу здобуття незалежності відбувається формування механізму захисту прав людини та громадянина, необхідного для побудови демократичної, соціальної та правової держави.

Ідея запровадження в Україні інституту Уповноваженого з прав людини вперше набула юридичного вираження в Конституції України 1996 року в статтях 55, 101, що свідчить про визнання суспільством і державою нагальної потреби в незалежному, деполітизованому органі, який захищає людину і громадянина від управлінського свавілля, бюрократичних зловживань державного апарату, несправедливого ставлення до них посадових осіб та інших державних службовців.

На виконання норм основного Закону України в грудні 1997 року прийнято Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», норми якого регулюють правовий статус Уповноваженого, призначення на посаду, звільнення з посади та припинення повноважень Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, організацію діяльності Уповноваженого, повноваження Уповноваженого та гарантії забезпечення діяльності Уповноваженого.

За час існування інституту Уповноваженого кожні п'ять років на цю посаду призначається тільки громадянин Украї-

ни, який на день обрання досяг 40 років, володіє державною мовою, має високі моральні якості, досвід правозахисної діяльності та протягом останніх п'яти років проживає в Україні. Призначення на посаду здійснює Верховна Рада України таємним голосуванням шляхом подання бюлетенів. Нині посаду Уповноваженої обіймає Людмила Денісова, яка обрана Верховною Радою України 15 березня 2018 року.

Одним із пріоритетних напрямів роботи Уповноваженого є парламентський контроль за дотриманням конституційних прав та свобод людини на культуру, які виступають невід'ємним елементом правового статусу особи в умовах демократичної, соціальної, правової держави. Зокрема, у ст. 54 Конституції України закріплена свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством. Культурна спадщина охороняється законом. Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами.

Уповноважений здійснює свою діяльність на підставі відомостей про порушення прав і свобод людини і громадянина, які отримують:

- 1) за зверненнями громадян України, іноземців, осіб без громадянства чи їхніх представників;
- 2) за зверненнями народних депутатів України;
- 3) за власною ініціативою.

У 2018 році до Уповноваженого звернулося 25410 людей – громадян України, іноземців і осіб без громадянства. Ці звернення стосуються порушення громадянських прав на справедливий суд, виконання судових рішень, належні умови тримання в місцях ув'язнення, соціально-економічних прав громадян тощо. Проте всього 3 звернення стосуються порушення права на культуру.

Для створення об'єктивної системи статистики, аналізу, оцінки неправдоподібно низької кількості звернень, які стосуються порушення прав на культуру та прийняття необхідних управлінських рішень як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях, Людмилою Денісовою запроваджено проведення моніторингових візитів по Україні.

Учасниками моніторингового візиту можуть бути як працівники Секретаріату Уповноваженого (у тому числі регіональних представництв), які діють від імені Уповноваженого та наділені усіма правами, визначеними Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» та іншими законами України, так і представники від громадськості (громадські монітори), зовнішні експерти, які володіють спеціальними знаннями відповідно до цільових питань моніторингового візиту (за згодою), представники виконавчих органів влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій усіх форм власності (за погодженням з їхніми керівниками).

З метою сприяння Уповноваженому у здійсненні парламентського контролю за дотриманням прав і свобод людини і громадянина на соціальний захист, працю, охорону здоров'я, освіту і культуру, розробки законодавчих пропозицій, надання консультативної та експертної допомоги з питань поліпшення стану захисту соціальних прав і свобод людини та громадянина наказом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 01.08.2018 № 36/02-18 створено Координаційну раду з питань захисту соціальних прав та затверджено Положення про цю Координаційну раду. До складу цієї Координаційної ради входить заступник Міністра культури України Юрій Рибачук.

Правовими засобами впливу Уповноваженого на порушені права, у тому числі і культурні, виступають акти реагування. Відповідно до ст. 15 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» актами реагування Уповноваженого щодо порушень положень Конституції України, законів України, міжнародних договорів України стосовно прав і свобод людини і громадянина є

конституційне подання Уповноваженого та подання Уповноваженого до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та їх посадових і службових осіб.

Конституційне подання Уповноваженого – акт реагування до Конституційного Суду України щодо вирішення питання про відповідність Конституції України (конституційності) закону України чи іншого правового акту Верховної Ради України, акту Президента України та Кабінету Міністрів України, правового акту Автономної Республіки Крим; офіційного тлумачення Конституції України та законів України.

Подання Уповноваженого – акт, який вноситься Уповноваженим до органів державної влади, органів місцевого самоврядування об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадовим і службовим особам для вжиття відповідних заходів у місячний строк щодо усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина.

За результатами моніторингових візитів та розгляду звернень громадян у сфері культури виявлені наступні проблемні питання та недоліки: скорочення мережі; недостатнє фінансування; недостатня увага органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування до питань діяльності публічних бібліотек; незадовільний стан матеріально-технічної бази, незабезпеченість інформаційними ресурсами; проблеми розумного пристосування бібліотек для осіб з обмеженими можливостями; необхідність внесення змін і доповнень до нормативно-правових актів у частині діяльності бібліотек в умовах ОТГ.

Цікавим фактом серед опосередкованих форм впливу омбудсмена на органи державної влади є представлення Уповноваженим щорічної та спеціальної доповіді. Доповідь Уповноваженого з прав людини слугує джерелом інформування української громадськості про стан прав і свобод людини та громадянина в країні і водночас розглядається як форма звіту Уповноваженого перед суспільством про свою

правозахисну діяльність. Таким чином рекомендації Уповноваженого у правозастосовній практиці стали обов'язковими для всіх органів влади та місцевого самоврядування. Із щорічною доповіддю Уповноваженого Л.Л. Денисової про стан дотримання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2018 рік можливо ознайомитися за посиланням: <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/24318-bx-pratsivniki-sekretariatu-upovnovazhenogo-verhovnoii-radi-z-prav-lyudin/>.

Одним із найважливіших напрямів діяльності Уповноваженого є співпраця з Верховною Радою України, комітетами, зокрема і комітетом Верховної Ради України з питань культури і духовності, Кабінетом Міністрів України, Центральними органами виконавчої влади, місцевими органами виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Аналіз практики парламентських слухань свідчить про недостатній рівень зацікавленості питаннями культури, адже останні слухання проходили 15.05.2013 «Проблеми розвитку українського книговидавництва, книгорозповсюдження та перспективи підтримки книгочитання в Україні» та 06.04.2016 «Розвиток туристичної індустрії як інструмент економічного розвитку та інвестиційної привабливості України».

Отже, роль Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина на культуру важко переоцінити. Він являє собою один із ключових факторів створення гарантій демократичного розвитку суспільства та реалізації принципу визнання людини, її прав і свобод найвищою соціальною цінністю.

ГОРДІЄНКО Алла Іванівна,
генеральний директор
Національної бібліотеки України для дітей,
заслужений працівник культури України,
кандидат культурології

ФОРМАТ ДІЯЛЬНОСТІ: БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ – НЕЗМІННА СКЛADOVA ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

«У нас багато викликів, ми повинні по-новому подивитись на те, як ми можемо їх приймати і долати, які у нас є інструменти», – зазначив в одному зі своїх інтерв'ю Міністр культури, молоді та спорту Володимир Бородянський.

Я додам: ми живемо у дивний час. Час, коли майже безперервна черга змін у житті суспільства стала своєю константою, парадоксальною стабільністю. Зараз можна тільки здогадуватися, яким чином майбутні історики характеризуватимуть цей період. Важко, на жаль, прогнозувати і те, як надовго він затягнеться. Змінюються президенти. Змінюються політичні напрями. Змінюється влада на місцях. Змінюються виклики та обставини. Але за будь-якої влади, за будь-яких мінливих обставин та умов ми маємо незмінні пріоритети, які відстоювали і продовжуватимемо відстоювати.

Це – діти, їхня читацька освіченість, їхнє свідоме ставлення до споживання інформації.

Це – бібліотеки для дітей – установи, де працюють фахівці, які вміють контактувати з дітьми і розуміють, як виховувати юних читачів та навчати їх медіаграмотності.

І ми діємо в інтересах дітей та бібліотек, а отже – в інтересах України, її сучасного і майбутнього.

На засіданнях Генеральної Асамблеї ООН ще в кінці вересня 2015 року офіційно затверджено перелік Цілей сталого розвитку (ЦСР) до 2030 року, яких на сьогодні до-

тримуються усі країни світу, встановлюючи власні показники розвитку. Вони включають низку цілей та конкретних завдань. Досягнення ЦСР потребує партнерства з державними органами, приватним сектором, громадянським суспільством і самими громадянами.

27 серпня 2019 року на засіданні Міжвідомчої робочої групи з питань координації процесів імплементації та забезпечення моніторингу Цілей сталого розвитку було представлено першу Національну тематичну доповідь «Цілі сталого розвитку для дітей України». Доповідь, розроблена Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, Міністерством соціальної політики України та Державною службою статистики України спільно з Інститутом демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, Українським центром соціальних реформ, Українським інститутом соціальних досліджень імені О. Яременка та представництвом Дитячого фонду ООН в Україні, має привернути увагу українського суспільства до нагальних питань захисту прав дитини та створення умов для гармонійного розвитку дітей та молоді.

За даними Держкомстату у 2018 році в Україні проживало майже 8 млн дітей віком до 18 років включно, що становить 19% загальної чисельності населення країни. На 01.01.2018 р. в Україні нараховувалося 15916 публічних бібліотек, (остання доступна офіційна статистика), із них 932 - бібліотеки для дітей, що становить 5,85 % від загальної кількості публічних бібліотек. Бібліотеки для дітей надають бібліотечні послуги 15% користувачів, які зареєстровані за єдиною реєстраційною картотекою (ЄРК) у всіх публічних бібліотеках країни (11 млн 336,2 тис. користувачів за ЄРК в усіх публічних бібліотеках, з них – 1 млн 699,8 тис. – у бібліотеках для дітей). У 2018 році бібліотеки для дітей надали свої послуги понад 21% дитячого населення країни (4% загального населення України); а масові заходи, організовані бібліотеками для дітей, відвідало 32% дитячого населення (2574,8 тис.).

Отже, продуктивність діяльності бібліотек для дітей є досить високою і не підлягає сумніву їхня значимість для

суспільства, враховуючи забезпечення рівного доступу до культурних послуг, вікові та психологічні особливості обслуговування дітей.

Станом на сьогоднішній день мережа спеціалізованих бібліотек України для дітей має і невтішні статистичні показники. Станом на 1 жовтня 2019 року кількість закладів мережі скоротилася до 905. Починаючи з 2015 р., мережа скоротилася на 88 бібліотек для дітей. Змогли зберегти свою мережу лише Закарпатська та Рівненська області. Найбільше дитячих бібліотек було закрито в Одеській (14), Житомирській (9), Чернігівській (8), Дніпропетровській (6) та Харківській (6) областях. Тільки у 2019 році припинили своє існування 11 закладів: три бібліотеки у Маріуполі, дві бібліотеки на Черкащині, дві – на Одещині, по одній у Волинській, Дніпропетровській, Херсонській та Чернігівській областях. Спеціалізовані бібліотеки для дітей або повністю припиняють своє функціонування, або перетворюються на структурні підрозділи публічних бібліотек (відділи або кафедри), що значно погіршує умови користування бібліотекою для читачів-дітей. Чимало районів чисельністю понад 20 тис. населення залишилися без якісного бібліотечного обслуговування дітей. Так, у 2019 р. без погодження з Мінкультури у відділ дитячого читання бібліотеки-філії № 3 Луцької МЦБС реорганізовано Луцьку районну бібліотеку для дітей. Закриття двох бібліотек-філій для дітей КЗ «Нікопольська МЦБС» призвело до того, що в місті Нікополь Дніпропетровської області, з населенням понад 100 тис., обслуговуванням дітей займається лише дві спеціалізовані бібліотеки: Центральна міська бібліотека для дітей та спеціалізована філія для дітей № 4. Фактично одна спеціалізована бібліотека для дітей на 55 тис. населення. Відділом Золотоніської районної бібліотеки для дорослих стала і Золотоніська районна бібліотека для дітей, хоча населення району складає понад 40 тис. осіб.

Бібліотеки для дітей скорочуються, але, на жаль, часто і обласна бібліотека для дітей, і Національна бібліотека України для дітей дізнаються про це постфактум. Нерідко бібліо-

текарі на місцях сприймають ліквідацію або реорганізацію як беззаперечний факт, не звертаючись до державних інституцій, не відстоюючи права своїх користувачів на надання якісних культурних послуг. Звичайно, створення ОТГ тягне за собою низку ризиків для закладів культури. Прикро, що не всі очільники громад розуміють, що «не хлібом єдиним» має жити громада, і те, що знищити завжди легше, ніж втримати. І особливо на селі, де бібліотека інколи є чи не єдиним осередком соціокультурного життя. Так, будемо відверти ми, – не кожна бібліотека, не у кожному селі. Якщо бібліотека працює так, що її не видно і не чути, то її і закриють так само – «по-тихому», а державні посадовці візьмуть такий приклад на озброєння та ілюструватимуть ним недоцільність існування бібліотечних закладів. Але, коли бібліотека справді є активним елементом громади, його соціокультурним генератором, а серед спеціалізованих бібліотек для дітей таких є більшість, ця бібліотека має продовжувати свою діяльність за будь-якої влади і, якщо постає питання про її подальше функціонування, має всіма можливими засобами залишитися у мережі.

Дієвою формою захисту мають стати звернення як бібліотечних працівників, так і зацікавлених осіб (користувачів бібліотек, батьків маленьких читачів) до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Людмили Денісової. У 2018 році до Секретаріату Уповноваженого звернулися 25 410 людей – громадян України, іноземців і осіб без громадянства. Ці звернення стосувалися порушення громадянських прав на справедливий суд, соціально-економічних прав громадян тощо. Проте усього три звернення щодо порушення права на культуру. Сьогодні бібліотеки мають власними прагненнями відстоювати своє право на існування в нових умовах.

Нові реалії ставлять нові вимоги і перед обласною бібліотекою для дітей щодо організації методичного забезпечення діяльності бібліотек ОТГ. Методичні центри мають відповідально ставитися до оцінювання становища кожної бібліотеки області, знати їхні проблеми та здобутки. Необ-

хідна розробка нових форм та підходів професійної співпраці, взаєморозуміння та взаємодопомоги.

На сьогодні ми маємо майже 130 дитячих бібліотек, якими опікуються громади. Це 14 % від загальної кількості бібліотек у мережі. З огляду на те, що ці заклади взяті на баланс громади, на місцях розуміють необхідність функціонування дитячих бібліотек як самостійних закладів.

Ті, хто хоче змін – йдуть не від форми, в якій це треба зробити, а від ключових результатів, яких необхідно досягти. Основним фактором досягнення стратегічних цілей є компетенції бібліотекарів, якими вони не лише володіють, а й вміють використовувати. У 2018 році Секцією для дітей та молоді IFLA (IFLA Children and Young Adults Section) опубліковано оновлені «Рекомендації з бібліотечного обслуговування дітей (віком 0-18 років)». У документі зазначено, що ефективний та компетентний дитячий бібліотекар має відповідати низці навиків та певному рівню, який включає міжособистісні навички, соціальну відповідальність, лідерство, вміння працювати у команді, створювати та організувати свою роботу. Дитячі бібліотекарі мають прагнути до рівного і вільного доступу до інформації, знань і послуг, демонструвати культурну компетенцію та не дозволяти особистим поглядам і думкам визначати, яких дітей місцевої громади обслуговувати, які програми пропонувати або які матеріали обирати, репрезентувати та надавати для використання.

Загальносвітовою тенденцією в умовах інформаційної глобалізації є ослаблення інтересу до читання. Зростання числа «нечитачів», втрата інтересу до книги та читання у різних вікових та соціальних категорій вимагає пильної уваги. Основна мета підтримки читання – поширення серед громадськості позитивної думки про читання та бібліотеки. Вже тривалий час актуальним питанням залишається, «як у цифровій реальності не загубити і розвинути звичку читання в масштабах країни». Результативна відповідь – партнерство, співпраця, взаєморозуміння, досягнення мети. На цьому наголошує і радник новоствореного Міністерства

культури, молоді та спорту України Антон Мартинов. В інтерв'ю газеті «Українська правда» від 11 вересня 2019 року серед основних тем розвитку культурної політики він зазначив промоцію читання та реновацію бібліотек. Щодо реновації бібліотек – це «зробити бібліотеки бажаними для відвідування, наповненими актуальним контентом і нетворкінгом», це «...різнопланове дозвілля: майстер-класи, курси, події, дискусії та інший різнобічний культурний продукт від кіно до театральних вистав, а ще майданчик для комунікації і кристалізації нового громадянського суспільства, яке буде прищепленим проти вірусу дезінформації, поширення фейків». Фактично він окреслив той напрям, за яким сучасні бібліотеки для дітей трансформуються та розвиваються уже давно.

Вектор нашого розвитку – незмінний: працювати для дітей, виховуючи свідомих читачів. І сучасна бібліотека для дітей, розвиваючись, є і залишається територією читання, центром розвитку та освіти, інформаційним навігатором, де на користувачів чекає безліч цікавих зустрічей, дива, здійснення мрій, старт нових можливостей. Сподіваємося, що нова державна політика щодо дитячих бібліотек стане справді співзвучною нашим прагненням та напрямам розвитку.

ДАНИЛОВА Лариса Вікторівна,

*в.о. директора КЗ «Запорізька обласна бібліотека для дітей
«Юний читач» Запорізької обласної ради*

РОЗДУМИ ЗА РОБОЧИМ СТОЛОМ: БІБЛІОТЕКА ЧИ РОЗВИВАЮЧИЙ ЦЕНТР?

Для кожної освіченої людини книга і читання в житті є надзвичайно важливими. Про це наголошував і всесвітньо-відомий британський письменник Нік Гейман у відкритій лекції, прочитаній ще у 2012 році під егідою Агентства з читання у мистецькому центрі «Барбікан», що в Лондоні.

Чому майбутнє світу залежить від читання? Що художня література дає людям і як змінює їх? Чому паперові книжки ніколи не зникнуть? Навіщо у сучасному світі бібліотекарі та бібліотеки? Ці та інші питання, на які він дав ґрунтовні відповіді, хвилювали не тільки письменника, а постійно на вістрі дискусій, обговорень, суперечок у нас, в Україні, постійно і повсякчас. Особисто мені хотілось би, щоб нарешті припинилися ці обговорення на кшталт: чи потрібна дитяча бібліотека? Все сказано: потрібна, корисна, діти читають. Але, ні. На жаль, ще точаться дискусії: бути дитячим бібліотекам чи не бути?

26 червня Запорізька міська рада більшістю голосів (не одностайно) ухвалила проєкт рішення про розвиток бібліотек міста Запоріжжя, в якому чітко прописано про збереження мережі дитячих бібліотек. Крім того, депутати виступили за недопущення суттєвого скорочення обсягів фінансування, сприяння додаткового фінансування на отримання періодичних видань та книг, а також недопущення звільнення працівників. Пост ініціатора цього рішення був розміщений у Фейсбуці і, як зазвичай, посипалися коментарі. В основному, мешканці Запоріжжя підтримали цей проєкт, висловили слова вдячності бібліотекам і бібліотекарям, повідомили, що читають і яку бібліотеку відвідують. Ну, наприклад (мовою оригіналу): «Круто! Считаю, что отрицать библиотеки и гро-

бить их – от ограниченного мышления». Дехто з депутатів облради навіть виклав список прочитаних книг за I квартал з анотацією і оцінкою прочитаного. Але був і такий допис. На щастя, тільки один. Знову мовою оригіналу: «Вот интересно, а зачем они (библиотеки)? Кто туда ходит? Лучше перепрофилировали бы под детские развивающие центры, чем хранит макулатуру. Когда лично ваш ребенок был в библиотеке? Моему сыну 13, и он там не был ни разу. Все книги есть в интернете... (надо), чтоб дети не таскали с собой в школу рюкзаки весом 5 кг. и более, а носили с собой планшет, а еще лучше электронную книгу. Чтоб не ходили из-под палки в клоповник времен СССР с соответствующим набором книг, а ходили в развивающие центры, в которых и книги, и развивающие игры, и специализация».

Мене особисто такі слова на адресу бібліотек дуже ображають, але і стимулюють робити більше, ніж уже зроблено, шукати в своїй роботі прогалини та помилки і замислюватися над тим, чому ця молода людина так негативно ставиться до бібліотек, хоч жодного разу там не була. Значить ми, бібліотекарі, недопрацювали, не донесли інформацію до всіх без виключення мешканців регіону, що бібліотека – центр громади, а дитяча бібліотека – ще й центр розвитку творчих здібностей дитини, інноваційних форм роботи, місце безпечне і затишне, де кожна людина почуватиметься комфортно і проведе час з користю.

Держава і суспільство відчують потребу у формуванні покоління, здатного акумулювати і творчо переосмислювати набутий досвід, навчатися упродовж всього життя, створювати і вдосконалювати цінності громадянського суспільства. Творчість має велике значення для повноцінного розвитку особистості, тому люди, які підготовлені до творчої діяльності, здатні набагато швидше адаптуватися в соціумі, краще виконувати свою роботу на виробництві, приносити більше користі суспільству. Тому питання розвитку творчої особистості завжди було, є і буде актуальним. На сьогодні немає в Україні бібліотеки для дітей, в якій не відкривалися б гуртки, студії, не проводилися майстер-класи,

не працювали лялькові театри тощо. «У кожного учня, – наголошував В. Сухомлинський, – є задатки якихось здібностей. Ці задатки, як порох, і щоб їх запалити, потрібна іскра». Тож бібліотека дає можливість дитині цю іскру роздмухати, спробувати себе у різних напрямках творчої діяльності.

Не стоїть осторонь від проблем розвитку творчості дитини і КЗ «Запорізька обласна бібліотека для дітей «Юний читач» ЗОР. Кожна дитина тут може знайти заняття до душі і спробувати себе у різних творчих починаннях.

Першим гуртком, який запрацював в «Юному читачі», був гурток «Шахова думка», який об'єднав навколо себе любителів цієї інтелектуальної гри. Більше 8 років беззмінним керівником його є Олександр Дмитрович Чикалов, який спочатку приходив до бібліотеки з трьома онучками, а потім запропонував організувати дітей навколо шахів, дати їм можливість розвинути логіку, мислення, креативність думки. Дівчатка вирости, стали студентками, а Олександр Дмитрович продовжує щонеділі приходити до бібліотеки і займатися з дітьми улюбленою справою. Щоосені він проводить загальнобібліотечні шахові турніри, залучаючи до них спеціалістів дитячо-юнацької спортивної школи №8.

Більше п'яти років художник бібліотеки Ніна Іванівна Муленко збирає читачів на заняття в студії «Уроки різноколірного чарівництва». Починали з майстер-класів – ліпили із солоного тіста, а зараз студійці виставляють свої художні роботи в бібліотечній галереї. Були презентовані виставки «Намальовані серцем», «Кольоровий дивосвіт», для найменших – «Ля МУР-мур» і «Катрусині совенята». А цього року Ніна Іванівна започаткувала свій еко-культурний міні-проект «Зацілований сонцем світ степовий», долучивши до його реалізації свого сина – наукового співробітника Національного заповідника «Хортиця». Діти на заняттях студії почали створювати Червону книгу Запорізького краю в малюнках. Цікаво і пізнавально.

А якщо не хочеш малювати, можеш спробувати себе в театральній справі. Два роки працює в бібліотеці студія

«Чарівна маска», яку очолив бібліотекар і режисер за фахом Богдан Романенко. За такий невеличкий проміжок часу поставили мініатюри до байок Л. Глібова, зіграли історію виникнення книги, інсценізували книгу Лоренц Паулі та Катрін Шерер «Лисичка йде до бібліотеки», переробили Попелюшку на свій лад, підготували монологи з творів Астрід Ліндгрен, Станіслава Лема, Роба Скоттона. Інґрід і Дітера Шуберт, а ще в 2018 році взяли участь у фестивалі Астрід Ліндгрен у Полтаві, взявши призові місця, провели два бенефіси, де мовою театру розповіли про свої досягнення. І це ще не все. Вони виступають і в школах, і в інтернатних закладах, а під час літніх канікул виїжджали зі своїми постановками до Вільнянського Будинку культури на «гастролі», популяризуючи книгу, читання і створюючи позитивний імідж бібліотеки.

Два роки і клубу спілкування для наймолодших читачів «Speaking chickens» («Балакучі курчата»), який збирає не тільки малечу, а й долучає і батьків, які разом із дітьми пригадують англійську, грають і читають. Навчання проходить позитивно, весело, бо бібліотека – це не школа. Тут ніхто нікого не примушує. «Code Slab» не припиняє своєї діяльності, навчаючи в основному кодувати, створювати сайти, ігри, бо це цікаво. Було б нудно і не потрібно – діти не приходили б щонеділі на дев'яту ранку.

У цьому році у відділі масової роботи та естетичного виховання з'явився ще й Театр тіней. Самі його зробили, використовуємо і для популяризації книги, і для розвитку дитячої уяви, і на заняттях з арт-терапії.

А ще я мріяла, щоб у бібліотеці був психолог, бо це вкрай необхідно. І моє бажання почало здійснюватися. У відділі обслуговування дошкільників і учнів 1-4 класів з вересня почне працювати «Мала Академія Гномів або Happy Baby Slab від Білосніжки», в якому методист і психолог-магістр Кругла Ксенія Юріївна проводитиме індивідуальні заняття для дітей дошкільного віку з розвитку психічних процесів, використовуючи психогімнастику, дидактичні та мовні ігри й нетрадиційну зображувальну діяльність.

І повірте, за останні 20 років у штатному розписі не до-
бавилося жодної одиниці. Практично усі гуртки ведуть
бібліотекарі, займаючись ще й основною своєю діяльніс-
тю – бібліотечними процесами. Гуртки і студії в бібліотеці
– безкоштовні, а якби був розвиваючий центр, скільки б
гривень виклали зі своєї кишені батьки? Бібліотеки економ-
лять для громади сотні тисяч гривень, а дискусії «бути чи
не бути» – не припиняються. Дитячим бібліотекам потрібна
постійна державна підтримка як на рівні законодавства, так
і фінансова. Не повинно бути подвійних стандартів про те,
що бібліотека для дітей може бути. Вона не може бути, а по-
винна бути. Та і для відкриття нових штатних одиниць по-
винні бути чітко визначені нормативи, щоб черговий раз ми
не отримували відписку: «За рахунок реорганізації існую-
чих відділів без збільшення штатної кількості працівників».

Допомогти розквіту талантів і здібностей, які має в собі
кожна дитина, – ось що водночас відповідає й фундамен-
тально гуманістичній місії освіти, і вимогам справедливо-
сті, якими повинна керуватися будь-яка освітня політика. А
бібліотека для дітей ніколи не буде осторонь цих постав-
лених завдань, бо вона багатофункціональна: і книгозбір-
ня, і розвиваючий центр, і заклад психологічного розванта-
ження. Але мені особисто подобається визначення, яке дав
бібліотекам все той же Ніл Гейман: «... бібліотеки – це свобода.
Свобода читати, свобода думок, свобода спілкування».

ЖАЙВОРОНОК Тетяна Анатоліївна,
директор Миколаївської обласної бібліотеки для дітей
ім. В. Лягіна, заслужений працівник культури України

АКТУАЛЬНІ ТРЕНДИ ФОРМУВАННЯ БІБЛІОТЕЧНОГО ФОНДУ ДЛЯ ДІТЕЙ: ТЕХНОЛОГІЇ І ПРИНЦИПИ

Основу роботи будь-якої бібліотеки становлять фонди документів на різних носіях інформації. І саме від їх правильної, науково обґрунтованої, чіткої і творчої організації залежить ефективність та результативність усіх бібліотечних процесів.

Формування бібліотечного фонду є сукупністю цілого ряду процесів, спрямованих на створення та розвиток цього ресурсу. Його складовими частинами є моделювання, комплектування, облік, обробка (опрацювання) документів, розміщення і розстановка фонду, організація його зберігання, використання та управління.

В основу формування фондів Миколаївської обласної бібліотеки для дітей ім. В.О. Лягіна, покладено загальні принципи. Між тим, вони мають певні особливості, що впливають зі складу читачів бібліотеки. Одним із них є вікова ознака. Оскільки саме дитина, ще не маючи особливого життєвого досвіду, є більш емоційною, і саме на неї книга має більший вплив, ніж на дорослого, та відіграє у її житті якнайбільшу роль.

Віковий принцип дуже тісно пов'язаний із педагогічними принципами доступності, наочності, цікавості, дохідливості. Він потребує відбору документів, які за змістом, обсягом, глибиною розкриття, за мовою та видавничим оформленням були б доступні юним читачам. Тому у бібліотечному фонді виявляють видання для окремих вікових груп (для дошкільників і учнів 1-4-х класів, учнів 5-6-х класів, 7-9-х класів) з метою самостійної розстановки та диференційованого обслуговування читачів.

Принцип профілювання і координування потребує урахування багатьох ознак.

Етнографічна і культурна специфіка регіону, що обслуговує бібліотека. Миколаївщина – багатонаціональний край. Згідно з переписом тут мешкають представники більше 133 національностей, з них 13 – найбільш чисельні. Бібліотека намагається задовольнити потреби таких читачів, комплектуючи літературу на мові національних меншин, книги, пов'язані з історією, культурою, традиціями етнічних народів.

Багато чого залежить від наявності і особливостей поза-класних навчальних і культурологічних закладів. Ми обслуговуємо учнів не лише загальноосвітніх шкіл, але і музичних, художніх тощо. Велику роль у цьому відіграє відділ масової роботи і естетичного виховання, створений при бібліотеці. Активними читачами відділу є учасники гуртків декоративно-прикладного мистецтва «Мальви» та «Сувенірна лялька», вихованці музичних шкіл, школи естетичного виховання та Палацу творчості учнів м. Миколаєва. Фонд нотних видань бібліотеки складає понад 6 тис. прим. Для поповнення фонду відділу бібліотека співпрацює з кількома спеціалізованими видавництвами: «Навчальна книга – Богдан» та «Підручники і посібники», м. Тернопіль; «Музична Україна» та «Мелосвіт», м. Київ.

Ми враховуємо і мовно-національний склад читачів. Незважаючи на те, що Миколаївська область знаходиться на півдні України і вважається територією з російськомовним населенням, спостерігається тенденція у збільшенні потреби в документах українською мовою. Сьогодні в Україні видається величезна кількість прекрасних дитячих книжок. Читачі віддають перевагу сучасним українським авторам (Кокотюха Андрій, Тарас та Мар'яна Прохасько, Татуся Бо (Тетяна Комлик), Лірник Сашко, Бачинський Андрій, Дерманський Сашко, Малкович Іван, Чаклун Олег, Рутківський Володимир та ін.).

Значна увага приділяється формуванню фонду краєзнавчої тематики, веденню довідкового апарату на цей

фонд. Бібліотека активно співпрацює з Миколаївськими видавництвами та видавцями. Завдяки такій співпраці фонди бібліотеки поповнилися художніми дитячими творами місцевих авторів, які побачили світ у видавництвах «Іліон», «Яслав», «Шамрай», видавництві Ірини Гудим та видавців «Швець В.Д.» і «Торубара В.В.».

За останні десять років у рамках Програми підтримки вітчизняного книговидання, книгорозповсюдження та популяризації української книги у Миколаївській області бібліотека отримала майже 200 прим. книг краєзнавчої тематики.

Під час формування бібліотечного фонду принцип систематичності і плановості потребує дотримання певних співвідношень документів за змістом, тобто між розділами фонду, більш дрібними діленнями; дотримання відповідних пропорцій відносно вікових груп читачів-дітей і підлітків; комплектування фондів за певним планом (4 рази на рік, згідно з річним планом державних закупівель).

Основне джерело комплектування бібліотечного фонду – бюджетне фінансування. У 2019 році на придбання нових документів було виділено бюджетних коштів у розмірі 150 тис. грн, з них 102 тис. грн – на книги та 48 тис. грн – на періодичні видання.

Відбір книг здійснюється шляхом перегляду прайс-листів та каталогів, що надходять до бібліотеки, перегляду сайтів провідних видавництв України та інтернет-книгарень, інформація з книжкових ярмарків та ЗМІ, моніторинг творів, відзначених літературними преміями та нагородами, безпосереднє відвідування місцевих видавництв. Перегляд сайтів та блогів про книговидання та культуру читання: Vokmal, Читомо, Друг читача, книжковий блог yakaboo.

Поповнення фондів здійснюється також за рахунок Державної програми «Українська книга»; Обласної програми підтримки вітчизняного книговидання, книгорозповсюдження та популяризації української книги у Миколаївській області на 2017-2021рр., подарунків від авторів, організацій, видавництв, читачів. Загальна кількість поповнення стано-

виль 464 прим., 447 назв. Оновленість фонду складає 1.7%. Бібліотека під час комплектуванні фондів у першу чергу аналізує інформаційні потреби дітей-читачів та відмови на їхні запити і враховує наступні критерії відбору: зміст книги, стиль написання, цінність книги (естетична, літературна, дозвіллева, історична та ін.), попит на неї, репутація авторів та видавництв, висока видавнича якість, ціна тощо.

Одним із пріоритетних завдань бібліотеки є не тільки якісне комплектування фонду, а і донесення його до читачів. З метою просування книги і читання до дитячої аудиторії, популяризації престижності читання української дитячої літератури, бібліотека проводить презентації книг, виставки, присвячені українським видавництвам, виставки однієї книги, творчі зустрічі з письменниками, літературні квести-ігри, арт-читання, цикл зустрічей «У нас в гостях – письменник!», серія скайп-зустрічей «Бібліотечний бумеранг: «Читачі – письменнику, письменник – читачам».

У відділі обслуговування дітей дошкільного віку та учнів 1-4 кл. втілюється мініпроєкт «Літературне читання – ланцюжок читацького єднання», у рамках якого проводяться інтерактивні уроки, мандрівки за книгою, літературний батл.

Читачі відділу обслуговування учнів 5-9 кл. беруть участь у відеопривітаннях з днем народження сучасних українських письменників з подальшим розміщенням у Facebook.

Бібліотека щорічно бере участь у виставці місцевих видавництв «Миколаївська книга».

Нещодавно бібліотека отримала грант на реалізацію проєкту Відкритий літературний фестиваль «BookKidsFest», який відбудеться 1-4 жовтня 2019 року і передбачає проведення на базі Миколаївської ОБД ім. В.О. Лягіна і п'яти районів області виїзних творчих зустрічей письменників з читачами дитячих бібліотек і вихованців шкіл-інтернатів.

Також за участю дитячих письменників Миколаївщини відбудеться проведення професійної подіум-дискусії для педагогічних і бібліотечних працівників, яка буде присвячена темі дитячого читання на сучасному етапі. Вихованці

інтернатів та дитячі бібліотеки отримують комплекти дитячих книжок сучасних миколаївських авторів.

Результатом проведення «BookKids Fest» – є створення бібліотекою електронного ресурсу «Дитяче КнигоКОЛО», який носить рекомендаційний характер з питань книговидання для дітей. На ньому представлена інформація про українські, у т.ч. і миколаївські книговидавництва та книги для дітей, інформація про українських дитячих письменників. Ресурс вже створено, інформаційне наповнення триває. <https://ludmilal82.wixsite.com/knugokolo?fbclid=IwAR0Mf7BqzLvZLM6IB3yoX2XRWcOjpZGXKUeTgx9DAquA0tNm88mfUlrSfFg>

Безсумнівно соціокультурні заходи сприяють формуванню якісного бібліотечного фонду, створенню умов для позитивної динаміки літературного розвитку читачів-дітей – майбутнього людського потенціалу Миколаївщини.

ЗНИЩЕНКО Микола Павлович,
директор КЗ Київської обласної ради
«Київська обласна бібліотека для дітей»,
заслужений працівник культури України

ПРОЄКТНИЙ РОЗВИТОК ТА ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК КИЇВЩИНИ – ШЛЯХ ЇХ ОСУЧАСНЕННЯ ЯК ІНФОРМАЦІЙНИХ, СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЦЕНТРІВ ДЛЯ МІСЦЕВИХ ГРОМАД

Бібліотеки Київщини ставлять за мету покращення життя людей через надання високоякісних, затребуваних громадою інформаційних послуг, сприяючи їхньому матеріальному, духовному і культурному добробуту.

Наразі перед бібліотеками постають питання, пов'язані з пошуком додаткових джерел фінансування та інших ресурсів (кадрів, устаткування, книжок, програмного забезпечення), необхідних для розвитку бібліотеки та громади. Це стимулює до запровадження інновацій та інноваційної діяльності через змістовне, структурно-організаційне оновлення та технологічну модернізацію бібліотечних процесів, а також позитивні зміни у професійній свідомості.

Будь-яка інновація починається з ідеї, реалізувати яку можна завдяки проєктній діяльності. Але для бібліотекарів, які не мають достатнього досвіду, написання проєкту – це завдання не з простих.

КЗ КОР «Київська обласна бібліотека для дітей» як обласний науково-методичний, координаційно-консультативний центр з питань бібліотечно-інформаційного обслуговування дитячого і дорослого населення Київської області спрямовує діяльність бібліотек обласного столичного регіону на розробку, реалізацію власних проєктів та участь у глобальних проєктах на здобуття відповідних грантів, які б мали позитивний потужний вплив на докорінне покращення та

осучаснення бібліотек як інформаційних, соціокультурних центрів для місцевих громад і їх дитячої частини зокрема. Для цього проводяться тренінгові заняття, надаються консультації, вивчається та поширюється позитивний досвід з проєктної, інноваційної діяльності бібліотек Київської області. В мережі, окрім бібліотек для дорослих, налічується 37 спеціалізованих бібліотек для дітей і 750 сільських, які теж обслуговують дитяче населення Київської області.

Перші кроки були зроблені у 2014 році працівником Великоберезнянської сільської бібліотеки Таращанської РЦБС у проєкті «Багатство через різноманіття» ресурсного центру «Гурт». Кошти, отримані від проєкту, пішли на комфортне облаштування приміщення сільської книгозбірні: сучасні столи, стільці, 2 книжкові шафи, ноутбук, фотоапарат з відеокамерою, необхідні засоби для рукоділля.

У 2018 році чудовий подарунок від організаторів першого Всеукраїнського благодійного проєкту видавництва та поширення науково-популярної літератури для підлітків ЛакиБук напередодні Дня незалежності отримала Крутогорбівська сільська бібліотека Таращанської РЦБС, книжковий фонд якої поповнився цікавою і пізнавальною літературою для дітей.

У с. Ківшовата Таращанського району на Київщині японська корпорація SDGs вклала інвестиції в зерноочисний комплекс ТОВ «Ківшовата Агро». Десять відсотків від отриманого прибутку компанії будуть спрямовані на реалізацію проєктів з досягнення глобальних цілей сталого розвитку. З метою проведення модернізації Ківшоватської сільської книгозбірні її працівники надіслали керівництву підприємства заявку на участь у проєкті.

Привабливим для працівників бібліотек Київщини є участь у програмі «Бюджет участі» (громадський бюджет), який надає можливість брати участь у розподілі коштів місцевого бюджету через створення проєктів для покращення життя у населеному пункті/ОТГ.

Наведемо приклади проєктів, ініціатив, які надали можливість бібліотечним установам застосовувати свій високий професіоналізм на користь громади.

Взяла участь у конкурсі «Бюджет участі селища Немішаєве», який спрямований на розвиток свого селища, бібліотека-філія №3 Бородянської РЦБС селища Немішаєве і виграла 30 тис. грн на реалізацію проєкту: «Дитячий простір на базі Немішаєвської міської бібліотеки». Мешканці підтримали своїми голосами бібліотечний проєкт, адже маленьким читачам та їхнім батькам конче необхідний простір, де можна було б безкоштовно і у комфортному та привабливому середовищі пізнавати світ і розвиватися, читати цікаву сучасну літературу та з користю проводити свій вільний час.

Приємно, що із п'яти проєктів, поданих на конкурс ГО «Поруч», переміг міні-проєкт «Бібліотека Немішаєвого як новий сервіс для усіх членів громади». Допомогала працівникам бібліотеки Олена Хофман, волонтер бібліотеки. Вона створила Кіноклуб у бібліотеці. Його діяльність розпочалася з показу документального фільму «Завтра», наданого «Артхаус Трафік» – кінокомпанією, яка спеціалізується на прокаті арт-кіно. Також проведено два театралізовані заходи з циклу «Розкажу казку» для дітей дошкільного віку. Започатковані заходи будуть проводитися у бібліотеці постійно, залучаючи усе більшу кількість різних категорій населення громади і формуючи позитивний імідж бібліотеки.

Протягом 2018 року працівники книгозбірні № 8 Білоцерківської МЦБС продовжували займатися питаннями осучаснення роботи бібліотеки відповідно до проєкту «Бібліоковоркінгу «LITERRA». Нагадаємо, що працівники філії на початку 2017 року запропонували на розгляд громади міста проєкт «Бібліоковоркінгу «LITERRA». Проєкт підтримали, і працівники поступово втілюють його в життя. З'являється певна категорія користувачів, які приходять до бібліоковоркінгу не тільки заради дозвілля, а й попрацювати, поспілкуватися на ділові теми, обговорити нагальні питання з ділових стосунків. У 2018 році бібліотекарі працювали над оновленням простору бібліотеки новими сучасними меблями та комп'ютерною технікою, було виділено з Громадського бюджету 200 тис. грн. Сьогодні територія читального залу поділена на зони для коворкінгу, проведення

майстер-класів, гри в шахи, проведення літературно-мистецьких та арт-зустрічей. Встановлені легкі та мобільні меблі. За рахунок цього можна робити різні локації та постійно їх змінювати. Ідея «бібліоковоркінгу» трансформувалася в ідею відкритого громадського простору в бібліотеці, який включає комплекс перерахованих вище послуг. Але головна місія бібліотеки незмінна – це просування та популяризація книги, залучення до читання якнайширшої аудиторії користувачів.

У 2017 році працівники Білоцерківської МЦБС спільно з Агенцією стратегічного розвитку м. Біла Церква працювали над грантом «Сприяння відбудові та сталому розв'язанню проблем ВПО та постраждалого від конфлікту населення в Україні», який підтримала МОМ (Міжнародна організація з міграції). Проєкт ЦБС має назву «Сонях». Втілення проєкту відбулося в грудні 2017 року. Передбачався цілий комплекс заходів у рамках проєкту роботи з ВПО та сприяння соціальній згуртованості громади міста. У 2018 році робота за проєктом продовжувалася. Спільно з ВПО в книгозбірні проводилися різноманітні заходи: тренінги, бібліотерапія: «Open – air» (легка атмосфера), працював фото клуб «Picture Club» (навчання фото справи). Започатковані уроки української мови «Вивчаємо українську мову разом», літературні вітальні, творчі зустрічі. Працівники Центральної бібліотеки для дітей м. Біла Церква беруть участь у розробці одного з напрямів проєкту – «Бібліоняня».

Протягом 2018 року колектив центральної бібліотеки м. Біла Церква розробив проєкт «Європейському місту – європейську бібліотеку», який був поданий для голосування у Громадський бюджет міста. Метою проєкту було зробити приміщення бібліотеки сучасним, комфортним, естетично привабливим для громади міста, встановити енергозберігаючі вікна і двері, що дало б змогу проводити творчі зустрічі, презентації книг, літературні вечори та інші заходи у більш комфортних умовах. Укомплектувати книгозбірню сучасними меблями, зручними у використанні, обладнати читальний зал новими комп'ютерами, мультимедійним обладнан-

ням і сучасним телевізором. У читальному залі планувалося створити 4 робочих зони: навчання, релаксу, творчості, спілкування і зустрічей. Але, на жаль, проєкт до голосування не був допущений. Сподіваємося, що він у майбутньому все ж таки буде втілений у життя.

З метою розширення та вдосконалення можливостей виставкової зали при бібліотеці у 2018 році був розроблений проєкт до Громадського бюджету міста «Літературно-мистецька вітальня «PALIT-RA». У ньому передбачається створити сучасні умови для проведення виставок професійних художників, художників-аматорів, майстрів народного мистецтва, студентів профільних коледжів, учнів шкіл мистецтв. На жаль, проєкт не був допущений до голосування мешканцями міста.

Активно працює в площині проєктної діяльності напряму Ірпінська МЦБС. З травня 2017 по травень 2018 років Ірпінська громада працювала у рамках проєкту «Дихай! Дій! Твори!» від Міжнародної організації міграції, який сприяв розвитку та об'єднанню громади і зокрема розв'язанню проблем внутрішньо переміщених осіб та постраждалого від конфлікту населення в Україні. Учасниками проєкту були Ірпінська агенція розвитку, заклади культури міста та ГО для переселенців: Суспільний центр місцян «Перспектива» та Громадський центр по роботі з ВПО. Ірпінська громада отримала грант в сумі 300 тис. грн на придбання обладнання від Міжнародної організації міграції.

Одним із активних учасників проєкту та грантоотримувачем була Ірпінська центральна міська бібліотека. На її базі проводилися щомісяця наступні заходи: цикл лекцій з національно-патріотичного виховання «Єдина країна», творча майстерня «Гармонія», дитяча кімната «Грайлик – читайлик», зустрічі з психологом. У рамках проєкту Центральна міська бібліотека отримала від МОМ обладнання на загальну суму 43 445,9 грн.

У 2018 році бібліотеки м. Славутич взяли участь у загальноміській програмі «Бюджет участі». Було представлено три проєкти бібліотек, два з яких стали переможцями. Виділені кошти для їх реалізації. Перший проєкт від Загальномісько-

го бібліотечно-інформаційного центру – «Handmade-студія творчості для дорослих». Це комфортне творче середовище з сучасним обладнанням, професійним інструментом для занять рукоділлям. Завдяки цьому простору мешканці матимуть змогу залучатися до соціальних ініціатив та творчого діалогу. Значну увагу планується приділити майстер-класам, зустрічам з майстрами Славутича, спілкуванню відвідувачів, обговоренню їхніх творчих планів.

Другий проєкт від Бібліотечно-інформаційного центру для дітей та юнацтва, «Бібліотек@ на всі 100! Книга творить людину» – підвищення престижу книги, бібліотеки та читача; пошук шляхів розвитку інтересу до книги і прагнення до читання у юних мешканців; проведення комплексу заходів щодо формування у читачів-дітей стійкого інтересу до читання, підвищення самооцінки читаючої людини.

Бориспільська міська бібліотека 2017 року здобула перемогу у додатковому конкурсі за проєктом УБА «Все про Європу: читай, слухай, дізнавайся в пунктах європейської інформації в бібліотеках» за підтримки Європейського Союзу (програма «Еразмус +»).

З 5 грудня 2017 по 9 квітня 2018 року з метою підвищення рівня обізнаності громадян щодо реформи патрульної поліції Бориспільська МЦБС брала участь у проєкті «Комунікаційна підтримка та залучення громадян до процесу реформ». За умовами програми ПОЛІС партнером Бориспільської МЦБС є Громадська організація «Правозахисна організація «Права людини». Відповідно до договору в бібліотеках згідно з планом були проведені правові заходи із залученням працівників патрульної поліції (усього 6 зустрічей). Для забезпечення цієї роботи для бібліотек системи у рамках реалізації субгранту від Ради міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) надані кошти у сумі 420 доларів, які були використані на придбання виставкових вітрин – 3 шт., пуфів – 8 шт., столів журнальних – 2 шт., накопичувачів інформації – 5 шт., канцелярських товарів.

Діє проєкт «Викладання інформатики та програмування за допомогою ігрового світу Minecraft. (Автор проєкту – Іван

Шамриков, партнер – Бориспільська міська бібліотека). Діти в ігровій формі навчаються програмуванню. Схожа програма діє в країнах Європи та США.

У бібліотеці-філії Бориспільської МЦБС діє проєкт «Мій голос: слухаємо і читаємо разом», який підтримала Британська Рада в Україні» у рамках програми «Активні громадяни». Ініціює такі проєкти Полтавська обласна молодіжна громадська організація «Твій Світ» (голова Олександр Чепур), яка є партнером Бориспільської МЦБС та цієї міжнародної організації.

За кошти проєкту для бібліотеки-філії придбали розвиваючі іграшки, розмальовки, оскільки у цій бібліотеці більшість читачів – діти дошкільного віку та учні початкових класів. Куточок облаштували затишним будиночком, творчим майданчиком та столиком.

Головною умовою інновацій, які впроваджуються у практику роботи, є покращення обслуговування користувачів, створення комфортних умов для якісного задоволення читачьких запитів.

Києво-Святошинська центральна районна бібліотека для дорослих протягом останніх років також успішно втілює проєкти в практику роботи.

Рекламний проєкт «Бібліотека день за днем», мета якого – інформування користувачів та мешканців міста Вишневе про бібліотеку, її інформаційні, освітні, дозвіллієві бібліотечні послуги, стимулювання попиту на них. Інформаційно-краєзнавчий проєкт «Сузір'я літературних імен рідного краю», мета якого – задоволення інформаційно-краєзнавчих потреб мешканців м. Вишневе, забезпечення доступу до документальних та віртуальних інформаційних ресурсів. Інформаційно-соціальний проєкт «Соціальна інформація», мета якого – задоволення інформаційно-соціальних потреб мешканців м. Вишневе; забезпечення доступу до електронних інформаційних ресурсів. Туристичний проєкт «Долина двох річок» (сільська бібліотека-філія с. Княжичі).

Як показує досвід, проєкти дозволяють активно взаємодіяти з зацікавленими партнерами на користь користувачам бібліотеки.

У Богуславській РЦБС розроблено соціальну програму «Зробімо крок на зустріч миру» з метою формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності та любові до України. Програма включає психологічні тренінги для батьків-учасників АТО та їхніх дітей на базі бібліотеки; круглі столи (коло спілкування) з питань соціалізації дітей та сімей, постраждалих від бойових дій в зоні АТО; реалізація мініпроєкту «Татова книжка», організація роботи бібліотечного пункту для воїнів АТО; майстер-класи «Оберіг для бійця». Програма «Бібліотека + Діти = Успішне покоління» передбачає постійну співпрацю та відвідування обласного центру соціально-психологічної реабілітації для дітей «Оберіг» (м. Богуслав). Метою є надання допомоги тим, хто її потребує, хто потрапив у складну життєву ситуацію, формування та прищеплювання підростаючому поколінню загальнолюдських цінностей – вміння співчувати, прагнення робити добро через виховання любові до книги та читання. Форми роботи – знайомство в центрі, екскурсії до бібліотеки, тематичні спілкування, організація дитячої творчості: конкурси, літературні ігри, вікторини; участь у заходах за календарем знаменних, пам'ятних та літературних дат. Розроблено програму «Ти у світі не один». Метою є інтеграція людей з особливими потребами, внутрішньо переміщених осіб у суспільне і громадське життя. Форми роботи – сторітелінг, психологічні тренінги, соціальні заходи (консультації юриста, правознавця, дитячого педіатра); участь у масових заходах. Запровадили акції «Читаємо всією сім'єю», «Читаємо разом!», цільовою групою яких буде творча молодь, незахищені верстви населення, люди похилого віку та обдаровані діти.

Колектив Білоцерківської МЦБС у 2018 році продовжував працювати у рамках малих проєктів «Літературне краєзнавство», «Ти в цьому світі не один», «Живі традиції», «Магія зимових канікул», «Українське Різдво», «Бібліотека – дім, де зігріваються серця», «Книжкове літо в Білій Церкві», «Цінуй рідне, шануй українське», «Через знання до здорового способу життя», «Радіочитальня». Бібліоте-

ки-філії № 2, 3, 4 працюють у рамках проєкту «Українські традиції і звичаї в духовному становленні особистості». Бібліотека-філія № 3 продовжує втілювати у життя проєкт «Нове й передове з газет і журналів». Бібліотека-філія № 6 – «Золоті зернятка дитячої творчості». Екологічне виховання читачів працівники книгозбірні № 10 здійснюють у рамках проєкту «Природа – наш дім». Працівники бібліотеки-філії № 8 працюють над проєктом «Толерантність – це свобода бути різними». У бібліотеці-філії № 5 діє мала виставкова зала «Скарб душі». Колектив ЦБС залучав читачів до участі в акціях «Підтримай свою бібліотеку», «Подаруй бібліотеці книгу», «Познайом друга з бібліотекою», «Бібліотеко, підтримай солдата».

Бібліотеки Київщини протягом останніх років активно працюють із малими проєктами, організовуючи дозволя юних користувачів у літній період. Районні та міські бібліотеки для дітей, бібліотеки ОТГ створюють і реалізують програми літніх читань: «Літо на книжкових вітрилах» (Ірпінська МЦБС), «стежками книжкового літа» (Таращанська РЦБС) та ін.

У Бородянській РЦБС протягом останніх років успішно діє проєкт «Знайомі незнайомці: відкриваємо разом». Користується великим попитом серед населення селища Клавдієво культурно-мистецький проєкт «Творча майстерня клавдіївчан».

Цільова бібліотечна програма з екопросвітницької роботи Володарської РЦБС «Обійmemo Землю красою і любов'ю» успішно функціонує і об'єднує місцеву громаду на подвижницьку діяльність за чисте довкілля.

Комунальний заклад Фастівської міської ради «Фастівська міська бібліотека» взяв участь у програмі «Бюджет участі», представивши свій проєкт «Інформаційний центр інтелектуального та творчого розвитку». Його реалізація забезпечила користувачам на додаток до друкованих джерел інформації доступ до світових електронних інформаційних ресурсів на більш якісному рівні, значно розширивши можливості бібліотеки.

Сучасний досвід у бібліотечній галузі свідчить, що саме проєктна діяльність бібліотек є найбільш дієвим і динамічним шляхом їх трансформації у сучасні інформаційні, соціокультурні центри для місцевих громад. Головне – бути активними, ініціативними, наполегливими на цьому шляху. Сьогодні не стоїть питання про збереження бібліотек – бібліотеки були, є і будуть (і спеціалізовані бібліотеки для дітей зокрема). Питання стоїть, чи зможуть бібліотеки бути на крок попереду своєї місцевої спільноти в духовній, інтелектуальній, технологічній площині, щоб люди йшли в бібліотеку за світлом.

КАРПИЧ Ольга Олексіївна,
завідувач сектору естетичного виховання
КУ Тернопільської обласної ради
«Тернопільська обласна бібліотека для дітей»

ПІДТРИМКА ТА РОЗВИТОК ДИТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ: МОЖЛИВОСТІ БІБЛІОТЕКИ

«Найвище благо і щастя людини – творча праця, в якій найяскравіше і найповніше розкриваються здібності і обдарування особистості».

В.О. Сухомлинський

Життя доводить, що в складних умовах найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина обдарована, гнучка та креативна. Творча людина може успішно адаптуватися в суспільстві, протистояти негативним обставинам, знаходити позитивні виходи зі складних життєвих ситуацій; вона здатна реалізовувати свої можливості та розвиватися. Обдаровані діти – майбутнє нації, інтелектуальна еліта та гордість нашої країни.

Розвиток творчої особистості – це мета сектору естетичного виховання Тернопільської обласної бібліотеки для дітей. Взнявши на себе функцію інформаційної підтримки юних талантів, працівники сектору прагнуть, щоб усі користувачі книгозбірні могли успішно навчатися, творчо розвиватися, утверджуватися як громадяни України вже змалечку. Бібліотекарі допомагають відвідувачам відкрити чарівний світ прекрасного, надають можливість спілкуватися з мистецтвознавцями, акторами, художниками, слухати якісну музику, а також знайомитися з однолітками-однодумцями, які теж не уявляють свого життя без творчості.

Сектор працює за комплексними програмами естетичного розвитку особистості «У світ через мистецтво» та «Музика з тобою», які включають у себе заходи, спрямовані на поглиблення знань у галузі мистецтва та розвиток ес-

тетичних смаків і художньо-творчих здібностей у дітей. Знайомство підростаючого покоління з книгами про мистецтво відбувається за допомогою постійно діючих виставок **«Книги, що заслуговують на увагу»**. Читачі мають змогу скористатися найновішими виданнями з питань мистецтва, які надійшли у наш фонд.

Під час підготовки масових заходів, організації конкурсів застосовуємо різні форми впливу мистецтва на світогляд дитини: музику, танці, літературу, театр, кіно. Серед заходів, що забезпечують участь наших користувачів і розвиток їхніх творчих умінь, мають місце мистецькі години **«Його благословила доля славою святою»** (до річниці перепоховання Т.Г. Шевченка), **«Чарівниця з українського села»** (до ювілею української художниці К. Білокур); виставки-презентації **«Малюю світ своїми кольорами»**, **«Величне і прекрасне слово мати!»**; творчі зустрічі з художниками, композиторами та музикантами, акторами театру та кіно; мистецькі віртуальні мандрівки **«Вишиванка - сакральна абетка українського народу»** (до Дня вишиванки), **«Незвичайні музеї світу»** (у рамках року культурної спадщини в Європі й Україні та до Міжнародного дня музеїв); кіномандрівка **«Бродяга і джентльмен»** (до 130-річчя від дня народження Чарлі Чапліна); мистецькі квести **«В пошуках бібліотечних скарбів»**, **«Невідомий Тернопіль»** та віртуальний квест **«Допоможи Бетховену»**; триденний літературний круїз **«Веселі канікули зустрінемо на «Ура»!**». Це далеко не повний перелік форм масової роботи сектору естетичного виховання.

З метою підтримки творчо обдарованих дітей організуємо концертні програми, в яких беруть участь вихованці музичних шкіл, Центру дитячої та юнацької творчості, музичні та театральні колективи загальноосвітніх шкіл міста. Особливо хочеться відзначити яскраві концертні виступи вихованців профспілкової школи мистецтв під час проведення мистецької акції **«Музичний зорепад»**, концертних програм **«Мистецький дивограй»** та **«Бажаємо цій хаті, щоб усі були багаті!»**. Незабутні враження та гарний настрій працівникам та відвідувачам книгозбірні подарували вихован-

ці Центру творчості дітей та юнацтва під час концертних програм «Зі святом, бібліотеко!», «Коляда серце гріє».

Важливу роль у розвитку творчого потенціалу особистості відіграє організація виставок творчих робіт відомих у нашому краї митців та художників-початківців, а також виставок пасхальних сувенірів, виробів із паперу, бісеру, кави та інших матеріалів. Схвальні відгуки відвідувачів бібліотеки отримали виставки: «Живопис нитками», «Полотняний літопис України», «Вишиванка вміє промовляти» – роботи майстринь-вишивальниць, які показали красу шедеврів світового мистецтва через призму національної творчості, використавши при цьому звичайні матеріали – голки, нитки і полотно. Персональні вернісажі наших талановитих відвідувачів «Моя історія прекрасного», «Пензлик, фарби і натхнення», «Яскравий світ на дотик», «Мереживо фантазії» розкрили таланти умілих майстрів і тих, хто вперше творить картини фарбами. Неодноразово довершеністю композицій вражали світлини фотохудожників на виставках: «Світ моїми очима», «Випадкові зустрічі», «Миттєвості нашого життя» тощо.

Сьогодні значення бібліотеки як центру творчого спілкування стає дедалі важливішим. У практику роботи книгозбірень сміливо увійшли творчі майстерні, гуртки за інтересами, арт-студії. А якщо ще й бібліотекар перебуває на одній із читачем творчій хвилі, то мистецький процес стає вдвічі приємнішою та ефективнішою справою. Адже людина, яка працює творчо, здатна перетворити будь-яку працю на мистецтво, створити красу для себе та оточуючих. Саме ця хвиля і дала поштовх до заснування у секторі естетичного виховання гуртка «Весела майстерня». Тут систематично збираються обдаровані відвідувачі бібліотеки, користувачі, щоб поспілкуватися, презентувати свої роботи та освоїти нові види рукоділля під час різноманітних майстер-класів. Метою роботи гуртка стало створення сприятливих умов для виявлення творчих уподобань і здібностей користувачів бібліотеки, розкриття їхнього творчого потенціалу, залучення до участі у культурно-просвітницькій ді-

яльності, популяризація літератури з культури і мистецтва. Організуються виставки робіт користувачів бібліотеки, проводяться цікаві майстер-класи, майстерні умілих рук. Творчі заняття не тільки розвивають фантазію, креативність, але й допомагають дитині опанувати безліч корисних практичних навичок.

Методика проведення майстер-класу здебільшого ґрунтується на інтуїції бібліотекаря та на сприйнятті учасників. Принцип його організації: «Я знаю, як це робити. Я навчу вас». Під час майстер-класу завжди є можливість перейняти практичний досвід у бібліотекаря чи майстра, які уважно вислухають і дадуть відповідь на усі запитання. Майстер-клас дозволяє відвідувачам побачити повний процес роботи над конкретним виробом. Безперервний контакт, індивідуальний підхід до кожного учасника – це те, що відрізняє майстер-класи від інших заходів. Доволі часто для їхнього проведення запрошуються кращі фахівці різних галузей творчості, але здебільшого у ролі організаторів і ведучих виступають бібліотекарі сектору. У рамках діяльності гуртка відбулися: майстер-класи з оригамі (діти дізналися про історію виникнення мистецтва оригамі, ознайомилися з техніками, навчилися складати різноманітні паперові фігурки); майстер-класи з розпису на склі від майстрині Діани Брязгунової (учасники мали можливість відчути себе не тільки художниками, а й творцями, які володіють специфічним «кінематографічним» відчуттям, оскільки особливість техніки створення картини полягає в тому, що малюють її з одного боку, а сприймають з іншого); майстер-класи з малювання «солодких метеликів» шоколадом, де діти спробували себе у ролі шоколяторів; майстер-класи з писанкарства «Намалюю свою писанку», «Теплий віск застиг у візерунках», «Розмалюємо писанку разом», робота над писанками нагадувала якийсь магічний процес із горінням свічок, ароматом теплого воску, притишеним гомоном дівчата, що затамувала подих в очікуванні дива; майстер-класи з плетіння з паперової лози від Діани Брязгунової (діти з великим задоволенням вивчали техніку плетіння та створювали своє особисте

сонечко); майстер-класи з бісероплетіння «Золота рибка бажань», «Чарівні лілії», «Переливи іскристих намистинок», які проводила голова ГО «Берегиня» Тетяна Стасенко; майстер-класи з гончарства «Чудеса на гончарному крузі» від майстра народного мистецтва Юрія Іщука; майстер-класи з виготовлення ляльки-мотанки «Дзвіночок», «Коник», «Нерозлучники», «Птах на щастя» та ін.

Одним із найцікавіших став майстер-клас із виготовлення оберегу з сіна «Охорони мене, ангеле!». Здавалося б, звичайне сіно і нічого загадкового чи містичного в ньому немає. Та незабаром воно оживає, набирає певних форм, і діти стають свідками дива народження ангела. Кожен, хто взяв участь у заході, неважливо – дитина це, чи дорослий, отримує на згадку чудового ангела, зробленого власноруч.

Зауважу, що майстер-клас не обов'язково проводить один майстер. Це може бути і колектив учнів, які мають певні навички. Наприклад, до Дня художника відбувся майстер-клас «Юні майстри пензля», який підготувала та провела керівник образотворчого та декоративно-ужиткового гуртка КЗТМР «Станція юних техніків» Ірина Качанова разом зі своїми вихованцями Максимом Закалюком та Адріаною Кліщ. Учасники заходу створили квіткові композиції для своїх матусь, використовуючи професійні малярські атрибути та прийоми.

Останнім часом популярності набула нова послуга сектору естетичного виховання – «Майстер-клас на замовлення». Згідно зі списком, який створено бібліотекарями, батьки, працівники дошкільних установ, вчителі загальноосвітніх шкіл, керівники літніх дитячих таборів мають можливість замовити для своїх вихованців той чи інший майстер-клас. Тож, за межами бібліотеки ми з дітьми виготовляли 3D-лістівки в подарунок матусям; у техніці декупаж оздоблювали великодні яйця та різдвяні свічки; малювали шоколадом солодких метеликів; у техніці паперопластики створювали голуба миру; розмальовували писанки та виготовляли власноруч ще дуже багато речей із різноманітного матеріалу.

Крім практичних майстер-класів, з яких відвідувачі виходять із піднесеним настроєм та з власними творіннями в руках, ми пропонуємо знайомство з народними святами, різними творчими техніками рукоділля та відповідною тематичною літературою.

Отже, враховуючи досвід роботи сектору естетичного виховання з формування творчої особистості, ми будуємо свою роботу так, щоб створити комфортні умови і надати максимум можливостей для розвитку талантів і сприймання потрібної інформації. Адже дитяча творчість – невичерпне цілюще джерело, яке, потрапляючи в правильне русло, несе у широкий світ струмочки добра та краси, а також почуття таємниці, яку дуже хочеться розгадати.

КЛЮЙ Тамара Миколаївна,
директор КЗ «Чернігівська обласна бібліотека для дітей»
Чернігівської обласної ради

РОЛЬ І МІСЦЕ ДИТЯЧОЇ БІБЛІОТЕКИ В ЖИТТІ ГРОМАДИ

Дітей і підлітків на Чернігівщині обслуговують 29 бібліотек для дітей, а також 599 сільських бібліотек-філій. Сьогодні дитячі бібліотеки знаходяться в непростих умовах у зв'язку з децентралізацією та створенням громад. В області налічується 45 громад. До ОТГ ввійшли 7 дитячих бібліотек; втрачено 5 дитячих бібліотек, які об'єдналися і стали публічними. Цей процес продовжується. Дитячі бібліотеки та сільські бібліотеки-філії щороку обслуговують близько 100 тис. користувачів-дітей, видається близько 2,5 млн прим. книг та періодичних видань.

До послуг юних користувачів Чернігівщини 2,2 млн одиниць книг, газет та журналів. На сьогодні 24 із 33 дитячих бібліотек області (тобто дві третини) мають комп'ютери, усього 66 комп'ютерів; 19 дитячих бібліотек мають доступ до мережі Інтернет; 21 бібліотека – має електронну адресу; лише 6 – власний сайт. Усі дитячі бібліотеки області працюють творчо, цікаво і креативно, як того вимагає час.

У рамках соціального проєкту для дітей з особливими потребами «Радість у спілкуванні» у Корюківській районній бібліотеці для дітей діє культурно-інформаційний арт-простір «BOOKіторія». Це чудовий облаштований центр дитячого читання, організації змістовного дозвілля, інтелектуального та творчого розвитку користувачів-дітей громади. У «BOOKіторії» проводяться різноманітні зустрічі; кожної неділі працює бібліотечний кінозал, де книги можна не тільки читати, але й подивитися на екрані, демонструються сучасні фільми і мультфільми у форматі 3D.

У Прилуцькій міській бібліотеці для дітей вже другий рік успішно діє проєкт бібліокінозалу «Крекс! Пекс! Фекс!». У програмі кінозалу передбачено безкоштовний щотижневий показ фільмів або мультфільмів за мотивами художніх творів. Перед демонстрацією фільму бібліотекар знайомить присутніх з історією створення літературного твору, цікавими фактами з життя автора, читає фрагменти твору. Продовжує працювати Пункт європейської інформації. З метою допомогти дітям спілкуватися, розкрити свої можливості та приховані таланти, відпочивати та розвиватися у 2018 році дитяча бібліотека розпочала новий проєкт «Творча зона в бібліотеці».

Вже багато років при Менській РДБ діє клуб родинного дозвілля «Сімейний вулик», метою якого є об'єднання родин навколо книги та бібліотеки, сприяння сімейному читанню, розвиток здібностей, поєднання зусиль для добрих і корисних справ. Щороку відбувається близько 30 засідань, під час яких клубівці переглядають понад 60 лялькових вистав пізнавального та розважального характеру.

Прилуцька районна бібліотека для дітей продовжує працювати за програмою підтримки читання «До книги і читання – через дозвілля та спілкування». Для юних користувачів у читальному залі Прилуцької РДБ працює клуб вихідного дня «Фільмоґрай». Малеча переглядає художні фільми українських та зарубіжних режисерів та різноманітні мультиплікаційні фільми за сюжетами творів дитячих письменників, а також сучасні мультфільми. Дізнатися про різноманітні бібліотечні конкурси, акції та цікавинки малечі допомагає куточок «Територія творчості, читання, дозвілля».

Цікава багаторічна співпраця Прилуцької РДБ з Прилуцьким козацьким полком: козаки Полку неодноразово були гостями дитячої бібліотеки, проводили для читачів патріотичні години, свята та заходи до Дня Українського козацтва.

Городнянська районна бібліотека для дітей багато років працює за програмами «Здоров'я дитини – багатство родини», «Екологічні дзвони сьогодення» та «Я українець», у рамках яких проводяться пізнавальні заходи: конкурси, майстер-класи, віртуальні мандрівки, акції, флеш-моби тощо. У бібліотеці продовжує працювати екологічний центр «У долонях Всесвіту – Земля»; діє арт-майданчик «Диво-дивина», де протягом року експонують свої роботи діти з міських шкіл, школи-інтернату та сіл району.

Чернігівська центральна міська бібліотека для дітей ім. О.П. Довженка працює за спеціальною програмою «А ми в садочку вже читаємо»; діє інформаційно-консультаційний центр «Ти не один».

У вересні 2018 р. у приміщенні Чернігівської центральної міської бібліотеки для дітей відбулося відкриття міні-музею Олександра Довженка. Цей проект реалізований у рамках програми «Бюджет участі – 2017». Міні-музей несе просвітницьку функцію, яка полягає у залученні молодого покоління до пізнання геніальної особистості нашого земляка О. Довженка.

Проекти «Читати модно» та «Казку складаємо самі» Чернігівської РДБ допомагають згуртувати дітей навколо бібліотеки, залучити їх до творчості.

Багато років Бахмацька районна бібліотека для дітей поглиблено і цікаво працює в екологічному напрямі. Яскравим прикладом цього є робота екологічного клубу «Журавлик». У рамках засідань клубу проводяться різноманітні конкурси, вікторини, виставки-вернісажі, флеш-моби тощо; члени клубу зустрічаються з відомими журналістами, екологами, проводять екологічні акції, а ляльковий театр «Дюймовочка» – один із найкращих в області.

Цікаво, змістовно в області працюють також клуб юних літераторів «Іскринка», бібліо-кафе «Ласунка», клуб юних любителів природи «Дивосвіт»; клуби «Юні натуралісти» та «Інтернет Чомусики», ляльковий театр «Пізнайко»;

ляльковий театр «Чебурашка»; клуби «Дивосвіт», «Пізнайко», «Ріднокрай», «Цікаві зустрічі», «Чомучка», «Дивосвіт», «Талановиті рученята» та ін.

Бібліотеки Чернігівщини приєднуються до Всеукраїнських акцій, реалізують волонтерські акції, акції з популяризації книги і читання: Всеукраїнська акція «Добро жменями»; «Подаруй бібліотеці книгу»; бібліовелопробіг «Бібліотека їде до дітей».

Вперше було проведено обласний флеш-моб «Ми, маленькі українці, любимо читати», в якому взяли участь майже всі дитячі бібліотеки області. Юні читачі Чернігівщини в Міжнародний день дитячої книги вийшли на вулиці з книгами, щоб привернути увагу до дитячого читання, книги, бібліотеки.

Традиційним в усіх дитячих бібліотеках області залишається Всеукраїнський тиждень дитячого читання. У ці дні в бібліотеках панує справжнє свято, проводяться літературні мандрівки, ігри, вікторини, майстер-класи, ерудит-лото, розважальні конкурси, зустрічі з письменниками та журналістами. У Тижні беруть участь не лише відомі письменники Чернігівщини, а й юні літературні таланти, діти, які самі пишуть твори.

За ініціативою Чернігівської обласної бібліотеки для дітей юні читачі Чернігівщини беруть активну участь у Всеукраїнських конкурсах та акціях, пов'язаних із читанням, та заслужено перемагають у них. Традиційно на базі нашої бібліотеки проходить обласний етап щорічного Всеукраїнського конкурсу «Найкращий читач України» під назвою «Діти, що читають – майбутнє України». Читачі дитячих бібліотек області взяли участь у Всеукраїнському дитячому літературному конкурсі «Творчі канікули». Не менш активно проходив обласний тур Всеукраїнського конкурсу-виставки дитячих малюнків «Сторінками книг Чингіза Айтматова». Третє місце по-

сів Черненко Роман, м. Ніжин, Чернігівської області за оригінальний малюнок. Всеукраїнський конкурс проєктів «Мої права – моє життя» теж знайшов творчий відгук у користувачів дитячих бібліотек області. До обласного журі надійшло 7 проєктів.

Можливість спробувати свої літературні таланти дітям з усіх областей надає обласний конкурс дитячої літературної творчості «Хай весь світ дивують нині діти неньки України», що проводиться обласною бібліотекою для дітей спільно з чернігівськими письменниками та дитячими бібліотеками області. Цього року він буде проводитися вдесяте, а за час існування конкурсу в ньому взяли участь більше 2000 дітей Чернігівщини.

Набирають обертів соціальні проєкти, які посилюють зв'язки з місцевими громадами. Цікаві традиції читання в родині, що позитивно впливають на гармонійний, інтелектуальний розвиток дитини будь-якого віку, розкриває загальноміський конкурс «Читаюча родина». Учасниками цього конкурсу стали понад 400 родин з усіх шкіл міста, які люблять читати в будь-якому форматі, понад 100 з них стали фіналістами, а близько 50 – лауреатами, призерами конкурсу.

У травні вже вшосте відбулося свято нагородження кращих читачів обласної бібліотеки для дітей «Бібліо-Оскар – 2019», вже нагороджено більше 100 кращих читачів, друзів та партнерів дитячих бібліотек Чернігівщини.

Активно працюють дитячі бібліотеки і влітку за літніми програмами читання, працюють і на пляжах, і в парках. Уже два роки щовесни працює «Книжкова шпаківня» в дитячій лікарні м. Чернігова. В обласній бібліотеці для дітей влітку працює літня читацька альтанка «Літо з книгою», бібліо-кафе «Книжкова смакота», розпочато новий літній проєкт «Читаємо всією сім'єю» («Книжковий пікнік у Березовім гаю»).

У дитячих бібліотеках багато важливих проблем, які треба вирішувати: бібліотечні фонди, передплата періодичних видань для дітей, комп'ютеризація, матеріально-технічна база тощо. З огляду на здобутки попередніх років хочу зазначити, що бібліотекарі Чернігівщини й надалі формуватимуть сучасний, привабливий імідж своїх закладів, який би відповідав вимогам часу і потребам місцевої громади. Відкритість і залучення дітей до читання, розширення спектру інформаційно-бібліотечних послуг, участь у проєктній діяльності та пошук нових нестандартних підходів в обслуговуванні юних користувачів залишаються одними з головних завдань дитячих бібліотек нашої області, адже сьогодні це так необхідно нашим юним читачам – майбутньому України.

Сподіваємося, що зі створенням об'єднаних територіальних громад на Чернігівщині не зникне мережа саме дитячих бібліотек, адже від читання розумних, освічених дітей залежатиме і доля самих громад.

ЛУПІЦЬКА Валентина Михайлівна,
*в.о. заступника директора з наукової діяльності
ОКЗ «Харківська обласна бібліотека для дітей»*

НОВИЙ ВЕКТОР ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН У КОНСОЛІДАЦІЇ ДІЙ БІБЛІОТЕКИ ТА ГРОМАДИ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Сьогодні, як ніколи, підвищується роль культурних і освітніх закладів у системі підготовки молоді до самостійного життя у світі, де кількість надзвичайних ситуацій, на жаль, постійно зростає. Однією з причин такого загрозливого становища є незнання чи нехтування елементарними правилами безпеки, недостатня інформованість про поведінку в разі виникнення надзвичайних ситуацій, відсутність практичних навичок самопомоги.

Життєво необхідним є озброєння дітей знаннями, вміннями і необхідними навичками щодо збереження власного життя і здоров'я. Отже, виховання покоління зі сформованою культурою безпечної поведінки, із засвоєним алгоритмом дій в умовах конкретної надзвичайної ситуації – одне з пріоритетних завдань, яке поставлене сьогодні перед суспільством.

Саме тому виникла необхідність проведення не тільки в навчальних закладах, а і в бібліотеках заходів з метою надання дітям елементарних знань з особистої безпеки, вивчення правил поведінки під час надзвичайних ситуацій, особливо тих, вірогідність виникнення яких є доволі великою на тій чи іншій території. А останнім часом це ще і вміння реагувати на нові загрози, що з'явилися в нашій країні, а саме військова, терористична, інформаційна небезпека.

Отже, беручи до уваги актуальність цієї проблеми для всіх представників громади, ОКЗ «Харківська обласна

бібліотека для дітей» сучасним напрямом втілення бібліотечних новацій та розвитку соціального партнерства обрала діяльність із цивільного захисту та безпеки дитини. Робота бібліотеки здійснюється згідно з «Кодексом цивільного захисту України».

У зв'язку зі складною ситуацією в країні, військовим конфліктом на Сході, наближеністю Харкова до зони проведення ООС та кордону з РФ, подіями, що відбулися у самому місті: терактом, що стався поблизу Палацу спорту, численними повідомленнями про замінування станцій метро, державних установ, окремих будівель та інших дестабілізаційних подій бібліотекою започатковано цільовий проєкт із цивільного захисту «Безпечний простір».

Основні напрями реалізації проєкту.

- Освітній – покликаний формувати свідоме ставлення до свого життя та здоров'я; популяризувати основні правила безпечної життєдіяльності серед молоді.

- Розвиваючий – допомагає розвивати життєві навички, що мають ключове значення для безпеки повсякденного життя.

- Виховний – різноманітними методами впливає на реальну поведінку дітей шляхом формування в них життєвих навичок, необхідних для безпеки повсякденного життя; виховувати в учнів гуманне ставлення до людини, яку спіткало лихо, викликати до неї співчуття, бажання допомоги.

- Мотиваційний – створює позитивну мотивацію до вивчення правил безпечної поведінки в різних небезпечних ситуаціях.

- Практичний – сприяє підвищенню рівня практичної підготовки до дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій; закріпленню отриманих знань на практиці; відпрацюванню стереотипів поведінки дітей в умовах загрози та виникнення надзвичайної ситуації.

Проведення заходів та визначення їх тематики здійснюється диференційовано відповідно до вікових категорій дітей: учнів 1-4 кл., 5-7 кл., 8-9 кл., 10-11 кл. та дорослих

(бібліотекарів, учителів, методистів відділів та управлінь освіти райдержадміністрацій і міських рад, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, дошкільних навчальних закладів, закладів інтернатного, соціально-реабілітаційного та притулкового типів).

Перевага надається сучасним методикам. Активно застосовуються інтерактивні, проєктні, інформаційні, тренінгові, ігрові технології, які дають змогу залучити не тільки свідомість, але й почуття, емоції, вольові якості людини.

Цільовий проєкт «Безпечний простір» складається із IV модулів:

I модуль – Літня школа безпеки «Запобігти. Врятувати. Допомогти»;

II модуль – Партнерство заради дітей. Методичний супровід діяльності з питань цивільного захисту;

III модуль – Бібліотрансформер «Запобігти. Врятувати. Допомогти»;

IV модуль – ХОБД інформаційний партнер проєкту «Культура безпеки».

I модуль: Літня школа безпеки «Запобігти. Врятувати. Допомогти».

Широкомасштабний захід відбувається завдяки соціальній активності бібліотеки та залученню широкого кола соціальних партнерів. Школа безпеки проводиться влітку із застосуванням квест технологій у форматі Open-air на відкритому просторі. Фахівцями бібліотеки враховуються ландшафт місця проведення, здійснюється розміщення локацій, розробляються маршрути та завдання для команд, відбувається суворий хронометраж проходження квесту великою кількістю дітей. Також значна увага приділяється питанням безпеки учасників.

2017 рік. Місце проведення: регіональний ландшафтний парк «Фельдман Екопарк», кількість учасників – 150. Завдяки участі у Програмі національних обмінів, яка передбачає конструктивний діалог між різними регіонами України, ХОБД виграла грант Центру культурного менеджменту за

фінансування Європейського Союзу та Національного фонду підтримки демократії (США). Це дозволило запросити до Літньої школи представників бібліотечної спільноти з п'ятиох регіонів України.

Заходи відбувалися на двох локаціях: теоретичні знання та основні напрями консолідації зусиль бібліотекарів з приводу цивільного захисту було розглянуто під час пленарної частини, що проходила у ХОБД; практичні вміння та навички понад 150 дітей-учасників здобували під час квесту-практикуму за участю рятувальників, пожежних, поліцейських, енергетиків та медиків на території Регіонального ландшафтного парку.

У роботі круглого столу «Соціальний діалог у просторі «Культура-Освіта-Цивільний захист» взяли участь понад 50 фахівців: представники організацій – соціальних партнерів бібліотеки; депутат Харківської облради, секретар постійної комісії з питань науки, освіти, культури та духовності І. В. Лопатіна; заступники директорів ЦБС з питань обслуговування дітей з 24 районів області та 7 районів м. Харкова; провідні спеціалісти Дніпропетровської, Полтавської, Тернопільської ОБД, а також бібліотек м. Слов'янська Донецької області та смт Новопскова Луганської області.

Ще до початку професійного діалогу учасники мали змогу ознайомитися з унікальним проєктом «Культура безпеки», який презентував заступник голови Харківської міської громадської організації «Союз Чорнобиль» Г.М. Берлетов. Експозиція плакатів проєкту розміщена на «Вернісажі у фоє» ХОБД. Основна концепція – створення легкої та зрозумілої інфографіки у стилі коміксів, виконані студентами Харківської академії дизайну та мистецтва.

Учасники школи отримали наочне уявлення про те, як відпрацьовувати навички самопомоги, подолання стресу та паніки у дітей під час надзвичайних ситуацій, переглянувши відеоролик з практичними рекомендаціями психолога бібліотеки. Слухачі також дізналися про питан-

ня кібербезпеки та особистого спілкування у віртуальному просторі, небезпеку гібридних методів маніпулювання, основні правила профілактики комп'ютерної залежності, яких мають беззастережно дотримуватися як школярі, так і дорослі.

Провідний кризовий психолог Центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді адміністрації Київського району м. Харкова Нурєєва О.С. зосередила увагу учасників на гострій необхідності психологічної підтримки дітей та сімей після травматичної ситуації: бойових дій, втрати родичів, вимушеного переселення. Доповідач розкрила ресурсний потенціал саме дитячої бібліотеки як комфортного простору для подолання посттравматичних синдромів.

Найбільш емоційний відгук бібліотекарів-учасників Літньої школи викликав виступ завідувача відділу Центральної бібліотеки КЗ «Централізована система публічних бібліотек м. Слов'янська» Валерії Здибель, яка поділилась власним досвідом бібліотечної роботи в окупованому місті під час трьохмісячного перебування у зоні бойових дій у 2014 році. Надзвичайно хвилююча розповідь колеги про погрози розстрілу на робочому місці, влучення уламків снарядів у приміщення бібліотеки, пробиті наскрізь книжки розчулила до сліз більшість присутніх та стала початком жвавого обговорення ролі бібліотек у патріотичному вихованні молоді та попередженні надзвичайних ситуацій соціального характеру. Учасники Літньої школи стоячи вшанували аплодисментами мужність бібліотекарів Слов'янська.

Паралельно з пленарною частиною «Літньої школи» на теренах гостинного «Фельдман Екопарку» тривала її практична частина. Для дітей проходив квест-практикум. На локаціях, що розмістилися у різних куточках екопарку, на учасників очікувала насичена програма. А щоб вона була більш змістовною, співробітники ХОБД запросили фахівців Головного управління Державної служби з надзвичайних

ситуацій України в Харківській області, Харківської міської оперативно-рятувальної служби, Головного управління Національної поліції України в Харківській обл., Центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, АК «Харківобленерго», представників волонтерських організацій. Метою квесту було поглиблення знань правил безпечної поведінки у разі виникнення надзвичайних ситуацій та презентація можливостей пожежно-рятувальної техніки, обладнання, засобів індивідуального захисту, а також засобів проведення аварійно-рятувальних робіт.

Програма заходу спрямовувалася на те, щоб діти і дорослі більше дізналися про правильну поведінку у разі виникнення надзвичайної ситуації. Загалом усі учасники отримали нові навички та безліч позитивних емоцій. Ігор Лупандін, начальник відділу зв'язків зі ЗМІ і роботи з громадськістю Головного управління Державної служби з надзвичайних ситуацій України у Харківській області, особисто провів консультацію для дорослих учасників Школи безпеки, а рятувальники 53-ї Державної пожежно-рятувальної частини презентували найновішу сучасну пожежну автоцистерну. Щоб правила безпеки ліпше запам'яталися, бібліотекарі разом із рятувальниками організували різноманітні ігрові змагання у формі «запитання-відповідь», під час яких нагадували дітям про дії у разі виявлення підозрілих вибухонебезпечних предметів та різноманітних нестандартних ситуацій, основні правила пожежної безпеки, безпечної поведінки на воді тощо.

Волонтери-рятувальники значну увагу приділили методам надання першої медичної допомоги, пошуку та транспортуванню постраждалих. Проведення Літньої школи безпеки висвітлювалося в засобах масової інформації:

- <https://www.youtube.com/watch?v=RgAniT6ni84>;
- [http://bridges.org.ua/news/reports/litnya-shkola-bezpeki-zapobigti-vryatuvati-dopomogti/-](http://bridges.org.ua/news/reports/litnya-shkola-bezpeki-zapobigti-vryatuvati-dopomogti/).

Позитивну оцінку роботі Школи дали грантодавці та соціальні партнери проєкту і його безпосередні учасники. Про-

ведений захід став наступною сходинкою досвіду співпраці ХОБД із соціальними партнерами.

2018 рік. Місце проведення: Пісочинська ОТГ, КЗ «Пісочинський ліцей «Мобіль», кількість учасників – 350 дітей-учнів 1-9 кл. шкіл Пісочинської ОТГ. Партнери: Головне управління ДСНС України у Харківській обл., волонтерська організація громадського руху «ЩИТ», Харківська обласна організація Товариство Червоного Хреста України.

На квест-практикум працівники бібліотеки підготували вікторини, завдання, естафети, ігри та запросили патрульних, рятувальників, пожежних, поліцейських, представників Червоного Хреста України, кінологів. Сповнені вражень та досвіду спілкування зі справжніми фахівцями-рятувальниками діти на практиці отримали знання, що зможуть зберегти життя, та здобули навички безпечної поведінки у надзвичайних ситуаціях.

2019 рік. Місце проведення: дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Факел» КП «Харківводоканал», кількість учасників – 150. Партнери: АТ«Харківобленерго», Управління національної поліції України в Харківській обл., Харківська обласна організація Товариства Червоного Хреста України.

Для кожного загону підготовлені маршрутні листи з відповідними локаціями: «Перша долікарська допомога», «Дорожні знаки», «Безпека на дорогах», «Електробезпека». Під час квесту, гри та практичних завдань діти не тільки засвоїли правила дорожньої, протипожежної та електробезпеки, соціальної поведінки, а й навчились правильно діяти в екстремальних ситуаціях. Фахівцями Харківської обласної організації Товариства Червоного Хреста України було проведено майстер-клас із надання першої медичної допомоги та продемонстровано на манекені, як зробити штучне дихання, як допомогти епілептику. Як убезпечити себе на дорозі, які існують правила дорожнього руху та що може трапитися із безтурботним пішоходом діти дізналися від патрульних поліцейських.

Спеціалістами «Харківобленерго» було запропоновано цікаві тести та проведено гру «Вгадай знак» з правил безпечного користування електроприладами. Завершили Школу безпеки: ігрова програма «Безпечний простір» та конкурс малюнків. Діти отримали дипломи, пам'ятки «Твоя безпека» та пам'ятні набори від «Харківобленерго».

II модуль: Партнерство заради дітей. Методичний супровід діяльності з питань цивільного захисту.

Протягом двох років заходи з безпеки життєдіяльності дитини, інформаційної безпеки, цивільного захисту активно розроблялися та проходили апробацію фахівцями ХОБД. Здобутий досвід отримав схвальну оцінку освітян під час низки районних та загальноміських заходів. Ефективне партнерство дозволяє сформувати спільну стратегію діяльності, сконцентрувати матеріальні та інтелектуальні ресурси у просвітницькій діяльності, реалізації спільних заходів, акцій, соціальної реклами тощо; підвищення рівня інформаційної компетенції; системи інформаційно-бібліографічного обслуговування.

Як обласний методичний центр та інформаційний партнер бібліотека взяла участь у багатьох заходах.

У 2017 р.:

- навчально-методичному семінарі з методистами районних управлінь освіти, які відповідають за питання цивільного захисту, та керівниками загальноосвітніх навчальних закладів Харкова під час проведення комплексного об'єктового тренування «Концепція реалізації заходів цивільного захисту в закладах освіти» (на базі ЗОШ № 36). Організатор заходу – Навчально-методичний центр цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Харківської обл.;
- семінарі керівників із цивільного захисту – завідувачів дошкільних навчальних закладів Київського району м. Харкова «Пожежна безпека: комплексний підхід до

організації і роботи з цивільного захисту у дошкільних навчальних закладах» (ДНЗ № 74 «Веселка»);

- показовому Дні цивільного захисту, об'єктового тренування та протипожежного тренування, зокрема семінарі керівників закладів загальної середньої освіти Шевченківського району Харківської міськради (спеціалізована школа I-II ступеня № 109).

У 2018 р.:

- навчально-методичному семінарі з методистами районних управлінь освіти, які відповідають за питання цивільного захисту, та керівниками закладів середньої та дошкільної освіти, де відбудеться показовий День цивільного захисту та Тиждень безпеки дитини «Модернізація системи організації цивільного захисту в закладах освіти» (на базі ЗОШ № 153). Організатор заходу – Навчально-методичний центр Цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Харківської обл.;
- показовому Дні цивільного захисту, об'єктового тренування та протипожежного тренування, в рамках якого пройшов семінар керівників закладів загальної середньої освіти Індустріального району Харківської міськради «Підготовка та проведення дня цивільного захисту, об'єктового тренування та протипожежного тренування» (ЗОШ № 71);
- показовому Дні цивільного захисту об'єктового тренування та протипожежного тренування – семінарі керівників ЗЗСО Новобаварського району Харківської міськради «Підготовка та проведення дня цивільного захисту, об'єктового тренування та протипожежного тренування» (спеціалізована школа № 162);
- показовому Дні цивільного захисту об'єктового тренування та протипожежного тренування (Пісочинський ЗЗСО «Мобіль»);

- семінарі керівників з питань цивільного захисту – завідувачів дошкільних навчальних закладів Шевченківського району м. Харкова «Пожежна безпека: комплексний підхід до організації і роботи з цивільного захисту у дошкільних навчальних закладах» (ДНЗ ясла-сад № 354 комбінованого типу).

У 2019 р.:

- семінарі керівників ЗЗСО Холодногірського району Харківської міськради «Система роботи закладу освіти з питань цивільного захисту» (м. Харків, ХЗШ I-III ст. № 126);
- показовому Дні цивільного захисту та комплексному об'єктовому тренуванні за участі керівників ЗЗСО – семінарі керівників ЗЗСО Пісочинської ОТГ (КЗ «Пісочинський ліцей «Мобіль»);
- об'єктовому тренуванні «Тиждень безпеки дитини з залученням керівництва цивільного захисту закладів дошкільної освіти Холодногірського району» (м. Харків, ДНЗ ясла-сад № 275).

На цих заходах фахівці ХОБД презентували освітянам переваги соціального партнерства школи та бібліотеки з питань цивільного захисту. Ознайомлювали з досвідом роботи бібліотеки, розкривали її можливості як методичного центру та продемонстрували практичні результати цього партнерства. Для учасників зазначених заходів проведено презентацію тренінгу для старшокласників від психолога ХОБД (<https://www.youtube.com/watch?v=xс-hleagCsQ>), представлено інноваційний комплексний інформаційно-бібліографічний продукт бібліотеки – бібліотрансформер «Запобігти. Врятувати. Допомогти», презентовано книжкову виставку, створено інформаційну локацію з питань кібербезпеки, особлива увага на якій була зосереджена на інформаційній безпеці, психології безпеки, надзвичайних ситуаціях соціального характеру. Також організована

експозиція плакатів проєкту «Культура безпеки» (спільно із Харківською міською громадською організацією «Союз Чорнобиль»).

Усі учасники зазначених заходів отримали комплекти друкованої та електронної продукції ХОБД, які слугуватимуть вагомим підґрунтям під час заходів із цивільного захисту в подальшій роботі з дітьми.

На базі ХОБД фахівцями Всеукраїнського навчального центру «EMSA-Ukraine» проводилися заняття з надання домедичної допомоги й оперативної реабілітації; було організовано цикл майстер-класів з оволодіння практичними навичками базової підтримки життя. Учасники занять – представники районних військкоматів, офіцери Головного управління національної поліції України в Харківській обл., цивільне населення Харкова, працівники соціальної сфери, а також учні загальноосвітніх шкіл міста.

У бібліотеці створено куточок Навчально-методичного центру цивільного заходу та безпеки життєдіяльності Харківської обл., де представлено видання зазначеної установи.

Досвід роботи бібліотеки узагальнено у бюлетені «Діяльність з питань цивільного захисту та безпеки дитини як сучасний напрям втілення бібліотечних новацій та розвитку соціального партнерства Харківської обласної бібліотеки для дітей».¹

Електронний аналог: <http://bibl.kharkiv.ua/bibliokuznya/vidavnicna-diyalnist/63-metodichni-vidannya/257-tvorimo-shukaemo-publikuemo>.

III модуль: Бібліотрансформер «Запобігти. Врятувати. Допомогти.».

---

¹ «Діяльність з питань цивільного захисту та безпеки дитини як сучасний напрямок втілення бібліотечних новацій та розвитку соціального партнерства Харківської обласної бібліотеки для дітей : бюл. з досвіду роботи б-к Харків. обл., що обслуговують дітей / ОКЗ «Харківська обласна бібліотека для дітей» ; уклад. В.М. Лупіцька. Харків, 2017. Вип. 13. 32 с. («Творимо. Шукаємо. Публікуємо»).

Бібліотрансформер – інтелектуальний комплексний бібліотечний продукт, що постійно та оперативно наповнюється новою інформацією – серія буклетів для батьків і вчителів: «Рекомендації щодо дій учнів та викладачів у разі виявлення пожежі у школі», «Порядок дій учителя під час пожежі», «Що робити, якщо охопила паніка», «Дії при загрозі або виникненні надзвичайних ситуацій», «Правила поведінки з підозрілими та вибухонебезпечними пристроями», «Інформаційна безпека дитини в сучасному світі», «Безпечний Інтернет для вашої дитини»; серія інформаційних буклетів для дітей: «Твоя інформаційна безпека», «Як поводитись у натовпі». Рекомендаційні списки літератури для вчителів: «Stop terrorism», «Інформаційна безпека», «Список літератури на допомогу вчителям для проведення занять з цивільного захисту»; серія мультимедійних презентацій «Безпека дітей»; відеоролики з основ цивільного захисту. Переклад українською та дубляж здійснено працівниками ХОБД.

IV модуль: ХОБД – інформаційний партнер проєкту «Культура безпеки».

«Культура безпеки» – унікальний художній продукт. До його складу входять плакати, брошури, листівки, презентації у вигляді коміксів, що містять прості й зрозумілі алгоритми дій під час захоплення заручників, надходженні погроз телефоном, дій під час паніки в натовпі, а також рекомендації, як виявити терориста та як підготувати власну оселю до надзвичайних ситуацій тощо.

Основна концепція – створення легкої у сприйнятті, зрозумілої для непідготовленого глядача графічної мови шляхом використання піктограм та ілюстрацій у стилі коміксів з описом кожної дії.

Основою цього проєкту є дипломні роботи студентів Академії дизайну і мистецтв, створені під керівництвом професора Олега Векленка. Розробки проєкту «Культура безпеки» стали одними зі складових бібліотрансформеру «Запобігти. Врятувати. Допомогти». Автори проєкту нада-

ли бібліотеці право організації виставки плакатів та розповсюдження електронної та друкованої версій брошур і буклетів.

Протягом 2017-2019 рр. на «Вернісажі у фоє» ХОБД кілька разів експонувалася виставка плакатів проєкту, також бібліотекою були організовані виставки під час проведення показових Днів цивільного захисту та тижнів безпеки у загальноосвітніх закладах м. Харкова.

Питання безпеки дітей є надзвичайно гострою проблемою цивільного захисту, і саме бібліотека здатна виступити координатором спільних зусиль громади для реалізації корисних та актуальних проєктів і починань. Успішна реалізація ХОБД цільового проєкту «Безпечний простір» ще раз продемонструвала, що дитяча бібліотека є необхідною і корисною для громади, здатна надавати інноваційні послуги і головне – позиціонувати себе як сучасний інформаційний та просвітницький центр.

МАНЖУЛА Таїса Сергіївна,

*директор Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей
ім. Т.Г. Шевченка, заслужений працівник культури України*

РОЛЬ БІБЛІОТЕЧНИХ ПРОЄКТІВ СОЦІАЛЬНОЇ ДІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ ГРОМАДИ

Сьогодні кожна бібліотека, зокрема і бібліотеки для дітей, прагнуть до закріплення позитивного іміджу в громаді, підвищуючи свою активність у соціокультурному житті регіону, долучаючись до різноманітних соціальних заходів, акцій, проєктів, де бібліотекарі виступають як головними їх організаторами, так і партнерами в реалізації. У широкому розумінні до соціальної дії належить будь-яка акція, вчинена соціальним суб'єктом для забезпечення своїх інтересів і потреб у певній соціокультурній ситуації, тому написання та реалізація проєктів соціальної дії та участь у них бібліотек є важливою складовою у процесі створення міста власної мрії. Активні дії небайдужих бібліотекарів і громадян допомагають змінювати свою бібліотеку, своє місто, свою громаду на краще та використовувати для цього усі відкриті можливості. Не виключенням є і наша Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. Т.Г. Шевченка. За цей динамічний рік ми маємо багато свіжих ідей та планів, а також гарних результатів, нових звершень і партнерів!

Одним із партнерів, за допомогою якого бібліотека взяла участь у програмі «Активні громадяни» та виграла два проєкти соціальної дії, профінансовані Британською Радою в Україні, стала Агенція сталого розвитку «Хмарочос». Сьогодні вона є регіональним партнером програми в нашому регіоні і презентує її можливості для розвитку міста та локальних громад області. Реалізація проєкту «Book & Art weekend в дитячій бібліотеці» тривала у бібліотеці протягом лютого-червня. Він розпочався у 2018 році як спільний волонтерський проєкт відділу дитячого та сімейного читання та

студентів мистецького факультету Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, і його метою було залучення до читання та творчості дітей дошкільного та молодшого шкільного віку; подолання проблеми «нечитання» і низького рівня мистецької освіти через популяризацію книжок та різних видів мистецтва. Даний творчий проєкт набув популярності серед наших найменших користувачів та їхніх батьків. Фахівці відділу взяли участь у конкурсі проєктів у рамках програми «Активні громадяни. Інтерактивний проєкт «Book & Art weekend в дитячій бібліотеці» отримав перемогу з фінансуванням на 15 тисяч гривень. Для бібліотеки придбали 2 планшети, 5 інтерактивних книг та виммельбухів, 5 мольбертів та кулер для проведення заходів. У рамках проєкту в бібліотеці для дітей дошкільного, молодшого шкільного віку та їхніх батьків були організовані творчі локації; літературно-мистецькі експозиції: «Острів читацьких скарбів», «Дитяча картинна галерея», «Справжнє диво казки»; відбулися голосні читання; перфоманси з письменниками-земляками (А. Царук, О. Надутенко, П. Мельник, О. Горобець); читання інтерактивних книг; батьківські читання «Улюблені казки мого дитинства» до Міжнародного Дня сім'ї; фестиваль «Дитина читає – Україна процвітає», під час якого підбили підсумки конкурсу «Читаємо, граємо, фантазуємо» та проведено діалог для педагогів, бібліотекарів, батьків «Як виховати дитину читаючою та творчою особистістю». Заходи були розраховані на 4 місяці, але робота продовжується. За період реалізації проєкту до бібліотеки було залучено близько 150 родин м. Кропивницького, більше тисячі дітей, студенти мистецького факультету ЦДПУ ім. В. Винниченка та партнери бібліотеки.

Дуже важливу і актуальною сьогодні є тема збереження планети та чистоти екології. Так, протягом року у бібліотеці реалізується ще один проєкт соціальної дії «Еко-стиль твого міста». Це навчально-ігровий екологічний проєкт для вихованців дошкільних навчальних закладів та учнів молодших класів загальноосвітніх шкіл, для яких у бібліотеці були

проведені віртуальні уроки: «Чепурик – захисник довкілля», «Азбука екології»; голосне читання екологічної казки Лариси Ніцой «Страшне Страховисько»; презентація екологічної казки Олени Горобець «Помста дерев» за участю авторки, яка друкується у видавництві «Імекс-ЛТД», та ігрові програми. Під час заходів діти знайомилися з різними видами сміття та вчилися правильно його сортувати, дізнавалися про наслідки утворення несанкціонованих сміттєзвалищ і поповнили ряди негласних Агентів Чистоти. Учасники заходів дізнавалися і про те, як можна заробляти кошти на сортуванні відходів. А у липні юні відвідувачі разом із фахівцями відділу дитячого та сімейного читання долучилися до акції «Без поліетилену», яку ініціював Zero Waste Ukraine і Міністерство екології та природних ресурсів України. У бібліотеці відбувся просвітницький захід «Один день без поліетилену!», під час якого найменші читачі за допомогою експозиції «ЕКОсвіт в дитячій літературі» знайомилися з сумними фактами екологічного життя нашої планети та заходами щодо її збереження. А нещодавно відділ завдяки ініціативі та креативу його завідувачки Маріанни Маковії з метою популяризації та проведення екозаходів отримав нові книжки для дітей «Сміттева революція» та «Книжка про сміття». Благодійний фонд «Бібліотечна країна» надіслав їх у рамках проєкту «Жива сучасна бібліотека». Крім цього, від благодійного фонду надійшли в подарунок для бібліотеки декілька примірників унікального видання про Тараса Шевченка.

Навчально-ігровий екологічний проєкт «Еко-стиль твого міста» теж реалізується за фінансової підтримки Британської Ради в Україні у рамках Програми «Активні громадяни» (Active Citizens) за інформаційної підтримки ТОВ «ЕКО-СТАЙЛ», а регіональним партнером стала Агенція сталого розвитку «Хмарочос».

Агенція сталого розвитку «Хмарочос» є неприбутковою громадською організацією, яка вже має гідний репутаційний бекграунд в Кропивницькому та Кіровоградській області та існує як самостійна громадська організація з жовтня 2017 року. На початку своєї діяльності ініціативна група довго

виношувала ідею об'єднання усіх освітніх та урбаністичних активностей під один бренд. Їм вдалося реалізувати цікаві проекти, які підтримувалися Британською радою в Україні у рамках програми «Активні громадяни» та Європейським Союзом, ставши на сьогодні регіональним партнером програми «Активні громадяни» в Кіровоградській області. Місія Агенції – створення сприятливих умов для сталого розвитку локальних громад через впровадження дієвих громадських ініціатив, підтримки соціальних інновацій та практик. У нашої бібліотеки зав'язалися дружні партнерські стосунки з цією організацією і зокрема з її засновниками Іриною та Сергієм Ткаченками, які не тільки виступили партнерами у реалізації даних проектів, а й стали фасилітаторами для бібліотекарів з питань написання та реалізації проектів від Британської Ради в Україні, провівши тренінг під час обласного семінару-практикуму «Роль бібліотек для дітей в реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання дітей і молоді на 2016-2020 роки». Під час навчання обговорювалися можливості програми Британської ради в Україні «Активні громадяни» проектів розвитку бібліотек і сталого розвитку громад, розігрувалися ситуації з проектного менеджменту та бібліотечних ініціатив, пройшов і гарний обмін професійним досвідом.

Прагнення до європейських цінностей, до вступу в Європейський Союз – сьогодні це мрія багатьох українців. І завдання бібліотечної спільноти полягає у проведенні роз'яснювальної роботи у цьому напрямі, поширенні інформації про Європейський Союз. Тому ми дуже зраділи, коли випала нагода відвідати тренінг у рамках проекту «Інформаційна підтримка ЄС – бібліотекам для дітей та юнацтва в Україні» у м. Запоріжжі молодому бібліотекарю відділу підліткового читання та інформаційно-консультативних послуг користувачам Юлії Кузьменко. Завдяки цьому Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. Т.Г. Шевченка та 15 бібліотек для дітей області стали учасниками проекту «Інформаційна підтримка ЄС - бібліотекам для дітей та юнацтва в Україні», підтриманому Представництвом Європей-

ського Союзу в Україні. Кожній бібліотеці надали брошури, буклети, настільні ігри та інші матеріали для оформлення куточка Європейського Союзу «ЄС на книжковій полиці». Тепер в учнів середнього та старшого шкільного віку є можливість пізнати історію і отримати нові знання про Європейський Союз, використовуючи представлені у бібліотеках для дітей області матеріали.

Активна життєва позиція, вміння відстоювати власну думку, ділитися успіхом, толерантність, гуманізм є моральними принципами сучасного європейського співтовариства. Тому наша бібліотека не змогла залишитися осторонь благодійних заходів на підтримку хворих дітей. Так, у стінах бібліотеки двічі пройшли книжкові аукціони зі збору коштів для хворих діток, організовані активними письменниками, зокрема Романом Любарським, а також відбулася вистава «Аліса в країні чудес» від театру-студії «КазкаРум», організована благодійним фондом «Диво життя». Талановиті та щирі діти грали казкових героїв на підтримку маленької підопічної Елі Яригіної, яка щомісяця потребує лікувального харчування вартістю до 7 тисяч грн. Бібліотека також виступила експертом у проєкті «Книги як ліки» благодійного фонду «Диво життя» зі створення та облаштування читальних зон для дітей у лікарнях міста.

Суть життя полягає у радості й задоволенні від змін! Це стало лейтмотивом живого тренінгу від тренера особистісного розвитку, мотиваційного спікера, ділової матері Олени Чорної, який проходив у Кіровоградській обласній бібліотеці для дітей ім. Т.Г. Шевченка наприкінці липня. Незважаючи на літній період, у ньому взяли участь більше 30 молодих жінок та дівчат міста. Учасники тренінгу отримали можливість заглянути всередину себе, почути відповіді на запитання, які лякаєшся іноді собі ставити. Перша зустріч із циклу «Я ХочуБоюсь» була присвячена темі «Хочу» і розпочала серію надихаючих тренінгів-зустрічей для жінок і дівчаток міста Кропивницький. Вже складено орієнтовний розклад зустрічей і тем на осінь 2019 року, який виглядає наступним чином: «Боюсь» (22 вересня), «Я» (27 жовтня),

«Мрії здійснюються» (22 грудня). Всі панянки від 11+ більше дізнаються про закони трансформації, спробують змінити свій звичний сценарій життя, знайти свій шлях для того, щоб отримувати більше радості від життя і справи, якою займаєшся.

Сьогодні наша бібліотека все частіше виступає своєрідним комунікаційним майданчиком для обговорення важливих тем, і це дає їй можливість розвиватися та йти у ногу з часом, аби завжди бути в курсі потреб громади, надавати необхідну інформаційну допомогу, сприяти консолідації зусиль щодо вирішення нагальних суспільних проблем, реалізувати спільні творчі та соціальні проєкти.

МИТРОФАНОВА Лариса Іванівна,
директор Полтавської обласної бібліотеки для дітей
ім. Панаса Мирного

БІБЛІОТЕЧНА ІДЕЯ, ПЕРЕВІРЕНА ЧАСОМ

Як часто у повсякденному житті ми чуємо слова ідея, креатив. Вони стали звичними у нашому професійному середовищі, ми постійно їх вживаємо, розповідаючи про наші послуги. Використовуючи суть вищезгаданих понять, ми саме «креативимо», створюючи нові послуги.

У різних галузях людської діяльності трактування поняття ідеї розглядають неоднаково: її визначення існує і в психології, і в філософії, і в літературі. Без ідеї не можна створити нічого нового, вона є свого роду двигуном думки, спонуканням до дії. Ідея – це основна думка, яка лежить в основі будь-якої теоретичної системи. Творчий характер мислення виражається саме в ідеї. По суті, ідея є думкою, що переходить в дію.

Креатив – це створення продукту способом, який відрізняється новизною підходу та творчим рішенням. Найчастіше цей термін використовують у рекламній індустрії, але з кожним роком все більше сфер використовують його у своїй діяльності. Креатив – це комплексне розв'язання конкретної проблеми, це може бути новий продукт (послуга), яким будуть активно користуватися споживачі. Тепер розберемося, хто такий креатор. Креатор – це людина, яка щось створює. Звучить банально, але так і є. Креатором можна назвати хіміка, інженера, архітектора, вчителя або бібліотекаря. Зараз цей термін активно використовують у рекламній та креативній індустрії, тому що у цих сферах все базується на ідеї. Креативити, як показала практика, не так і просто. Задля того, щоб проявити себе креатором, потрібно мати постійну практику та високий професійний рівень: хочеш перейти на стадію креативності – здобудь гарні професійні навички. Взагалі, потрібно спочатку зробити дослідження про те, що цікаво користувачам, та знайти запити в аудиторії, а потім вже втілити це у проєкт.

Ми всі працюємо з повною віддачею, у кожного з нас свої досягнення і багато маємо спільного, АЛЕ... Ось саме в «АЛЕ» і криються усі оті «родзинки», які є лише у нашому «торті» і які є лише «нашими». Саме вони і є КРЕАТИВОМ у нашій діяльності для певної аудиторії на певній території.

Сумні сторінки історії нашої держави – події Майдану та війна на Сході заставили нас по-іншому поглянути на патріотичне виховання підростаючого покоління. Ми зрозуміли, що справжніх патріотів можна виховати лише на конкретних прикладах і лише конкретними діями. На той час майже всі бібліотеки і навчальні заклади намагалися запросити до себе «в гості» учасників АТО, пам'ятаючи як нас, старше покоління, намагалися «виховувати» прикладом ветеранів, учасників тих чи інших військових конфліктів. Але не так склалося, як гадалося. Учасники не дуже погоджувалися на такі зустрічі («всередині» ще дуже боліло), та й тема для розмови була не зовсім зрозуміла, бо більше запитань, ніж відповідей. Ясно було лише одне: зустрічатися потрібно і тема для обговорення одна: любов до України і вміння її захищати. Тобто ідея вже була! Саме завдяки цій ідеї зародилася співпраця з Полтавською філією Всеукраїнської громадської організації «Українська асоціація інвалідів АТО» та Громадським формуванням «Доброволець». Спільно ми обрали тему першої зустрічі – це був захід у форматі Живої бібліотеки «Ключі від професій», гостями якого були військовий психолог, парамедик, розвідник, артилерист. Метою заходу було підвищення престижу військових професій, формування громадянина-патріота, готового у будь-який час стати на захист своєї Батьківщини. Звичайно ж, всі представники військових професій були учасниками АТО. Ось так ми «скреативили» на той час. Захід сподобався, хотілося продовження. А «гості» в АТО, що робити? Почали думати. Так зародилося військово-спортивне свято «Хай живе козацька слава, процвіта наша держава» у формі квесту в польових умовах з локаціями «Смуга перешкод», «Прокладання маршруту по карті», «Завдання на спритність». Мета квесту – виховання

громадянина-патріота, фізично загартованого, готового до служби в Збройних Силах України. Далі квест почав наповнюватися новими локаціями та удосконалюватися: «Як я знаю Україну» (знайти на контурній карті міста й річки України), «Тактична медицина» (отримати навички з надання першої медичної допомоги на полі бою), «Вправна» (метання гранати), «Смуга перешкод» (проповзти під сіткою), «Інтелектуальна» (відгадати за допомогою книг відомий вислів про Україну або ребус), «Присідання-віджимання», «Влучна» (дартс), «Зброярська» (навчитися розбирати та збирати автомат). Інформація про заходи поширилася містом, до нас приєдналися нові партнери: Полтавський обласний військовий комісаріат; Полтавське зональне відділення Військової служби правопорядку, 179-й об'єднаний навчально-тренувальний центр військ зв'язку в/ч А-3990, 18 окрема бригада армійської авіації в/ч А-3384. Тож на одному із заходів у Літній денній школі-таборі «Відкрий себе» в с. Івонченці Полтавського району літали навіть справжні гвинтокрили й приїхав БТР! Ця ідея мала втілення й під час проведення пізнавально-ігрової програми «Я майбутній захисник України» та заключного третього етапу Обласного конкурсу «Найкращий читач Полтавщини-2019», що мав назву «World of Books» і складався з 5 рівнів: «Стандартний бій», «Зустрічний бій», «Командний бій», «Штурмовий бій» та «Тренувальний бій», який був «Гейм Овером» усього свята і проходив у формі військово-патріотичного квесту. Нашу співпрацю помітили органи місцевого самоврядування (Шевченківська районна рада м. Полтави). Наразі розпочато роботу над спільним проектом – проведення спортивно-патріотичного квесту «Уроки мужності» для учнів загально-освітніх шкіл Шевченківського району м. Полтави. Ось такий креатив вийшов.

Ще одна ідея, яка виникла у рік святкування 200 річниці з дня народження Т.Г. Шевченка, – це проведення у бібліотеці шашкового турніру і приз кожному переможцю – Кобзар. Ідея належала Володимирі Степанюку, на той час голові Обласного Шевченківського комітету, світла йому пам'ять.

З цією людиною у нас пов'язано багато років партнерських відносин. Організували, провели, вирішили повторити наступного року. На жаль, Володимир Петрович несподіванно пішов із життя, але його ідея втілилася в Шашковий турнір пам'яті Володимира Степанюка, який вже три роки має статус обласного. Партнерами виступають громадські організації – обласний Шевченківський комітет та Міжнародна жіноча громада, управління у справах сім'ї, молоді та спорту, обласна федерація шашок – осередок федерації шашок України.

Ідея дослідити життєвий і творчий шлях Панаса Мирного, ім'я якого носить наша бібліотека, переросла в тісну співпрацю з Полтавським літературно-меморіальним музеєм Панаса Мирного. Спочатку це були спільні заходи з вивчення життєвого шляху та творчого доробку письменника, вшанування його пам'яті. Потім ми почали спільно з музейними працівниками досліджувати оточення нашого славного земляка, його зв'язки з видатними діячами, що залишили певний шлях у розвитку української держави. Зараз це спільний проєкт під назвою «Імпрези по Панасу Мирному», який об'єднав навколо себе усіх, кому небайдужа доля нашої славної неньки-України.

Одним із напрямів бібліотечного проєкту «Шануй своє» є знайомство користувачів-дітей з видатними особистостями України. Ідея показати користувачам ту чи іншу особистість завдяки циклу заходів під назвою «Українцями ми народилися» об'єднала навколо себе користувачів у клубі за інтересами «Надзвичайні історії».

Завдяки реалізації простої ідеї проведення майстер-класів у бібліотеці з метою творчого розвитку дітей наша бібліотека стала постійним учасником різноманітних дійств, що проходять на теренах Полтавщини: Сорочинський ярмарок, етнофестиваль «Зберемося роде» та «Гелон-Фест», День Європи у Полтаві, перший інклюзивний спортивно-масовий захід «Без бар'єрів», присвячений Міжнародному дню боротьби за права людей з інвалідністю, суспільно-естетичне дійство в стилі ХІХ ст. «Бал у Панаса Мирного».

Ще одну ідею хотілося б згадати: це ідея створення підбірки методико-бібліографічних матеріалів краєзнавчого спрямування. Спочатку це були просто окремі методички, які потім об'єдналися у цикли. А потім, коли ми придбали на Міжрегіональному ярмарку бібліотечних інновацій «Бібліокре@тив» ідею Херсонської обласної бібліотеки для дітей ім. Дніпрової Чайки «GPS-навігатор», вирішили створити у себе на сайті веб-продукт «Історико-літературний «GPS-навігатор» по Полтавщині», робота над яким триває і зараз. Даний продукт поєднує у собі всю видавничу продукцію бібліотеки краєзнавчого характеру і є своєрідним туристичним путівником по Полтавщині для віртуальних користувачів.

Ось так і працюємо: від ідеї до втілення. Хто ми сьогодні – бібліотекарі чи креатори? Так, ми з вами є креатори, бо не тільки вигадуємо, як розробити певну послугу, а ще й ведемо її від ідеї до самого втілення в життя.

МИХАЛЬЧУК Людмила Миколаївна,
директор обласної бібліотеки для дітей
Житомирської обласної ради

ЗМІНЮЄШСЯ ТИ – ЗМІНЮЄТЬСЯ ТВОЯ БІБЛІОТЕКА

За відомостями аналітиків компанії IDC (International Data Corporation) за останні два роки суспільство отримало більше даних, ніж сума всієї цифрової інформації, створеної людством. До 2020 року фахівці з технологій прогнозують, що суспільство генеруватиме 1,7 Мб інформації щосекундно для кожної людини на земній кулі, загальний обсяг цифрових даних сягне 40000 млрд Гб. Швидкий розвиток технологій та цифрової епохи дозволяє людям мати швидший та зручніший доступ до книг та освіти. Цей зростаючий фокус на доступності цифрових ресурсів безсумнівно позначиться на ролі бібліотечних працівників.

Бібліотечна система, як і багато інших установ, повинна відповісти на ці трансформації в цифрове суспільство. В результаті ми починаємо бачити, що архітектура бібліотек значно змінюється, і вони впроваджують нові та інноваційні технології, які дозволяють створювати місця для активних навчальних просторів, сприяють спільній та практичній роботі.

Відповісти на нові виклики можуть тільки бібліотеки та бібліотекарі, які реагують на них швидко та проактивно. Стівен Кові, відомий американський освітянин, письменник та мотиваційний спікер, у книзі «7 звичок надзвичайно ефективних людей» назвав проактивність однією з необхідних навичок успішної людини.

Бути проактивним означає, що людина усвідомлює свої цінності та цілі і діє згідно зі своїми життєвими принципами,

незалежно від умов та обставин. Бути проактивним означає думати і діяти завчасно. Це не тільки відмінний спосіб уникнути додаткової роботи, але це також важливо для запобігання різного роду проблем. Щоб стати проактивним, треба почати діяти, взяти на себе відповідальність і контролювати свою поведінку.

Проактивний бібліотекар має розуміти місце і роль бібліотеки та бібліотекаря в сучасному світі, має бути здатним до професійної самоідентифікації, тренувати звичку працювати над усіма навичками та самовдосконалюватися.

Сьогодні ми пропонуємо бібліотечні локації для знайомства з культурою, літературою, спілкування з лідерами думок, тренінгів з тайм-менеджменту, неформальної освіти тощо, що допомагає людям розвивати розум, розширювати своє мислення, набувати нових компетенцій. Завдяки цьому ми залишаємося затребуваними і вписуємося у сучасний формат хабів та креативних просторів. Хтось скаже, що бібліотеки не для того, аби пропонувати свої зали для конференцій. Але сумна правда полягає у тому, що більшість людей є сьогодні споживачами знань і культурних ресурсів. Вони мають доступ зі своїх домів до багатьох відкритих баз знань та матеріалів, які не були розповсюджені в друкованому вигляді. При цьому швидка доставка інформації з електронних баз даних та їх різноманітність відповідних знань зробили роботу бібліотекаря більш складною, а сама професія потребує адаптації і розвитку нових компетенцій.

Сучасний бібліотечний простір вимагає володіння багатьма навичками – від експертних знань нових технологій, навичок управління електронними ресурсами, навичок ведення перемовин до навичок сильних людей. Бібліотекарям вже «поставлено завдання» освоїти нові навички, щоб мати можливість впроваджувати нові технології доступу до інформації. Ось чому для багатьох бібліотекарів потреба у навчанні ніколи не закінчується. Завжди є нові знання, які

потрібно опанувувати, і тому бібліотекар має взяти на себе відповідальність за продовження свого професійного розвитку, що надасть нові здібності й переваги швидко адаптуватися у постійно мінливому середовищі.

Ось деякі поради бібліотекарям щодо професійного розвитку.

Порада перша – навчіть себе новій майстерності.

Визначте навичку, необхідну вам у роботі, або яка потребує вдосконалення, та почніть практикувати. Майстерність у Google Документи, Google Таблиці чи Google Презентації – це корисні на робочому місці програми та ідеальні приклади навичок, яких ви можете навчитися самостійно. В Інтернеті багато безкоштовних онлайн-підручників, доступних і зрозумілих звичайному користувачеві відео та посібників щодо використання таких онлайн-інструментів, які дозволять займатися самонавчанням.

Наприклад, ось дві онлайн-програми Canva та Crello, в яких ви можете самостійно навчитися створювати за допомогою безкоштовних шаблонів або власних зображень пости в соціальних мережах, рекламні відео, не використовуючи багато робочого часу. Вам не знадобиться дизайнер для створення логотипів та елементів бібліотечного брендингу, якщо ви навчитеся працювати в онлайн-сервісі Logaster або схожому. Для цього важливо приділити деякий час навчання протягом робочого дня та практикувати. Навчання на робочому місці також дозволить використовувати та вдосконалювати ці навички у режимі реального часу та в реальних ситуаціях.

Порада друга – розставляйте пріоритети.

Ефективна багатозадачність має пріоритет. Склавши список справ, які вам потрібно зробити у цей день, ви повинні визначити пріоритетні завдання, які є найактуальнішими, і ті, які менш значущі. Для спрощення вгорі списку повинні бути ті завдання, які потрібно виконати спочатку. Якщо ви

працюєте в неспокійному середовищі, головне, щоб ці списки залишалися видимими протягом дня, щоб нічого не упустити. Кольорове кодування також може допомогти розставити пріоритети, привертаючи увагу до найважливіших завдань протягом дня.

Порада третя – встановіть конкретні часові рамки для виконання завдання.

Чи замислювалися ви над тим, чому вам інколи не вистачає 8 годин робочого часу для виконання базових завдань? Справа не в тривалості робочого дня і не в напружених умовах праці. Головне питання полягає в умінні організувати свій час, щоб встигати більше і мати достатньо вільного часу. Багатозадачність включає управління часом. Дивно, наскільки насправді ми можемо бути зосередженими, коли у нас є встановлений термін або короткий проміжок часу, щоб виконати завдання. Але, це не завжди означає, що завдання виконуються в повній мірі. Після того, як ви визначили пріоритет із свого списку завдань, потрібно оцінити, скільки часу знадобиться для виконання невідкладних завдань. Дайте собі реалістичні часові рамки, щоб бути впевненим, що ви не відкладете цей час. Ці часові рамки будуть мотивувати на вчасне виконання завдання, одночасно допомагаючи зосередитись на якості. Якщо у вас є лише 15 хвилин, використовуйте цей час для менших завдань. Це особливо корисно, коли ваш день максимально наповнений робочими процесами. Працюючи в напруженому середовищі бібліотеки, може здаватися, що в день недостатньо годин для виконання кожного завдання. Але в бібліотечному середовищі завжди є хаотичний час, і є час затишшя або, можливо, частина вашого дня є вільнішою, ніж очікувалося. Використовуйте цей час ефективно! Наприклад, для перегляду інформації. Ідея тайм-менеджменту полягає в тому, щоб ви відстежували, як проводите свій час і бачили власну продуктивність. Ця

навичка буде корисною і в справах, що стосуються інших сфер життя.

Порада четверта – пройдіть безкоштовний онлайн-курс.

Проходження сертифікованого онлайн-курсу не тільки допоможе набути цінних навичок у різних галузях знань, але й може стати важливим пунктом у резюме для просування кар'єри. Онлайн-курси часто пропонуються безкоштовно, а також надають можливість планувати час навчання на інший день. Ви можете вчитися та працювати в найпродуктивніший час, збалансовуючи роботу та навчання. Наприклад, поява онлайн-платформи масових відкритих онлайн-курсів Prometheus дала можливість безкоштовної освіти для всіх та кожного, не залежно від освіти та фаху. Якщо ви навчатиметеся постійно, то неодмінно відчуватимете зміни щодня, отримуючи необхідну мотивацію для якісних змін в професії.

Порада п'ята – відвідайте тренінг, конференцію, форум.

Ви вже відвідували тренінг, конференцію, форум цього року? Якщо приєдналися до колег-бібліотекарів та інших професіоналів на одному з креативних івентів з підвищення обізнаності, навчання та освіти, тоді можете зазначити, що скористалися однією з цих порад щодо професійного розвитку! На таких заходах ви обов'язково дізнаєтеся більше про вашу галузь, познайомитеся з новими людьми, можливо в майбутньому вашими потенційними партнерами, наберетеся цікавого досвіду і отримаєте мотивацію для бажання змінюватися самому і змінювати свою бібліотеку, втілюючи свої ідеї. Знаходьте можливості для розвитку, у т.ч. серед суміжних галузей: соціальної роботи, проєктного менеджменту, ІТ чи маркетингу, щоб максимально використати розвиток для позитивних змін у вашій бібліотеці.

Порада шоста – вчиться у колег.

Що може бути краще, ніж вчитися у оточуючих людей? Ваші колеги, ймовірно, мають знання у суміжних галузях. Звертайте увагу на тих, хто має навички, які ви хочете отримати, спостерігайте, як вони їх практично використовують і не бійтеся задавати питання. Це також згуртовує співробітників та вчить працювати в команді.

Порада сьома – змінюйтеся і трансформуйте простір навколо себе.

Бібліотеки пристосовуються до світу, який стає все більш цифровим, більш інтегрується з суспільством. Бібліотеки – одне з небагатьох місць, де члени громади збираються як громадяни, а не користувачі. Розуміння цього дозволяє нам виявити можливості для інновацій, а переосмислення бібліотечного простору допомагає змінити спосіб використання бібліотек.

Можливо через деякий час ми побачимо бібліотеки з інформаційними порталами, з сенсорним екраном та роботами-помічниками. Справжні нововведення залишаються попереду. Але є дещо, що ніколи не змінюється. Бібліотечна професія має зберегти свою роль як берегиня публічної інформації.

НАЗАРУК Наталя Адамівна,
директор КЗ «Рівненська обласна бібліотека для дітей»
Рівненської обласної ради

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ТРАДИЦІЙНИХ БІБЛІОТЕЧНИХ ПОСЛУГ:

В Україні активно йде процес трансформації публічних бібліотек, які від пасивного функціонування переходять до активного розвитку, перетворюючись на сучасні, дієздатні та затребувані місцевими громадами заклади. Зважаючи на новітні виклики, бібліотеки позиціонують себе не лише книгозбірнями, а й осередками позашкільної освіти, соціально-культурними центрами та інформаційними платформами. Останніми роками ключовими орієнтирами розвитку Рівненської обласної бібліотеки для дітей є органічне поєднання традицій та інновацій; використання технологій соціального партнерства та проектної діяльності, маркетингових і програмно-цілевих методів роботи. Прагнемо впроваджувати у свою діяльність сучасні форми роботи, які завдяки оригінальним ідеям, творчому та креативному підходу здатні привернути увагу користувачів.

Протягом 2018-2019 рр. РОБД перейшла від традиційного формування інформаційної культури користувачів-дітей (популяризація бібліотечно-бібліографічних знань) до комплексного формування основ медіаінформаційної грамотності відповідно до сучасних вимог. За цей період згідно з координаційними планами роботи з НВК «Колегіум» та ЗОШ №18 м. Рівне підготовлено та проведено для школярів 1-6 класів заняття на теми: «Медіасловничок для малечі», «Рекламна інформація», «Медіагігієна», «Медіа-простір. Історія розвитку», «Безпечний інтернет», а також День медіаінформаційної грамотності.

Розуміння значення медіаосвіти в сучасному, перенасиченому інформацією суспільстві спонукало бібліотекарів до подальших дій. Працівники інформаційно-бібліографічного

відділу стали учасниками двох тренінгів для тренерів з медіаграмотності: в межах проєкту «Поширення інструментів медіаграмотності серед мешканців Рівненської та Волинської областей» за підтримки Фонду розвитку українських ЗМІ Посольства США в Україні, а також від Академії української преси та DW Akademie.

Тренінг «Медіаграмотність – ключова компетентність сучасного бібліотекаря» став першим із низки медіаосвітніх заходів для дорослих, проведених як в бібліотеці, так і за її межами. Завдяки співпраці з кабінетом виховної роботи та позашкільної освіти Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти до циклу тренінгів із медіаграмотності були залучені методисти районних, міських методичних кабінетів, ОТГ, які координують роботу шкільних бібліотек, та бібліотекарі освітніх закладів області. Було проведено вступний вебінар «Медіаосвіта в світі та Україні», а також тренінги на теми: «Основні принципи та поняття медіаграмотності», «Довіряй, але перевіряй: критичний аналіз інформації», «Практична медіаграмотність».

У березні 2019 р. долучилися до всеукраїнського заняття з медіаграмотності «Не вір – перевір», яке було присвячене передвиборчим маніпуляціям (організатор заходу – міжнародна організація IREX). Загалом у I півріччі 2019 року для бібліотекарів різних відомств, методистів та педагогів закладів загальної середньої освіти Рівного й області проведено більше десятка тренінгів з медіаграмотності, учасниками яких стали понад 200 осіб.

Інноваційні форми використовуються і в краєзнавчій роботі, зокрема у популяризації книг місцевих авторів. Однією з ефективних форм поруч із віртуальною виставкою є буктрейлер – короткий відеоролик за мотивами книги, який надихає до її прочитання.

Вартий уваги буктрейлер на книгу «Кольорові равлики» Олени Медведєвої, рівненської дитячої письменниці, засновниці арт-видавництва «Креативна книга». Даний електронний ресурс за способом візуального втілення тексту є анімаційним, тобто створений у вигляді мультфільму, що

значно підвищує читацьку активність та спонукає до знайомства з казкою. В основі як книги, так і буктрейлера – казкова історія про виникнення кольорів прапора міста Рівного. Мультимедійний продукт є на YouTube каналі бібліотеки та неодноразово використовувався для проведення краєзнавчих заходів із дітьми молодшого шкільного віку: літературних читань, вікторин, презентацій тощо.

Позитивні зміни в бібліотеці зумовлені також проєктно-програмною діяльністю, яка є важливою складовою розширення бібліотечних послуг. У 2018 р. Рівненська ОБД отримала фінансову підтримку від УКФ у сумі понад 100 тис. грн для реалізації проєкту «Маловідомі архітектурні пам'ятки Рівного». Ці кошти були спрямовані на те, аби привернути увагу до збереження культурної спадщини міста через залучення дитячої аудиторії та використання цифрових технологій.

Попередні опитування показали слабку обізнаність місцевої громади щодо архітектурних пам'яток рідного міста. Крім того, приміщення дитячої книгозбірні є маленькою перлинкою давньої архітектури Рівного, адже знаходиться у будівлі, що має статус пам'ятки, у минулому власність можливої крамарки Басі Каган.

Саме з цією будівлею, а також Будинком вчених та Свято-Успенською церквою бібліотекарі вирішили ознайомити рівнян. На пропозицію щодо партнерства відгукнулися керівники Рівненської дитячої художньої школи імені А.І. Мартиненка та мистецької студії Step-art.

Спочатку було підготовлено та проведено краєзнавчі освітні заходи, які допомогли дітям дізнатися про історію, архітектурні особливості та сучасне життя споруд. Після цього юні художники намалювали картини про згадані пам'ятки архітектури. З цих робіт було оформлено експозицію, яка нині є окрасою бібліотеки, а їх оцифровані копії стали основою макетів рекламної продукції (буклетів, календарів, плакатів, банерів).

Співпраця з мистецькою студією Step-art дала унікальний результа – створення анімаційних фільмів, головними персонажами яких є будинок з ёркером та інші історичні

споруди. Вихованці студії, малюки віком від 6 до 11 років, перші в Рівному почали освоювати мистецтво мультиплікації. Юні аніматори разом із бібліотекарями написали сценарій та вигадали героїв майбутнього мультфільму. Натхненною та творчою була робота з оживлення персонажів, в результаті чого було створено мультфільм у трьох частинах «Зупинись! Тут живе історія», який можна переглянути на офіційному сайті та YouTube-каналі бібліотеки. Реалізація даної ініціативи сприяла створенню сприятливого інформаційного середовища для охорони культурної спадщини міста Рівне.

Важливо, що завдяки грантовим коштам бібліотека поповнила фонд широким асортиментом довідкової та краєзнавчої літератури для дітей, арт-розмальовками та альбомами з мистецтва.

Виконуючи функцію методичного центру, бібліотекарі знайомили з проектом слухачів Рівненського центру підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників культури НАКККіМ, учасників обласного семінару «Дитяча бібліотека – локації безпеки, толерантності та розвитку» та Всеукраїнської науково-практичної конференції «Роль бібліотек у реалізації Цілей сталого розвитку 2016-2030 рр.», яка проходила в РОУНБ.

Після завершення проєкту у відділі масової роботи та естетичного виховання у рамках краєзнавчих студій «Відчуй, що це земля твоя» проводяться заходи з популяризації маловідомих архітектурних пам'яток Рівного.

Протягом 2018-2019 рр. бібліотека брала участь у реалізації міжрегіонального інноваційного проєкту з профорієнтації учнівської молоді «ПрофіКемп», ініціаторами якого є Херсонська обласна бібліотека для дітей ім. Дніпрової Чайки та Херсонський обласний центр зайнятості. До участі у «ПрофіКемпі» були залучені Херсонська, Рівненська, Львівська та Закарпатська області. На Рівненщині проєкт втілювався під гаслом «Знай і люби свій край» та мав на меті сприяти національно-патріотичному вихованню підлітків, привернути їхню увагу до професій туристичної галузі, оз-

найомити з туристичними принадами малої Батьківщини, дослідити нові та маловідомі маршрути.

Стартували з обласної скайп-конференції, проведеної на базі Рівненської ОБД. Згодом було сформовано 19 активних команд, які досліджували туристичні «родзинки» рідного краю, розробляли мапи нових маршрутів, створювали рекламні матеріали та сувенірну продукцію, обмінювалися своїми враженнями у традиційних ЗМІ та в нових медіа. Процес реалізації «ПрофіКемпу» висвітлювався в окремо створеній рубриці на веб-сайті бібліотеки.

Підсумки проведеної роботи юні туристи продемонстрували під час зональних змагань, що відбулися у листопаді 2018 року в містах Вараш, Здолбунів, Костопіль та Дубно. Команди представили свої напрацювання у трьох категоріях: «Кращий туристичний маршрут», «Краща PR-кампанія» та «Кращий гід-екскурсовод». Усі учасники всебічно підготувалися, виступили артистично, цікаво і драйвово. Рекламна та сувенірна продукція вражали присутніх та членів журі своєю оригінальністю та креативним підходом.

У рамках обласних змагань, що пройшли у лютому 2019 року в м. Рівному, кращою визнано команду «Вільний вітер», яку представляли школярі з с. Синів Гоцанського району. Прокладений ними веломаршрут «Неповторні куточки Погорини» відкриває маловідомі місця регіону: аеродром у с. Воронів, цілюще джерело Свято-Успенського чоловічого монастиря у Липках, козацький курган в Малинівці, старовинний Красносільський вітряний млин. «Вільний вітер» достойно презентував Рівненщину у фіналі проєкту в м. Скадовськ Херсонської області, зайнявши почесне II місце.

Вивчаючи історичні, культурні та природні цінності свого краю, школярі дізналися про безліч професій: екскурсовод, фотограф, лікар, кухар, офіціант, пожежник, поліцейський, лісник, перукар. Взяли участь у майстер-класах з ручного ткацтва, вишивки, виготовлення мила, свічок, сувенірів з дерева, тканини. У рамках реалізації проєкту склалася тісна співпраця організацій та установ у Рівному і районах області – центрів зайнятості, бібліотек, шкіл,

музеїв, центрів туризму. Освітні заклади та бібліотекарі доклали чимало зусиль, щоб допомогти дітям розробити та пройти туристичними маршрутами, підготуватися до командних виступів.

Працівники РОБД здійснювали інформаційну підтримку проєкту, висвітлення процесу його реалізації на спільному блозі «ПрофіКемп» (158 постів) та власних Інтернет-ресурсах, координували діяльність дитячих книгозбірень, розробляли сценарій заключних змагань, готували підсумковий звіт.

Підсумовуючи, хочу зазначити, що реалізація згаданих ініціатив вплинула на формування інноваційних процесів у бібліотеці, допомогла залучити додаткові ресурси для розвитку, покращити власний імідж, зробити внесок у вирішення соціально-значущих проблем громади міста і області.

НАКОНЕЧНА Марія Йосипівна,
завідувач відділу комплектування і обробки літератури
КУ Тернопільської обласної ради
«Тернопільська обласна бібліотека для дітей»

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ СУЧАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ

Основою роботи будь-якої бібліотеки є її фонд, від складу якого залежить успіх роботи книгозбірні в цілому, виконання завдань, що стоять перед нею. Адже саме фонд визначає зміст, повноту та якість задоволення естетичних та інформаційних потреб користувачів.

Коли ми говоримо про поповнення бібліотечних фондів, варто наголосити на тому, що головний у цьому процесі – український читач, користувач бібліотеки. Нашим першочерговим завданням є забезпечення читача якісним літературним продуктом, зокрема вітчизняним, у якому б куточку України він не мешкав.

Ще недавно було складно назбирати бодай десяток новинок для дітей та підлітків від українських авторів. Читачі та критики знали абсолютно усі книжки, які видавалися за рік, проте зараз ситуація кардинально змінилася, адже книжкових новинок, які вийшли у видавництвах України, надзвичайно багато.

Оскільки, сучасні діти хочуть не просто читати, а взаємодіяти з книгою, можна визначити 7 основних трендів дитячої літератури:

- ✓ прикладні книжки, коли читачі не тільки набувають знання, а й одразу застосовують їх на практиці;
- ✓ інтерактивні книжки (наявність wow-ефекту) – віконечка відкриваються, коліщатка крутяться, малюнки проявляються. Наразі видавництва активно друкують такі книги для малечі, дошкільників та молодших школярів;

- ✓ різножанровий young adult – література для підлітків, адже сьогодні підлітки абсолютно активні читачі, які потребують якісної літератури, що відповідала б віковим інтересам: соціальні мережі, віртуальна реальність, прийняття себе і оточуючих;
- ✓ різноформатні пізнавальні книги – це вже не традиційні великоформатні енциклопедії, які ми звикли колекціонувати у домашніх бібліотеках, а пізнавальні книги, які створюються відповідно до бажань дитини: і щодо контенту, і щодо формату, тому енциклопедії-розкладайки – бо так веселіше; з наліпками – бо цікавіше; міні-енциклопедії – бо зручніше; у стилі інфографіки – бо зрозуміліше;
- ✓ книги, які розкривають дітей як особистостей, адже сучасні діти не бояться думати, відчувати, говорити, і нова література їх у цьому підтримує. Вона спонукає дитину самовиражатися, а батьків – мислити не шаблонами і стереотипами, а відчувати свою дитину та її індивідуальність;
- ✓ книги-картинки – це книги, в яких ілюстрації є не менш важливими за текст (а може і важливіші). І це ті книги, які знайомлять дітей зі світом читання ще до того, як вони навчилися читати. До речі, користуються попитом і «книжки-картинки» для більш старших читачів, які мають назву комікси;
- ✓ смішні книги, адже сміх робить нас щасливішими, і книги роблять нас щасливішими. Саме такий перелік літератури очікує на свого читача у стінах нашої бібліотеки.

Варто наголосити, що однією з основних сучасних тенденцій розвитку бібліотечних фондів є інтенсивне розширення їх складу не лише за тематикою, але й за видами документів. Якщо раніше бібліотека комплектувалася лише друкованою продукцією (книгами, брошурами, періодикою), то сьогодні у книгозбірнях з'являються електронні ресурси, видання на непаперових носіях інформації.

Врахувавши усе вищезазначене, розуміємо важливість

фінансування програм поповнення фондів бібліотек. Протягом останніх років найбільшу частину нових надходжень Тернопільської обласної бібліотеки для дітей становили книги, отримані відповідно до наказу Міністерства культури України «Щодо здійснення придбання україномовних книг для поповнення фондів публічних бібліотек», а також видані на замовлення Державного комітету телебачення і радіомовлення України за програмою «Українська книга», та велика частка книг, які придбані за кошти «Фонду розвитку». Ці програми покликані формувати державну політику в сфері книговидавання.

Впровадження засобів комп'ютеризації внесло суттєві корективи в організацію основних технологічних процесів. Інноваційна технологія комплектування зумовлює новий підхід до накопичення документно-інформаційних ресурсів бібліотеки. Застосування новітніх інформаційних технологій допомагає відділу комплектування оперативно ознайомлюватися з асортиментом книжкового ринку, використовуючи нові форми та джерела комплектування. Великі можливості в організації ефективного комплектування бібліотечних фондів надають ресурси Інтернет. Бібліотека, маючи вихід до цієї глобальної мережі, користується не тільки повнотекстовими базами даних, а й інформаційними ресурсами, спеціально призначеними для відбору, замовлення та придбання документів для бібліотечних фондів. Ці ресурси складаються зі спеціалізованих web-серверів для комплектаторів, онлайн-універсальних і спеціалізованих книжкових магазинів з анотованими каталогами видань і можливостями їх діалогових замовлень, серверів видавництв, книжкових дилерів і передплатних агентств, електронних версій вітчизняних та зарубіжних каталогів. Користування цими ресурсами надає відділу комплектування змогу оперативного перегляду великих обсягів інформації, що постійно циркулює та оновлюється. Ведеться активна співпраця з Інтернет-магазинами «Book24», «Yakabo», які пропонують безліч літератури з різних галузей знань. Видавництва та книготоргівельні

фірми мають власні сайти або посилання на свої Інтернет-сторінки на різноманітних серверах. Сьогодні існують безліч «інтернетизованих» видавництв. Шукаючи нові джерела формування фонду, відділ комплектування укладає прямі угоди з видавництвами, домовляється з книго-торгівельними організаціями та фірмами.

Динамічні зміни сучасного суспільства у зв'язку з глобальною інформаційною революцією та стрімкий інформаційний потік потребують від бібліотеки постійного руху, щоб відповідати потребам сучасної громади і бути значущою культурно-освітньою установою. Щоб зберегти бібліотеку як інформаційно-культурний центр, залишивши при цьому її функціональні завдання, необхідно впровадити автоматизацію бібліотечних процесів для забезпечення інформацією користувачів через мережу Інтернет, відкритий доступ до електронного каталогу та бази даних бібліотечного фонду. Намагаючись відповідати потребам сьогодення, відділом у 2018 році було впроваджено програму «УФД/Бібліотека». Використовуючи можливості програми, вдосконалюються бібліотечні технології та процеси у відділі комплектування. Великим кроком вперед стала участь бібліотеки у формуванні Зведеного каталогу публічних бібліотек Тернопільської області.

Сучасний читач – сучасні книги: саме на такий підхід орієнтуємося у нашій роботі. Він дозволяє бібліотекам не відставати від своїх відвідувачів, а навпаки крокувати попереду і задовольняти їхні читацькі інтереси й уподобання, викликати зацікавленість літературними новинками, прищеплювати любов до якісної книжкової продукції і тим самим виховувати справжніх поціновувачів гарної книжки.

НОВИЦЬКА Надія Семенівна,
директор КУ Тернопільської обласної ради
«Тернопільська обласна бібліотека для дітей»

СПЕЦІАЛІЗОВАНІ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ: СТАН ТА ВЕКТОРИ РЕФОРМУВАННЯ

Роль бібліотек як універсальних соціально-комунікаційних центрів в умовах кардинальних реформ у державі, а особливо в умовах децентралізації влади, значно зростає і вимагає активних дій як з боку самих бібліотек, так і з боку місцевих органів влади, зокрема новостворених ОТГ. На перший план виходить проблема щодо визначення ролі й місця бібліотек як соціально-комунікаційного, соціокультурного центру, інформаційного посередника між владними структурами та громадами в умовах децентралізації.

Багато питань виникає сьогодні щодо того, яким має бути формат роботи бібліотеки. Зважаючи на вимоги сьогодення, заклад повинен бути не просто місцем, де видають книги, а перетворитися на сучасний культурний простір, стати майданчиком для спілкування, проведення різноманітних інтерактивних заходів, зустрічей із цікавими людьми. Можливостей для розвитку і дозвілля читачів у нових громадах може бути надзвичайно багато, тому необхідно постійно порушувати питання діяльності бібліотеки на сесіях місцевих рад, переконувати депутатів у важливості цих закладів для громади. Реформування бібліотек Тернопільської області розпочалася з ініціативи обласної адміністрації.

На виконання розпорядження голови обласної державної адміністрації від 07 квітня 2017 року №188-од «Про реформування бібліотечної системи області» та відповідного

наказу управління культури від 20 квітня 2017 року № 56-од розпочався процес реформування бібліотечної системи. Метою реформування є створення нової архітектури бібліотечної системи області на основі універсального доступу та економічної доцільності.

У районах та об'єднаних територіальних громадах вивчаються моделі реформування публічних бібліотек та впроваджуються рекомендації Тернопільської обласної державної адміністрації щодо можливості об'єднання публічних та шкільних бібліотек у сільській місцевості.

На виконання наказу управління культури обласної державної адміністрації від 07 липня 2017 №91-од «Про організацію роботи інформаційно-консультативних груп з питань реформування бібліотечної системи області» упродовж липня-серпня 2017 року працівниками управління культури облдержадміністрації спільно з фахівцями обласних бібліотек проводяться робочі наради, виїзди з питань реформування бібліотечної системи області за участю голів райдержадміністрацій або їхніх заступників, представників районних рад, об'єднаних територіальних громад, начальників відділів культури, освіти, директорів централізованих бібліотечних систем, бібліотекарів загальноосвітніх шкіл. Розглядалися питання щодо забезпечення функціонування базової мережі публічних бібліотек відповідно до Мінімальних соціальних нормативів забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30 травня 1997 року № 510; перспективи об'єднання публічних бібліотек-філій зі шкільними бібліотеками та інших моделей бібліотечного обслуговування в сільській місцевості; налагодження механізмів співфінансування центральних бібліотек ЦБС об'єднаними територіальними громадами щодо виконання окремих напрямів бібліотечної діяльності, модернізації системи надання бібліотечних

послуг на основі укладених угод; активізація роботи щодо підвищення якості обслуговування читачів, комп'ютеризації бібліотечної галузі, збереження та оновлення бібліотечних фондів, застосування нових форм та методів роботи тощо. Надавалися роз'яснення щодо шляхів та правових норм реформування бібліотечної системи області, необхідності її впровадження.

Останні роки для спеціалізованих бібліотек для дітей Тернопільської області стали періодом активних змін. У зв'язку зі створенням об'єднаних територіальних громад (ОТГ) відбулися зміни у складі та підпорядкуванні деяких бібліотек для дітей Тернопільщини. Мережа бібліотек для дітей області станом на 01.08.2019 р. виглядає наступним чином:

- обласна бібліотека для дітей – 1;
- центральні бібліотеки для дітей – 14 (у т.ч. 3 у підпорядкуванні ОТГ: Підволочиська центральна бібліотека для дітей Підволочиської ОТГ, Зборівська центральна бібліотека для дітей Зборівської ОТГ та Монастириська центральна бібліотека для дітей Монастириської ОТГ). Станом на 01.01.2018 р. було 15 – на базі Лановецької районної бібліотеки для дітей утворили Лановецьку міську бібліотеку;
- міські бібліотеки для дітей – 15 (у т.ч. 6 у підпорядкуванні ОТГ: Гримайлівська бібліотека для дітей Гримайлівської ОТГ, Мельниця-Подільська бібліотека для дітей Мельниця-Подільської селищної ради, Скала-Подільська бібліотека для дітей Скала-Подільської ОТГ, Почаївська міська бібліотека для дітей Почаївської ОТГ, Хоростківська бібліотека для дітей Хоростківської ОТГ). Станом на 01.01.2018 р. було 16 – на базі Вишнівецької міської бібліотеки для дітей утворено Вишнівецьку публічно-шкільну бібліотеку-філію. 1 міська ЦБС публічно-шкільних бібліотек (Теребовлянська), 1 – публіч-

но-шкільна бібліотека-філія (Вишнівецька), а також 725 сільських бібліотек-філій, які обслуговують дитяче населення.

Аналіз діяльності закладів культури у створених ОТГ та подальше проведення добровільного об'єднання територіальних громад дав змогу виявити успіхи й недоліки у проведенні реформи децентралізації в бібліотечній сфері на місцях.

Актуальним, яке потребує першочергового вирішення і втручання з боку Міністерства культури України, є питання щодо розподілу повноважень між рівнями влади стосовно управління об'єктами культури, прийняття відповідного законодавства та затвердження структури органів управління на місцях.

Ще однією перепоною на шляху проведення децентралізації є застаріла нормативно-правова база галузі, а також відсутність у чинних документах такого поняття, як ОТГ, що стає на заваді виконанню норм і стандартів із культурного обслуговування населення на відповідних територіях. Навіть «Методичні рекомендації в організації мережі публічних бібліотек в об'єднаних територіальних громадах» розробило Міністерство культури України відповідно до Законів України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Про місцеве самоврядування в країні», «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про співробітництво територіальних громад». Вони можуть застосовуватися органами місцевого самоврядування відповідно до їхніх повноважень у процесі організації мережі публічних бібліотек в ОТГ для забезпечення належного рівня надання послуг у сфері культури, не сприймаються керівниками громад, оскільки підкріплені наказом або супроводжувальним листом Міністерства культури України – центрального органу у сфері культури в регіонах.

Створення поліфункціональних закладів на зразок клуб-бібліотека, бібліотека-клуб, що відбуваються під час

проведення оптимізації мережі закладів культури в сільській місцевості, виявило незадовільні результати. Працівники цих закладів або працювали на неповну ставку, бо у закладі залишали працювати одного співробітника, який виконував посадові обов'язки та функції працівників обох закладів-бібліотеки та клубу, а також вів усю документацію, в результаті такого навантаження не тільки погіршувалася робота закладів у цілому, а й порушувалися вимоги до обліку книговидачі та збереження книжкового фонду бібліотек. Не задовольняла працівників і невизначеність режиму роботи такого закладу, оскільки, на відміну від бібліотеки, в клубному закладі передбачено роботу у вечірній час, святкові та вихідні дні.

Відсутність кінцевого бачення у влади шляхів реформування бібліотечної системи України покликана кількома причинами:

- невідповідністю законодавства щодо публічних бібліотек вимогам децентралізації;
- декларативним характером стратегічних документів;
- низькою спроможністю державних і регіональних програм підтримки публічних бібліотек.

Однією з найскладніших проблем для мережі бібліотек є зміна традиційних організаційно-структурних форм.

У процесі адміністративно-територіальної реформи в Тернопільській області, децентралізації, поділу області на ОТГ районні бібліотеки для дітей, на жаль, втратили повноваження методичних центрів з обслуговування дітей для книгозбірень усього району. Тепер вони виконують ці функції для обмеженого кола бібліотек ОТГ, до складу яких указані бібліотеки ввійшли. Звичайно, це позитивний факт для зазначених ОТГ, адже в районних бібліотеках за останнє десятиріччя значно зріс рівень матеріально-технічного та інформаційного забезпечення, усі працівники мають базову бібліотечну освіту. У новостворених громадах, які

утворилися не на базі районів, публічні бібліотеки ОТГ здебільшого не мають ні належної матеріальної бази, ні достатнього кадрового потенціалу. Тож зрозуміло, що виконувати функції методичних центрів ці бібліотеки не зможуть.

На Тернопільщині є два приклади об'єднання дитячих бібліотек із освітянськими у публічно-шкільні Теревольянській та Вишнівецькій об'єднаних територіальних громадах. Перевагами цієї моделі є скорочення бюджетних видатків громад на утриманні мережі бібліотек, збереження наявної мережі шляхом часткової оптимізації їхньої структури, збільшення коштів на матеріально технічне оснащення, розширення спектру користувачів бібліотеки. Негативними є необхідність внесення змін до законодавства щодо бібліотечної та освітньої галузей, скорочення бібліотечних фахівців, складність узгодження роботи бібліотек із вимогами навчально-освітнього процесу. Лише протягом 2018 року відбулося скорочення у штатному розписі двох центральних районних бібліотек для дітей: у Гусятинській – звільнено двох працівників за згодою сторін, одного фахівця переведено на 0,5 ставки посадового окладу, у Зборівській – звільнено бібліотекаря та техпрацівника. Неодноразово відбувалася затримка заробітної плати працівникам Гусятинської центральної районної бібліотеки для дітей у 2018 році.

Вжито заходів щодо покращення матеріально-технічної бази: у Кременецькій центральній районній бібліотеці для дітей зроблено косметичний ремонт читального залу відділу обслуговування учнів 5-11 класів (за рахунок бюджетних коштів); у Зборівській центральній бібліотеці для дітей замінили 8 вікон та двері, відремонтовано сходи, придбано комп'ютер за кошти Зборівської об'єднаної територіальної громади; Козівська центральна районна бібліотека для дітей отримала спонсорську допомогу в сумі 51 тис. грн на заміну 16 вікон та підвіконь від БФ «Світ дітей».

Непоодинокими стали випадки передачі центральних районних та міських бібліотек для дітей до комунальної власності (ОТГ) з утратою їхнього статусу та функцій районних бібліотек. А в районах центральні бібліотеки взагалі припинили свою роботу, оскільки весь район було поділено на ОТГ. Такі рішення не можуть не впливати на діяльність публічних книгозбірень району, які вийшли з під юрисдикції ЦРБ, адже саме районні бібліотеки в усі попередні роки надавали їм методичну допомогу, збирали та узагальнювали статистичні дані щодо діяльності цих закладів через електронну систему ЕСМаР. Саме у центральних районних бібліотеках зосереджено основне ядро бібліотечного фонду та найдосвідченіші кадри. Крім того, зараз багато питань у бібліотек виникає з переходом на класифікацію видань за УДК.

Процес оновлення діяльності бібліотечних закладів Тернопільщини триватиме і надалі, адже зміни в суспільстві зумовлюють розширення спектру послуг усіх культурних інституцій. Вимоги часу вказують на необхідність і морального оновлення бібліотечних закладів, перегляд їхнього функціонального навантаження. Як наголошують фахівці-бібліотекарі, уже сьогодні багато бібліотек стали місцем, що об'єднує мешканців громад, центром суспільного життя, культури, дозвілля та творчості.

ПЕТРЕНКО Ольга Борисівна,
*завідувач науково-дослідного відділу
Національної бібліотеки України для дітей*

ПРОФОРІЕНТАЦІЙНА РОБОТА БІБЛІОТЕК ДЛЯ ДІТЕЙ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНЬОЇ РЕФОРМИ

Соціально-економічні зміни в країні якісно змінюють параметри в професійній сфері. Сучасне високотехнологічне виробництво вимагає нового типу працівника з високим рівнем професіоналізму, освіченості, витривалості, відповідальності, мобільності, до яких повинна бути готова учнівська молодь після закінчення навчання. Тож соціально-професійна адаптація дитини набуває негайної першочерговості вирішення. І перед державними закладами стоїть основне завдання – створення умов, які б сприяли формуванню професійної спрямованості та здійсненню обґрунтованого вибору майбутньої професії дітьми. Зокрема Законом України «Про освіту» (від 05.09.2017 № 2145-VIII) окреслено наступне завдання: створення умов для розвитку особистості, творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя. З цього випливає, що дітей потрібно цілеспрямовано готувати до майбутньої діяльності в професійній сфері. Сприяти цьому має введення у загальноосвітніх закладах профільного навчання, головною метою якого згідно з Концепцією профільного навчання в старшій школі є підготовка старшокласників до професійної діяльності відповідно до їхнього професійного самовизначення; поглиблення знань, розвитку нахилів, формування потреби в безперервній професійній освіті шляхом диференціації, індивідуалізації навчання, професійної орієнтації школярів із урахуванням потреб ринку праці.

Упровадження профільного навчання безпосередньо залежить від якості допрофільної підготовки, яка сприяє вибору учнями напряду профільного навчання у старшій школі, а також формує загальну професійну спрямованість школярів. Складовою такої допрофільної підготовки є профорієнтаційна робота спеціалізованих бібліотек для дітей із профорієнтації користувачів-дітей з урахуванням місцевих потреб ринку праці. Поєднуючи сьогодні своїх користувачів з їхнім майбутнім, вони за допомогою наявних інформаційно-документних ресурсів створюють сприятливі умови для їхнього професійного самовизначення. Яскравим прикладом такої роботи є корпоративний проєкт «Кращі інтернет-ресурси від Української асоціації працівників бібліотек для дітей» на базі НБУ для дітей, обласні проєкти «ПрофіСтарт: юні обирають майбутнє» (2012-2015pp.), «Обласний профіквест: «У долонях степу і Дніпра» (2016-2017pp.) Херсонської обласної бібліотеки для дітей ім. Дніпрової Чайки спільно з Херсонським обласним центром зайнятості та міжрегіональний партнерський проєкт «Профікемп» (2019р.) обласних бібліотек для дітей Херсонської, Закарпатської, Рівненської, Львівської областей. Також з метою вивчення впливу бібліотеки й книги на професійний вибір підростаючого покоління та націлювання бібліотек на пошук більш ефективних шляхів профорієнтаційної роботи Національна бібліотека України для дітей у 2019 році започаткувала Всеукраїнське соціологічне дослідження «Бібліотека і книга в формуванні професійної компетентності дитини». У ньому взяли участь 13 обласних бібліотек для дітей.

Життєва компетентність учня – уміння вчитися упродовж життя, що визначена у Концепції нової української школи, спонукає дитину до формування вміння самостійно вибудовувати свою освітньо-професійну траєкторію. Тож завдання профорієнтаційної роботи у дитячій бібліотеці полягає не тільки в ознайомленні користувачів-учнів з професіями та правилами їх вибору, а й у вихованні спрямованості на самопізнання як основу професійного

самовизначення; формування вміння аналізувати свої здібності, співставляти їх із вимогами конкретної професії, планувати власну траєкторію оволодіння професією, розвивати власні професійно важливі якості особистості. При цьому профорієнтаційна робота в бібліотеці для дітей здійснюється з урахуванням Законів України «Про освіту, Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», Указів Президента України «Про Стратегію державної кадрової політики на 2012-2020 роки», Концепції державної системи професійної орієнтації населення (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України № 842 від 17 вересня 2008 року), Концепції профільного навчання у старшій школі (затвердженої Наказом Міністерства освіти і науки України № 1456 від 21.10.2013 року) та інших методико-рекомендаційних матеріалів, наприклад, листа Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» «Про методичні рекомендації з питань організації виховної роботи у навчальних закладах у 2016/2017 навчальному році» № 2.1/10-1828 від 25.07.2016 року тощо.

Професійна орієнтація дитини спирається на фізіологічні та психологічні особливості її розвитку і визначається педагогічними науковцями як науково обґрунтована система, що має етапи профорієнтаційної роботи, спрямовані на активізацію процесу професійного самовизначення:

а) **початковий (пропедевтичний) етап (1-4 класи)**. Метою його є ознайомлення дітей як у процесі навчальної, так і позашкільної роботи з найпоширенішими професіями, виховання позитивного ставлення до різних видів трудової та професійної діяльності, інтересу до пізнання своєї особистості, формування початкових загальнотрудових умінь і навичок;

б) **пізнавально-пошуковий етап (5-7 класи)**. Передбачає формування ціннісних орієнтацій, мотивації самопізнання, установки на власну активність у професійному самовизначенні та оволодінні професій-

ною діяльністю, а також систематичне ознайомлення з професіями. Консультування щодо вибору профілю подальшої освіти, форм трудової підготовки;

- в) **базовий (визначальний) (8-9 класи) етап.** Робота на цьому етапі полягає у сприянні вивченню старшокласниками наукових основ вибору професії, її класифікаційних ознак, вимог професій до людини, основних професійно важливих якостей, правил вибору професії. Діти цієї вікової категорії мають оволодіти методиками самопізнання, самооцінки, розвивати індивідуальні професійно важливі якості, формувати вміння зіставляти необхідні для здобуття конкретної професії вимоги з власними можливостями та кон'юнктурою ринку праці.

Отже, усі названі етапи притаманні діяльності бібліотек для дітей щодо розвитку особистості з професійного самовизначення. Адже основними користувачами послуг спеціалізованих бібліотек для дітей є саме діти, які відносяться до науково визначених етапів профорієнтаційної роботи. Сам процес формування професійного самовизначення дітей на цих етапах здійснюється на допрофесійному рівні допрофільної підготовки і має свої специфічні особливості.

Змістом сучасної профорієнтаційної роботи у дитячих бібліотеках має бути: формування у користувачів-учнів ставлення до себе як до суб'єкта майбутньої професійної діяльності, усвідомлення своєї індивідуальної неповторності, відповідальності та впевненості у досягненні майбутнього професійного успіху; активізація процесів самопізнання, самооцінки та актуалізація потреби у самовдосконаленні; формування системи знань учнів про специфіку профільного навчання як першого кроку до оволодіння обраною професією, формування вміння орієнтуватися в інформації, виховання ціннісного ставлення до праці, почуття патріотизму та готовності працювати на благо громади, України.

Орієнтація користувачів-дітей на вибір свого професійного майбутнього в стінах дитячих бібліотек є тільки однією складовою частиною усього виховного та навчального процесу. Досягнення ж збалансованості між професійними інтересами, можливостями людини і потребами громади, суспільства в цілому вимагає спільних зусиль загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів, спеціалізованих бібліотек для дітей, органів місцевого самоврядування і державного управління, служби зайнятості та роботодавців щодо спрямованості на усвідомлення учнівською молоддю необхідності вірного вибору професії.

ПОЛІКАРПОВА Людмила Петрівна,
*заступник генерального директора з науково-методичної роботи
Національної бібліотеки України для дітей,
заслужений працівник культури України*

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕК НА СВІТОВОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ

Кризові явища у світі, що поглибилися наприкінці ХХ століття у ключових сферах розвитку, поставили людство перед необхідністю формування нового світогляду. З виникненням сприятливих умов для інтеграції та кооперування, а також розширення можливостей міжнародної співпраці, найвагомішою метою стала реалізація стратегії сталого розвитку людства.

Ці тенденції знайшли відображення у розроблених в останні роки стратегічно важливих документах міжнародних організацій, які впливатимуть на подальший розвиток бібліотечних установ у всьому світі. Організація Об'єднаних Націй погодила нову Програму розвитку, яка повинна змінити цілі розвитку тисячоліття. Програма має на меті корегування у підходах до поліпшення рівня життя населення і позначити нові цілі на 2016-2030 роки. У 2017 р. було створено «Стратегію сталого розвитку України до 2030 року», що має на меті встановлення цілісної системи стратегічних та операційних цілей розвитку за трьома напрямками – економічним, екологічним та соціальним.

30 вересня 2019 року вийшов Указ Президента України № 722 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» з метою забезпечення національних інтересів України щодо сталого розвитку економіки, громадянського суспільства і держави, для досягнення зростання рівня та якості життя населення, дотримання конституційних прав і свобод людини і громадянина. Національна доповідь «ЦСР для дітей

України» надає бачення орієнтирів розвитку дітей та молоді в контексті досягнення Україною Цілей сталого розвитку (ЦСР). У доповіді наведені стратегічні завдання розвитку дітей та молоді з урахуванням специфіки трансформаційних перетворень. Ця доповідь може слугувати підґрунтям для розроблення стратегій і програм, спрямованих на зміцнення людського капіталу країни. У 2019 році світова спільнота відзначає 30-річчя Конвенції ООН про права дитини.

Бібліотеки в усьому світі перебудовують свою діяльність відповідно до вимог інформаційної доби. Змінюються традиційні бібліотечні технології, форми обслуговування, принципи взаємодії бібліотек одна з одною. Сучасний розвиток комп'ютерних і мережевих технологій дозволяє бібліотекам на якісно новому рівні задовольняти інформаційні потреби користувачів. Першочерговими завданнями, що постають перед бібліотеками в умовах інформаційного ринку, є впровадження інновацій, орієнтування їхньої діяльності на перспективу. На Всесвітньому бібліотечному та інформаційному конгресі ІФЛА (2014 р.) ухвалили Ліонську декларацію із доступу до інформації та розвитку, в якій закликали держави-члени ООН взяти на себе міжнародне зобов'язання використовувати програму розвитку після 2015 року для того, щоб кожен зміг отримати доступ до інформації, розуміти і використовувати її, це необхідно для просування сталого розвитку демократичного суспільства.

Нещодавно ІФЛА розпочала дискусію «Глобальне бачення» – ініціативу, яка дозволить розробити дорожню карту об'єднаної бібліотечної галузі. Ще ніколи не було такої ініціативи, яка б давала змогу долучитися до обговорення кожному бібліотекарю, і така кількість фахівців бібліотечної галузі з усіх частин світу не брали участь у глобальній розмові. У 2017 р. ІФЛА розпочала досліджувати виклики та можливості розвитку бібліотечної справи в усьому світі. Участь і внесок 190 країн-членів ООН із семи континентів засвідчили, що бібліотечна галузь має спільні цілі та цінності. Відповіді на виклики, які постали перед бібліотечною галуззю в умовах глобалізації, що постійно посилюється, можна лише

всеохоплюючою, глобальною бібліотечною спільнотою.

Представивши нову платформу на Всесвітньому бібліотечному та інформаційному конгресі в Куала-Лумпурі, генеральний секретар ІФЛА Джеральд Ляйтнер запросив бібліотекарів і друзів бібліотек у всьому світі внести свої ідеї в обговорення створення спільного бачення бібліотек майбутнього. З 2018 р. ІФЛА створює найбільший у світі банк ідей – джерело натхнення для всіх бібліотекарів і для планування майбутньої роботи ІФЛА. За допомогою банку ідей ІФЛА надає кожному бібліотекарю, а також тим, хто підтримує бібліотеки, шанс внести свій вклад у спільне бачення бібліотек майбутнього. Банк ідей із глобального бачення стане джерелом натхнення для стратегічної і повсякденної роботи бібліотекарів, які націлені наблизити кінцеву мету проєкту – створення сильного єдиного бібліотечного простору, що сприяє розвитку грамотних, інформованих і активних спільнот. Крім запуску банку ідей Джеральд Ляйтнер представив повну версію Звіту із глобального бачення, який показав, що у всіх регіонах, в усіх типах бібліотек із будь-яким досвідом роботи у бібліотечній сфері велика увага приділяється вічним цінностям і ролі бібліотек. У всьому глобальному бібліотечному співтоваристві жодна цінність не отримала таку високу оцінку як прихильність вільному доступу до інформації та знань.

Також сучасною світовою тенденцією розвитку бібліотек у зарубіжних країнах є створення зведених електронних каталогів. Зведений портал бібліотечної інформації WorldCat&OAIster – це найбільший у світі бібліотечний ресурс. Він об'єднує світовий портал бібліотечної інформації та послуг WorldCat (<http://www.worldcat.org>) і зведений каталог OAIster (<http://www.oclc.org/oaister.en.html>), представляє електронні ресурси понад 1500 бібліотек світу. З огляду на те, що до системи WorldCat підключені бібліотеки різних країн, вона містить матеріали понад 480 мовами і діалектами. На сьогоднішній день зведений каталог OAIster включає понад 30 млн записів, які представляють дані, зібрані на ресурсах відкритого доступу

по всьому світу.

Протягом останніх 50 років в історії розвитку бібліотек спостерігалися три великі етапи:

- механізація процесів та реконструкція будівель;
- автоматизація – етап комп'ютеризації книжкових фондів, доступ до автоматизованих каталогів у мережі та баз даних;
- цифрова система – етап, що характеризується електронним доступом до величезної кількості інформації через Інтернет.

Останніми роками спеціалісти бібліотечних інституцій працювали над пристосуванням нової технологічної реальності до своїх колекцій та послуг, надаючи доступ до нових електронних ресурсів. Але цього нового цифрового сценарію виявилось замало. У суспільства змінились очікування щодо бібліотек – перехід від розуміння їх як культурних центрів, до сприйняття як соціальних центрів, які працюють із людьми і для людей. Виклики, що стоять перед бібліотеками, вимагають йти у новому напрямку, аби стати місцем зустрічей, особистого та колективного розвитку, а також центром культурного та соціального розмаїття. Настав час для нового етапу, який можна назвати соціалізацією, адже бібліотека сприймається громадою як простір, де організуються навчальні семінари з пошуку роботи, реалізуються програми грамотності для емігрантів, цифрової та медіаграмотності для літніх людей, дозвілля для дітей та молоді, інклюзія та адаптація для хворих та уразливих груп тощо.

Забезпечення сталого розвитку регіонів являється однією з найвагоміших завдань для громадянського суспільства. Лише розвинуті регіони в змозі забезпечити благополуччя місцевих громад і держави в цілому. Саме з цією метою впроваджуються реформи, пов'язані з децентралізацією. Наразі питання децентралізації є певним викликом для багатьох бібліотек, які мають знайти своє місце, окреслити шляхи подальшого існування та визначити нові напрями та форми надання населенню культурно-мистецьких, інформаційних і дозвіллевих послуг на найвищому європейсько-

му рівні. На відміну від освіти та медицини, які отримують державну субвенцію, сфера культури фінансується із 47 місцевих бюджетів. Утримувати таку мережу за кошти, що будуть у розпорядженні місцевих громад, складно, тому багато закладів будуть «оптимізовані» – або об'єднані в більш великі заклади культури в межах об'єднаної територіальної громади, або ліквідовані. Зараз, на жаль, ми вже спостерігаємо пришвидшення у скороченні мережі бібліотечних закладів, у тому числі і дитячих бібліотек.

Непрості завдання стоять перед бібліотеками, адже окрім втілення новітніх стратегій у життя та вмінні працювати в нових умовах, необхідно також проводити роботу в суспільстві стосовно майбутніх змін, іноді розвіювати міфи. Сьогодні бібліотеки докладають великих зусиль, аби стати простором для неформальної освіти, зустрічей та соціальної інтеграції. Це потребує визначення нових напрямів діяльності та форм роботи. Лише тоді бібліотека буде сприйматися у громаді як актуальна служба соціального впливу. Звичайно, одним із найбільших викликів для бібліотек є фінансування, і ця проблема не лише наша «місцева». Фінансуванням бібліотек стурбовані в усьому світі, про це йдеться у Глобальному баченні IFLA (IFLA Global Vision), де зазначено, що дитячі бібліотеки повинні забезпечити розуміння своєї цінності та впливу у тих, хто приймає рішення. Дитяча бібліотека потребує відповідного розподілу бюджету, щоб надавати послуги та втілювати програми, які задовольняють потреби громади. Відповідне фінансування має вирішальне значення для успіху дитячої бібліотеки. Без достатнього рівня фінансування у довгостроковій перспективі неможливо розробити політику надання послуг та максимально ефективно використовувати наявні ресурси. Реалізація будь-якої програми чи проекту може бути зведена до «це чудова ідея, але як ми будемо платити за це?». Тому бібліотекам необхідно знаходити додаткові кошти, брати участь у грантових програмах.

Останнім часом зростає частка вітчизняних програм-донорів, які стимулюють розвиток культури. Так, одним із

значимих грантодавців є Український культурний фонд. Тішить, що дитячі бібліотеки мають гідні пропозиції, які виграли гранти УКФ у 2018 році. Наприклад, Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки з проєктом «БібліоКемп лідерів читання», Рівненська ОБД з проєктом «Маловідомі архітектурні пам'ятки Рівного», Житомирська ОБД з проєктом проведення Бібліотечного форуму Житомирщини, Миколаївська ОБД з проєктом відкритого літературного фестивалю «BookKids Fest». Різноманітні соціальні проєкти втілюють бібліотеки Львівської, Кіровоградської, Тернопільської, Черкаської, Івано-Франківської, Київської областей для громад і спільно з громадами, досягаючи успіхів і доводячи їм свою соціальну значимість і необхідність. Зауважу, що щорічне проведення «Міжнародного ярмарку грантів у сфері культури» є ефективним майданчиком для спілкування між грантодавцями та представниками культурних і креативних індустрій, які перебувають у пошуку фінансової підтримки та інвесторів для своїх ініціатив. Матеріали і презентації Ярмарку можна знайти за посиланнями: <https://www.facebook.com/creativeeurope.in.ua/>.

Маючи досвід роботи з місцевим населенням, інформаційні джерела та інноваційні послуги бібліотеки сьогодні виступають формою організації громадських ініціатив, а також є каталізаторами активності різних верств суспільства.

ПРОКОПОВИЧ-ТКАЧЕНКО Ольга Олегівна,
директор КЗК «Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей»

СВІТ ОДИН НА ВСІХ: БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ НА ДОПОМОГУ ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

В сучасній Україні інклюзивна освіта інтенсивно розвивається, ставлення до дітей з особливими потребами та їхніх батьків дуже швидко змінюється. Бібліотеки активно долучаються до цього позитивного процесу, адже вони володіють можливостями для поширення інформаційної та поведінкової культури, набуття якої веде до розуміння і толерантності. Особливої важливості це набуває у роботі з дітьми.

Діти з особливими освітніми потребами – поняття, яке широко охоплює усіх дітей, чиї освітні потреби виходять за межі загальноприйнятої норми. Воно стосується дітей з особливостями психофізичного розвитку. Досвід доводить, що дитина з особливими освітніми потребами постійно потребує стимуляції для переходу до більш складних відносин зі світом та людьми. Її неможливо створити штучно, але можливо отримати у звичайному нормальному житті, яке постійно і природно змушує дитину «збиратися» і вирішувати нові завдання. Таким чином, вихід у доволі складні соціальні умови школи, бібліотеки, у звичайне середовище – це велика перемога таких дітей і відкриття для них нових можливостей розвитку. Знаходження у нових місцях надає їм можливість отримання не тільки нових знань та навичок, але й можливість навчитися жити разом з іншими людьми.

У рамках реалізації державної політики з питань захисту прав та інтересів дітей з інвалідністю та їхніх сімей у

Дніпропетровській обласній бібліотеці для дітей було розпочато роботу в даному напрямі.

Першими кроками стала співпраця з Дніпропетровською дитячою міською клінічною лікарнею № 5. Ініціатива належала представнику даної установи – вихователю-психологу, яка працювала з дітьми у неврологічному відділенні. Між бібліотекою та лікарнею був підписаний договір про співпрацю. Перед затвердженням плану заходів було проведено консультування з метою урахування всіх психологічних особливостей цих дітей.

Виходячи з того, що у дітей, які знаходились у той час на лікуванні, здебільшого не було батьків – в план не вносилися заходи, які могли викликати погані спогади. Коли ми вперше вирішили прийняти у бібліотеці дітей з особливими потребами, були побоювання з приводу того, як вони будуть поводити себе у незнайомому місці серед незнайомих людей. Але переживання були даремними. Діти уважно слухали співробітників бібліотеки, театралізована вистава «Мати для мамонтеняти» (автор казки – Д. Непомняща) викликала посмішки і аплодисменти. Так відбулася перша зустріч з дітьми, які знаходилися на той час у міській лікарні на лікуванні. Діти приходили в бібліотеку по понеділках. Щоб не дуже їх обтяжувати, вистави перемижувалися переглядом мультфільмів. Діти, які втомилися, могли перейти до куточка для ігор та малювання. Паралельно розпочалася співпраця з громадською організацією «Діти РА», проводилися спільні заходи. Протягом двох років ми співпрацювали з лікарнею і напрацьовували матеріал для подальшої роботи.

Перші кроки нашої бібліотеки у роботі з дітьми з неврологічними вадами не пройшли непомітними. До нас звернулися фахівці з ГО «Центр розвитку, корекції, психіатричної, психологічної допомоги дітям і дорослим «Територія розвитку», яка опікується дітьми, хворими на

аутизм. Розпочавши роботу з психологом цього центру, бібліотекарі дізналися, що життєво необхідно для дітей з аутизмом формування здатності до соціальної взаємодії, їхній позитивний досвід взаємодії з однолітками. Такий досвід дитина може ефективно набувати, коли створена ситуація її організованої взаємодії з іншою дитиною. Звичайно, для роботи з особливими дітьми необхідна певна підготовка. У цьому бібліотекарям допомагали лікар-психіатр, дефектолог, логопед з ГО «Територія розвитку». Фахівці бібліотеки пройшли декілька тренінгів щодо особливостей роботи з цією категорією дітей. Тепер ми працюємо з постійною групою дітей, спостерігаємо за їхнім розвитком і координуємо методику роботи. Для цих діток співробітники бібліотеки розробляють особливі вистави з урахуванням їхньої особистості. Кожна вистава повторюється протягом тривалого часу, це робиться з метою її фіксації у свідомості дітей. Дані зустрічі допомагають дітям пізнати світ казки, відвідати чарівний світ театру, спробувати себе у ролі акторів.

Так, однією з форм роботи стала імаготерапія – театралізація психотерапевтичного процесу (образу). В основі її лежить використання переказу драматичного твору, обігравання сюжету. Театралізована діяльність формує у дітей бажання взаємодіяти з дорослими й однолітками, залучатися до виконання ролей, закріплює вміння передавати різні рухи, стимулює образно ігрові прояви під час використання костюмів персонажів. Беручи участь у театралізованій діяльності, діти ознайомлюються з навколишнім світом через образи, звуки, а поставлені запитання змушують їх думати, аналізувати, робити висновки, узагальнення. З розумовим розвитком тісно пов'язано і вдосконалення мовлення.

Спочатку фахівці бібліотеки приходили в приміщення ГО «Територія розвитку», де і відбувалися заняття з дить-

ми. Згодом батькам було запропоновано збиратися цією ж групою і в бібліотеці. Це дало змогу створити клуб «Жирафчик» для дітей з особливими освітніми потребами, де заняття проходять щомісяця. Крім цього, частина батьків із дітьми почали відвідувати бібліотеку індивідуально.

Фахівці вважають, що в корекції аутичних проявів важливе місце посідає командна робота та використання арт-терапевтичних методів. Зважаючи на це та підтримуючи пріоритетність роботи з книгою в бібліотеці, співробітники відділу довідково-бібліографічного та інформаційного обслуговування створили розвиваючу книжку з фетру. Метою стала допомога дитині у навчанні спілкуватися і взаємодіяти з оточуючими.

При створенні книги бібліографами були визначені завдання, що зумовили послідовну роботу за напрямками:

- формування вміння дитини виокремлювати себе у довкіллі;
- виокремлювати з довкілля предмети та маніпулювати ними. При цьому зусилля спрямовані на збагачення тактильних, зорових та звукових вражень з метою отримати хоча б короткочасну реакцію дитини;
- розвиток дрібної моторики руки дитини (вчити дитину утримувати та відпускати іграшку); розвиток тактильної чутливості руки (елементи книжки, зроблені з матеріалу різної фактури, щільності, пружності);
- вивчення кольорів, знайомство з навколишнім світом (явища природи, пори року та ін.); формування елементарних математичних уявлень; формування у дитини навичок роботи з книгою (правильно її тримати і «читати» зліва направо).

Книга розроблена так, щоб дитина могла перевірити свої знання, дізнатися щось корисне і використати це у своєму життєвому досвіді. Протягом року ми займалися з дітьми по цій книзі, практично з усіма завданнями діти

справлялися успішно. Робота з декількома групами дає можливість фіксувати конкретні результати спілкування дітей з книгою.

Після знайомства дітей з рукотворною книгою ми вирішили попрацювати з друкованими книгами. Взявши до уваги те, що діти люблять різноманітні рухливі картинки, ми обрали книжки Василя Федієнка «Хто сховався у дворі?», «Хто сховався у лісі?», «Що у кого на обід?», «Яка цифра сховалась?» та ін.

Отримавши дієві результати і схвальні відгуки від батьків, педагогів і психологів, бібліографи створили ще один ігровий посібник – «Істівну абетку». Ідеєю стала тема кулінарії, яка містить певний розвивальний потенціал. У цьому посібнику ми вирішили об'єднати дидактичну форму і літературну складову.

Практика нашої роботи в цьому напрямі показала необхідність створення бібліографічного продукту, який через ігрову форму сприятиме соціалізації дитини з особливими потребами. Одним з напрямів соціалізації, на наш погляд, є знайомство з продуктами харчування та розширення уявлень малюка про використання цих продуктів у побуті. У процесі приготування різних страв нам допомагають різні пісеньки, віршики, лічилки, загадки (авторські або придумані бібліотекарями) – таким чином розвивається пам'ять, чуття ритму. Яскраві образи з лічилок і віршиків стимулюють творче мислення, розвивають фантазію. Використання продуктів харчування з фетру розвивають тактильні відчуття, координують рухи, сприяють розвитку мови, дрібної моторики, вміння маніпулювати предметами, формують уявлення про послідовність дій. Усе це дозволяє дитині розвивати уяву про навколишній світ, вміння використовувати атрибути в грі, розвивати мовлення в грі, конструктивно-партнерські відносини в парі: дитина-іграшка, дитина-дитина, дитина-дорослий, формувати елементарні соціальні навички.

Інклюзивна освіта широко увійшла в навчальні заклади, іде пошук ефективних форм роботи. Активна зацікавленість закладів освіти у напрацюваннях нашої бібліотеки щодо інклюзії сприяла систематичній взаємодії. Протягом останнього року укладено договори про співпрацю з навчально-реабілітаційними центрами та школами. Крім цього, для поширення досвіду роботи фахівцями бібліотеки створено декілька методичних посібників: «Допомога дитині з особливими потребами у сучасній бібліотеці», «Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами культурологічними засобами бібліотеки», «Відчиніть чарівні двері добра та довіри», «Їстівна абетка: фетровий посібник як нестандартна форма роботи». Ми постійно обмінюємось своїми напрацюваннями з бібліотекарями області, педагогами, батьками.

Позитивний вплив бібліотеки на долю дітей з інвалідністю справді може бути дуже важливим, адже допомагаючи таким дітям увійти в ширший світ людської спільноти поза сім'єю, ми допомагаємо їм у подальшій соціальній інтеграції. Світ один на усіх, і всі повинні бути рівними у своїх правах і можливостях.

РАКОЧА Галина Володимирівна,
*завідувач інформаційно-бібліографічного відділу
КУ Тернопільської обласної ради
«Тернопільська обласна бібліотека для дітей»*

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОВІДКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕКТРОННО-ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ТА ІНТЕРНЕТУ

Одна із вимог сьогодення – забезпечення доступу до інформації, тобто можливість користувача сприймати й усвідомлювати інформацію та в такий спосіб долучатися до інтелектуальних і культурних цінностей суспільства.

Розвиток інформаційної культури користувачів є сьогодні одним із найважливіших завдань бібліотек. Нове покоління має формулювати свої потреби в інформації, ефективно здійснювати пошук необхідної літератури в усій сукупності інформаційних ресурсів, відбирати та оцінювати інформацію, і у такому разі значення професіоналізму бібліотекаря підвищується. Потрібен фахівець із новим, якісним баченням проблем суспільства, бібліотекар-творець, професіонал, невтомний дослідник-новатор, здатний швидко перебудувати напрям і зміст своєї діяльності відповідно до зміни технологій та вимог суспільства, бібліотекар, який допоможе юному користувачеві сформулювати генетичну потребу в реалізації себе як всебічно розвиненої особистості, виявити свої нахили та здібності.

Основою інформаційної діяльності бібліотеки насамперед є бібліографія. Сьогодні інформаційно-бібліографічний відділ Тернопільської обласної бібліотеки для дітей – це консультаційний центр, головним завданням якого є збереження основних принципів обслуговування: опе-

ративність, кваліфікований пошук інформації, її якість і достовірність. Для реалізації цього завдання використовуємо цінний фонд енциклопедичних, довідкових видань, бібліографічних посібників за всіма галузями знань та систему картотек, інтернет-ресурси. Основні напрями діяльності відділу – ведення ДБА, довідково-бібліографічне та інформаційно-бібліографічне забезпечення користувачів необхідною інформацією, виховання інформаційної культури, складання бібліографічних покажчиків, формування фонду краєзнавчих, довідкових та бібліографічних видань.

Довідково-бібліографічна служба – це свого роду індикатор, який «відчуває» зміни в суспільстві і відіграє важливу роль у системі інформаційного обслуговування, вона є посередником між користувачем і документом. Щорічно відвідувачі нашої бібліотеки (у т.ч. і віртуальні) отримують багато різних за видами і тематикою довідок та консультацій: як користуватися ДБА бібліотеки, як скласти інформаційний або рекомендаційний список літератури, як користуватися довідковим фондом бібліотеки та ін.

Із впровадженням у роботу бібліотеки комп'ютерних технологій довідкове обслуговування читачів вийшло на новий рівень: за останні роки потреба в інформації на електронних носіях значно зросла. Використання електронних каталогів і картотек дозволяє здійснювати швидкий пошук з будь-яких елементів опису документа або їх комбінації, а також виконувати складні читацькі запити, що призводить до реалізації основних критеріїв якості інформаційного обслуговування – повноти й оперативності отримання даних. Тому одним із найбільш перспективних напрямів розвитку бібліотек визнано використання електронних ресурсів: бази даних, у т.ч. повнотекстові, організація віддаленого доступу, оптимізація електронних ресурсів довідково-пошукового апарату.

А ще розвиток інтернет-технологій – це можливість розширити зону обслуговування віддалених користувачів

шляхом створення власних інтернет-проектів, розміщених на сайті бібліотеки, зокрема «Бібліографічна служба інформує» (у даному розділі висвітлюємо актуальну інформацію у чотирьох підрозділах):

- «Бібліографічні видання НБУ для дітей»;
- «Від фахівців бібліографічного сервісу» (у відповідь на звернення бібліотекарів дитячих бібліотек області, шкільних бібліотекарів надаємо методичну допомогу з бібліографії, нові матеріали з питань бібліографічних занять, пропонуємо добірки бібліотечних уроків, сценаріїв тощо);
- «Панорама інформаційно-бібліографічних видань» (містить інформацію про усі наші видання, аналогічну інформацію розміщено у розділі «Видавнича діяльність»);
- «Web-уроки» (розроблені нашими працівниками).

Забезпечуємо підбір матеріалів для наповнення розділу «Письменники-ювіляри»; у розділі сайту «Про нас» здійснюємо наповнення підрозділу «Про нас пишуть», де зібрано по роках усі інтернет-публікації та копії статей про бібліотеку у друкованих носіях; постійно продовжуємо серію біобібліографічних довідок «Наші славетні земляки» та «Нові імена в дитячій літературі краю»; створюємо презентації про бібліотеки світу, унікальні книги, видання бібліотеки, книги-ювіляри тощо; до послуг наших користувачів – віртуальна довідка «Запитай у бібліографа». Створення на сайті бібліотеки даної довідки забезпечує розширення зони обслуговування за рахунок віддалених користувачів, яка працює в режимі «запит-відповідь». Технологія виконання включає разовий запит, пошук бібліографічної та повнотекстової інформації, відповідь користувачу. Працівниками відділу підбрано і надіслано матеріали на теми: «Про нові рубрики для картотек газетно-журнальних статей», «Добірку сценаріїв до Дня Чорнобильської трагедії», «Добірку сценаріїв до випускних вечорів та до Міжнародного дня рідної мови», «Про друку-

вання віршів маленьких поетів», «Про персоналії Михайла Бойчука і Олега Щупляка в краєзнавчій картотеці», «Сценарій до дня працівників культури та аматорів народної творчості», «Дитячі бібліотеки – центри інноваційних технологій: завдання та здобутки», «Інноваційні технології в початкових класах» та ін. Усі запити та відповіді зберігаються в «Архіві виконаних довідок», який сформовано з метою скорочення часу пошуку інформації, звернення до вже знайденої інформації.

Важливе місце посідає інформаційна робота відділу, яка серед інших форм передбачає різноманітну видавничу діяльність. Особливо це стосується краєзнавчого напрямку. Саме у бібліографічному відділі формуються і зберігаються дані про кращі традиції краю, про письменників, науковців, митців та громадських діячів Тернопілля.

Літературне життя Тернопільщини є надзвичайно багатим, але, на жаль, недостатньо висвітленим. Працівники відділу вклали багато зусиль у вивчення даного напрямку, розробивши інтернет-проект «Літературна карта Тернопілля». Ведеться велика пошукова робота з дослідження життя та діяльності відомих письменників краю. Підготовлено матеріали майже про сотню персоналій: Ігор Бережний (Тернопільський р-н), Леся Білик (Зборівський р-н), Юрій Вітяк (Гусятинський р-н), Зоряна Замкова (Лановецький р-н), Олекса Волков, Олекса Корнієнко, Сергій Лазо, Юрій Завадський (Тернопіль), Ганна Назарків (Козівський р-н), Іван Потій (Кременецький р-н) тощо.

Вже упродовж багатьох років у відділі видається серія бібліографічних та біобібліографічних довідок «Наші славетні земляки», в яких зібрані матеріали про життєвий і творчий шляхи видатних митців Тернопілля: «Речник серця на майдані долі» (до 65-річчя від дня народження В.Барни), «Добра фея дитячої літератури» (до 70-річчя О. Сенатович), «Я дітям серце віддала» (до 125-річчя І. Блажкевич), «В країні слова – вона княгиня Ганна» (до 65-річчя Г. Костів-Гуски), «Безмежний світ Оксани Лятуринської» та ін.

Складаємо і видаємо як великі за обсягом бібліографічні матеріали, так і бібліографічні та попереджувальні довідки: «Дитячі долі в творчості Т.Г. Шевченка», «Тарас Шевченко і Тернопілля» (до 170-річчя перебування поета в нашому краї), «Диво, створене людиною» (до Міжнародного дня дитячої книги), «Знищене, але незнищене» (до 70-річчя визволення Тернополя від німецьких окупантів), «Тернопільська ОБД в пресі» та багато ін. Кожного року відділ готує календар «Знаменні і пам'ятні дати» на наступний рік, рекомендаційні та інформаційні списки, буклети, пам'ятки, закладки, путівники.

До 180-річчя від дня народження знаного в Тернополі адвоката і захисника громади і водночас автора віршів, гуморесок, перекладача, фольклориста та етнографа, відомого просвітянина, нашого земляка-бургомистра Володимира Лучаківського видано попереджувальну довідку «Перший бургомістр-українець».

Наш інформаційний бюлетень «Лауреати премії ім. І. Блажкевич – наші земляки» містить інформацію про усіх відзначених цією премією наших краян – літераторів, художників, краєзнавців, науковців та громадських діячів. А от здобутки молодих талантів нашого краю поєднує в собі інформаційний список «Юні таланти Тернопілля». З нагоди святкування 150-річчя Всеукраїнського товариства «Просвіта» підготували бібліографічний нарис «Просвіта – світло, що не гасне», який містить нарис про історію створення «Просвіти» у Львові та Тернополі, її мету і завдання та бібліографію матеріалів про Всеукраїнське товариство. А до відзначення 75-річчя УПА вийшов друком бібліографічний нарис «УПА: історія нескорених земляків».

Вже стала доброю традицією співпраця нашого відділу з культурними та освітніми закладами міста Тернополя, зокрема з інформаційно-методичним центром міського відділу освіти. На його сайті розміщуємо матеріали для вчителів: інформаційні списки «Нові надходження з теорії та методики виховання» та «Початкова освіта: навчання та виховання». Особливо слід відзначити наших партне-

рів – обласний краєзнавчий музей та обласний державний архів, спільно з якими підготовлені й видані такі цікаві та змістовні видання, як бібліографічний покажчик «Степан Будний (1933-1958)» (до 75-річчя від дня народження і 50-річчя з часу смерті поета), бібліографічні довідки «Іван Франко на Тернопільщині», «І досі світить нам її зоря» (І. Блажкевич), «Гомер із Волині» (У. Самчук), «Міст із минулого в сучасне» (Ю. Опільський) та ін.

У 2015 році відділ започаткував випуск бібліографічних довідок-пам'яток «Нові імена в дитячій літературі нашого краю». Підготовлено матеріали про Марію Баліцьку, Олега Вітвіцького, Надійку Гербіш, Ірину Дем'янову, Богдану Дерій, Тамару Гнатович та їхні твори для дітей.

Такі матеріали можуть стати в нагоді усім, хто виховує дітей чи працює з ними: батькам, вихователям, вчителям, бібліотекарям. Усі вони в електронному вигляді розміщені на сайті нашої книгозбірні у розділах «Видавнича діяльність» та «Панорама інформаційно-бібліографічних видань», що надає віддалений доступ до цієї інформації нашим користувачам. Крім цього, відділ координує і методично забезпечує інформаційну діяльність бібліотек міста Тернополя і області. Щорічно під час прийому річних звітів та планів роботи дитячих бібліотек надаються консультації з питань бібліографічної роботи заступникам директорів по роботі з дітьми. Здійснюється систематичне інформування бібліотекарів області, шкільних бібліотекарів у розділі «Методична допомога з питань бібліографії дитячим бібліотекам області» на сайті ОБД, де пропонуються і висвітлюються нові матеріали з питань бібліографічних занять та добірки бібліотечних уроків. Інформаційний буклет «Ігрова діяльність на бібліотечних уроках як засіб виховання компетентного читача», що презентується на нашому сайті, сприятиме удосконаленню проведення таких занять, використовуючи елементи гри, що дозволить підвищити зацікавленість темою, стимулюватиме самостійну творчо-пошукову діяльність. Зазвичай бібліотечні уроки поділяються на дві частини: теоретичну та пізнаваль-

но-розважальну. У першій частині бібліотекар теоретично знайомить дітей з темою, а друга проходить в інтерактивно-ігровій формі: вікторина, інтелектуальний турнір, бібліографічна гра, конкурс, кросворд, слайд-презентація, відеофільм та ін.

Взагалі уся наша інформаційно-бібліографічна робота спрямована на розвиток стійкого інтересу користувачів бібліотеки до читання, формування читацької компетентності та виховання інформаційної культури нового покоління: оволодіння новітніми методами пошуку інформації, уміння відбирати та оцінювати інформаційні ресурси, користуватися електронними картотеками тощо. Адже доступність до інформації визнана однією з найважливіших цінностей сучасної цивілізації. «Найбільшого успіху досягає той, хто володіє кращою інформацією», – казав Б. Дізраелі, видатний британський державний і політичний діяч, письменник-романіст XIX століття. Сьогодні підготувало кожному з нас глобальні виклики, тому маємо вчитися успішно жити і працювати у цьому складному інформаційному просторі. Користувачі нашої книгозбірні повинні вміти здобувати інформацію з різних джерел і, що дуже важливо, вміти правильно аналізувати її та застосовувати для індивідуального розвитку та самовдосконалення.

Підсумовуючи результати діяльності відділу, хочемо наголосити, що сучасна бібліотека, яка активно впроваджує в свою роботу електронно-інформаційні технології та інтернет-ресурси, має усі можливості для успішного інформаційного виховання читачів-дітей. Вона є центром дитячої культури, дозвілля, інформаційним осередком для батьків, керівників дитячого читання, а також експертом щодо проблем дитячого читання та дитячої книги.

СТЕЦІЙ Галина Володимирівна,

завідувач відділу обслуговування дошкільників та учнів 1-4 кл.

КУ Тернопільської обласної ради

«Тернопільська обласна бібліотека для дітей»

СУЧАСНА БІБЛІОТЕКА – ЦЕ ПРОСТІР ДЛЯ РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Бібліотека є частиною суспільства – основою культурно-освітнього розвитку громади, яка допомагає здобувати знання насамперед через друковану книгу. Але світ невпинно трансформується, і це не може не впливати на діяльність бібліотек.

Умовою успішного функціонування книгозбірні є швидка адаптація до потреб читача, його запитів, уподобань, тому бібліотека нового типу набуває нових функцій. Створити яскравий привабливий інтер'єр, показати нестандартний зміст і форму, справити враження на сучасного користувача, вправно поєднавши добрі традиції та дух новизни, – завдання не з легких. Ось чому з року в рік ми невпинно рухаємося вперед, удосконалюємося творчо і професійно, намагаємося тримати руку на пульсі сьогодення і водночас не зраджуємо одвічному принципу – плекати освічених, самодостатніх, сильних духом громадян України.

Наша бібліотека сьогодні – це не лише місце, де можна почитати і безкоштовно «орендувати» книгу. Це також комфортний, привітний, добре облаштований технічно інформаційний центр для саморозвитку та дозвілля всієї родини. Це затишне місце, де можна поспілкуватися з друзями, взяти участь у цікавих зустрічах, культурних заходах, забавах та майстерках для дітей і дорослих.

Бібліотекарі свідомо і професійно сприймають зміни та пропонують користувачам такі послуги, які викликають у них здивування, є неочікувано новими, корисними й при-

ємними. Ми намагаємося бути на одній хвилі з читачами, впливати на їхнє ставлення до книги, сприяти формуванню читацьких навичок та уподобань, втілювати в життя надзвичайні ідеї та проєкти.

Першим кроком до впровадження інновацій відділом обслуговування дошкільників та учнів 1-4 класів була робота у рамках проєкту «Бібліомістечко», що тривала протягом 2012-2016 років і була спрямована на ранній розвиток дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Завдяки програмі «Бібліоміст» збагатилася матеріальна база книгозбірні. Ми отримали сучасне мультимедійне обладнання: три комп'ютери (один з них із сенсорним монітором), інтерактивну дошку та багато інших матеріалів, завдяки яким вдалося значно доповнити та урізноманітнити програми заходів.

За допомогою сучасного обладнання традиційні бесіди, літературні години, літературні подорожі, хвилинка-цікавинки, вікторини набули нового творчого змісту. У переліку заходів з'явилися інноваційні форми: інтернет-мандрівка, віртуальна подорож, перегляд відеофільмів та мультфільмів, які допомагають маленьким чомусикам правильно розвиватися, краще і детальніше пізнавати навколишній світ. Важливо, що під час заходів самі читачі ведуть активне спілкування з бібліотекарем, однолітками, проявляють свої здібності, бавляться, змагаються в конкурсах. Усе це створює позитивний імідж бібліотеки та впливає на більш активне залучення маленьких користувачів-дітей дошкільного віку.

Щоб не залишатися на «узбіччі» прогресу і бути затребуваними, ми продовжуємо втілювати нові напрями роботи. Зокрема у 2017 році у відділі розпочав роботу проєкт «Від малюка до школяра», який став продовженням успішно реалізованого проєкту «Бібліомістечко». Набутий раніше досвід роботи з користувачами-дітьми дошкільного віку, дав можливість бібліотекарям організовувати комплекс заходів, спрямованих на всебічний розвиток маленької особи-

стості, адаптацію дітей до дитячого садка і школи, навчання правилам поведінки в колективі, тобто отримання знань, вмінь і навичок, необхідних для кожного конкретного віку. Такі підготовчі заняття з дітьми перед школою є необхідними для їхнього подальшого успішного навчання в школі та життя в сучасному оточенні.

Дошкільники – найбільш сприйнятлива вікова категорія до розвитку мислення, уяви, пізнавальної активності та читання. Розуміючи важливість раннього розвитку дітей, працівники нашого відділу створили максимально комфортне середовище для спілкування бібліотекаря та маленьких відвідувачів. Насамперед це дитячі зони з сучасними книгами на будь-який смак, розвиваючі ігри для різних вікових груп та Кінест-майданчик для любителів активного дозвілля.

Зважаючи на вікові особливості дитячої аудиторії у рамках проєкту «Від малюка до школяра» створено дві групи дітей: «Бібліокіндери» (1-3 роки) та «Бібліознайки» (4-6 років).

Усі заходи для дітей проводимо в ігровій формі, тому що гра – це особливий спосіб пізнання зовнішнього світу, який дозволяє зрозуміти, запам'ятати, систематизувати отриману інформацію на доступному рівні.

У процесі роботи бібліотекарі застосовують різні форми ігор: дидактичні, розвиваючі, рухливі, сюжетно-рольові. Зазвичай вони проходять із використанням допоміжних матеріалів – крупів, макаронів, гіпсу, звичайного пластиліну та пластиліну Play-Doh, кінетичного піску та планшетів для пісочної анімації, а також за допомоги сучасного мультимедійного обладнання – сенсорного монітора та інтерактивної дошки.

Найактивнішими відвідувачами відділу є «Бібліокіндери» (малюки 1-3 рр.). Заходи для даної категорії проводимо тричі на місяць. Особливе місце серед них займає цикл розвиваючих ігор за методикою Марії Монтесорі, зокрема «Пересипання круп», «Малювання на манці», «Сортування круп», «Знайди іграшку в крупах», «Макаронне королів-

ство», «Макаронне намисто», «Їстівна коштовність», «Нагодуй Колобка», «Басейн для пальчиків», «Сухий акваріум», ігри «Чарівне сито» та «Малюємо казку» в техніці сипучої пісочної анімації.

Оскільки у цьому віці дуже важливо стимулювати незалежну роботу пальчиків, то доволі часто проводяться ігри з дрібними предметами: гудзиками, камінцями, крупами, макаронами, піском, намистинками та сортування їх за формою і кольором.

Усі матусі добре знають про користь розвиваючих ігор для малечі. Тому й завітали разом із своїми карапузиками до бібліотеки та взяли участь у наступних заняттях: «Малюнок з пазлів», «Ігри зі шнурками», «Диво калюжа», «Гайда, вилови», «Кольорове намистечко», «Сорока», «Чарівні палички».

З метою ознайомлення дітей з навколишнім світом проведено цикл розвиваючих заходів «Зоомандрівка»: «Хто що їсть?», «Хто як говорить?», «Цікава ферма». На інтерактивній дошці діти переглядали презентації про тварин, а також за допомогою барвистих карток із зображенням чотириногих друзів вгадували, чим вони люблять поласувати.

Проявити фантазію та реалізувати творчі здібності мали можливість учасники майстер-класів з виготовлення аплікацій «Паперові фантазії».

Справжніми скульпторами відчули себе відвідувачі творчих студій «Пластилінографія» і «Пісочна країна». Зі звичайного пластиліну, пластиліну Play-Doh та кінетичного піску малюки ліпили різноманітні фігурки та чудернацьких істот. Ці заходи сприяють удосконаленню навичок ручної праці засобами ліплення, розвивають дрібну моторику у дітей.

А от найменші поціновувачі живопису, спробували себе в різних техніках малювання, взявши участь у заходах з циклу «Цікаві малювалки»: малювання пальчиками «Засвіти-

мо вогники на ялинці», «Повітряні бульбашки між морськими мешканцями», «Гілочка калини» та «Осінній дощик»; малювання ватними паличками «За вікном летить сніжок»; малювання квачиком «Для мами букет мімози»; малювання кулачком «Жовтенькі кульбабки»; малювання крупами «Ведмедик-неваляйко»; малювання виделкою «Веселе сонечко», «Літо, літечко»; малювання листочками «Осінні дерева» та малювання зубною щіткою «Ялиночка». Такі заняття розвивають творчі здібності у дітей, допомагають покращити художні навички, уяву, мислення, наполегливість та дрібну моторику рухів. Малята вчаться розрізняти кольори й фігури, бути акуратними, уважними, точними.

Традиційно кожне заняття бібліотекарі завершують веселою руханкою під улюблену мелодію «Черепаха аха-аха», що задовольняє потребу дітей у руховій діяльності та разом із тим розвиває відчуття ритму та координацію рухів.

У віці 4 - 6 років закладаються основи навчальної діяльності. Тому заходи для дітей такого віку спрямовані на розвиток пам'яті, уваги, уяви, логічного мислення, розвиток мовлення, читання, творчих здібностей та психологічну підготовку до навчання.

У рамках реалізації проєкту і з метою ознайомлення «Бібліознайок» зі звичаями українського народу, обрядами, традиціями, народними святами проведено калейдоскоп зимових свят «Добрі свята приходять у дім»; народознавчу мандрівку «Верба красна розцвітає, про Великдень сповіщає»; мультимедійні мандрівки «Всі чекають виглядають Чудотворця Миколая», «У шапці-невидимці Миколай несе гостинці»; карнавал новорічних загадок «Будем зиму зустрічати з Новим роком всіх вітати». До дня рідної мови проведено мовну гру «Скоромовки-спотиканки» та брейнинг «Мовні перлинки для кмітливої дитинки». Дню Незалежності була присвячена віртуальна гра-подорож «Мій край, де я живу – Україною зову».

Природа Землі надзвичайно багата й різноманітна, і для того, щоб ознайомити дітей з навколишнім світом, проведе-

но цикл розвиваючих заходів «Природи щедрий дивосвіт». Збагатити і розширити свої уявлення про природні явища, про життя рослин і тварин, про працю людей у різні пори року мали можливість учасники природознавчих мандрівок «А вже весна у двері стука», «Хто в лісі живе?», «На лісовому перехресті», «Іжачкова комора», «Осіння казка»; мультимедійної відео-подорожі «Чому рипить сніжок?»; відео-подорожі «Осінь красуня до нас прийшла»; медіа-подорожі «Про вусатих і хвостатих, сіро-буро-рудуватих» та «Цікавинки про тваринок» (до Міжнародного дня захисту тварин).

Учасники ігрової мандрівки «Тварини холодних країв» за допомогою інтерактивної дошки ознайомилися з особливостями клімату та живої природи таких місцевостей, як Антарктида, Арктика, Тундра, Тайга.

У глибини Морського царства занурилися наші юні читайлики, які взяли участь в інтегрованому занятті «Морське царство». Під час заходу дітки шукали на глобусі моря та океани, переглядали зображення спочатку річкових, а потім морських мешканців, дізнавалися про особливості поведінки та природні потреби кожного з них.

Для чого і кому світить, як виглядає зблизька і чому ніколи не згасає «золотава зірка» – про ці та багато інших цікавих фактів дізналися учасники космічної мандрівки під назвою «Світить ясно у віконце золотава зірка – Сонце».

Казки, як і ігри, є невід'ємною частиною розвитку і виховання кожної дитини. Їхня мова не лише цікава, але й проста для дитячого розуміння і сприйняття, їх із задоволенням слухають і діти, і дорослі. Багато казок знають наші «Бібліознайки», тому гарною розвагою для них була участь у мультимедійній відео-подорожі «Двері в казку відчини», літературному лото «Ми герої чудові, ми герої казкові», казковій вікторині «З казкою навколо світу», інтерактивній грі «Книжкові загадки – дитячі відгадки», грі-мандрівці «Відгадаймо усіх казкових героїв». Одягаючи лялькових героїв

книг на пальчики, дошкільнята активно і з великим задоволенням беруть участь у театралізованому показі та розігрують сюжети відомих казок. Це сприяє розвитку навиків мовлення, а також допомагає розкрити талант актора.

Дошкільний вік – ідеальний час для розвитку різних здібностей, у тому числі і творчих. Проявити та реалізувати приховані таланти мали чудову нагоду учасники майстер-класів з виготовлення новорічного атрибуту «Ялинка з паперу» та квітів «Весняні квіти чарівні»; аплікацій «Сніжинка-смішинка», «Сердечко від бджілки Майї» (до Дня св. Валентина), «Зозулька»; об'ємних аплікацій «Чарівне дерево» та «Квіти для матері»; об'ємних листівок «Казкове деревце» та «Лист до св. Миколая»; листівки-сюрпризу «Сонечко», «Патріотична закладка»; виготовлення фігурок з пластиліну «Їжачок»; ліплення з пластиліну Play-Doh «Вправні кондитери»; виготовлення фігурок тварин з гіпсу «Запам'ятовуємо диких тварин»; виготовлення підвіски з ячної шкаралупи «Клоун чарівник»; створення прикраси для інтер'єру з сухого листа «Осіньні квіти» та аплікації «Кружляють листочки в осіннім таночку»; виготовлення ялинкової прикраси із шерстяних ниток для в'язання «Шапочка для ялинки».

Під час проведення майстер-класів у незвичайній атмосфері творчості та фантазії діти з великим захопленням створювали дива власними руками.

Відвідуючи наші заходи, маленькі дошкільнята навчаються спілкуватися з однолітками, пізнавати оточуючий світ, самостійно виконувати завдання, набувають певних навичок роботи у колективі, розвивають якості дружби, добра, взаємовиручки і взаємодопомоги. У свою чергу батьки вчаться розуміти потреби своєї дитини, допомагати, де це потрібно, і залишати простір для самостійної діяльності.

Важливим аспектом діяльності «Бібліомістечка» є активна участь дорослих у заходах, адже спільні заняття дітей із батьками, спільні читання книг, розвиваючі, пізнавальні,

рольові ігри в дружньому родинному колі сприяють більш активному інтелектуальному розвитку малюків.

Отже, сучасна дитяча бібліотека – це місце, яке надихає, мотивує, а нерідко й викликає здивування. Відкритість, доступність та різноманітність послуг, які надає Тернопільська обласна бібліотека для дітей в умовах сьогодення, позитивно впливають на її авторитет серед місцевої громади, сприяють формуванню згуртованого, духовно та інтелектуально багатого суспільства.

ТАЦАКОВИЧ Ірина Ярославівна,

директор Івано-Франківської обласної бібліотеки для дітей

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ – МЕТОД ПОЗИТИВНОГО РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ

Бібліотеки сьогодні стикаються з проблемою недостатнього бюджетного фінансування, і це спонукає їх активно шукати інші джерела надходження фінансування. Одним із перспективних напрямів у роботі бібліотек, що сприяє залученню позабюджетних коштів, є програмно-проектна діяльність. Вона дає додаткову фінансову підтримку для подальшого розвитку, відкриття нових перспектив, впровадження інноваційних форм роботи, поліпшення матеріально-технічної бази. Реалізація програм та проєктів на сьогоднішній день – це кращий спосіб заявити про себе, підвищити престиж бібліотеки, підкреслити її роль і значимість у місцевому співтоваристві. Метою кожного представленого на конкурс проєкту є залучення додаткових фінансових ресурсів, отримання фінансової підтримки на розвиток конкретної бібліотечної діяльності.

Бібліотечні проєкти являють собою соціальні некомерційні проєкти в галузі забезпечення більш повного і якісного доступу населення до інформації, реалізації соціально-культурної та просвітницької функції. Під проєктом іноді розуміється логічна сукупність заходів у рамках встановленого календарного плану (графіка) і бюджету. При цьому проєкт відрізняється від плану робіт тим, що розширює рамки діяльності бібліотеки, виводить її на новий рівень розвитку, дозволяє спрогнозувати результати. Коли ми говоримо про підтримку та розвиток дитячого читання, то маємо на увазі реальних дітей і підлітків, які люблять чи не люблять читати. Неможливо змусити дитину любити читати, але можна спробувати зробити читання приємним.

Проект «Україна читає дітям» передбачає проведення зустрічей користувачів-дітей із відомими особистостями регіону та відповідного висвітлення у засобах масової інформації. Метою проекту є відродження традиції читання, заохочення дітей і підлітків до систематичного користування друкованою книгою як джерелом знань.

У рамках проекту «Вони живі в наших спогадах» відбулася зустріч юних користувачів Івано-Франківської обласної бібліотеки для дітей із Романом Бончуком в «Музеї Небесної Сотні». Роман Бончук – український художник та дизайнер, автор проекту першого в Україні Музею «Небесної Сотні» в Івано-Франківську; автор найбільшої в Україні картини – «Хроніка України». Ідея створити музей про героїв Майдану виникла у художника під час роботи над іконою Небесної Сотні, яку митець написав невдовзі після трагічних лютевих подій та діорами Майдану (живописна частина на полотні завдовжки 27 метрів і майже три з половиною у висоту). «Музей Небесної Сотні» – це продукт, який трохи відходить від стандартних уявлень про музеї. Він є динамічним у тому плані, що буде постійно оновлюватися та змінюватися», – розповів учням на екскурсії по Музею його автор, художник Роман Бончук. Центральний об'єкт Музею – 30-ти метрове панно героїв Небесної Сотні. Їх в народі вже нарекли святими. Панно із зображенням драматичних подій у столиці, а над ним – портрети загиблих. Експозиція розміщена на півтисячі квадратних метрах. Ця площа умовно розділена на декілька частин: Самооборону, мистецький Майдан, медичну Сотню, молитовний Майдан. До облаштування Музею долучилися учасники Майдану та родичі загиблих під час Революції Гідності, а також місцеві митці і небайдужі мешканці міста. «Експонати музею кожного дня приносили люди, які спостерігали процес створення Музею. Тут зібрані бойові трофеї і саморобна зброя, щити, каски. Все, що тут є – це речі з Майдану, які пройшли бойове хрещення», – зазначив митець.

«Наш музей відвідали тисячі людей. До нас приїжджають з усієї України та із-за кордону. Приходять учні, студенти,

люди поважного віку. Наш музей має особливий дух. Заходячи сюди, люди переживають ті страшні події. У нас є величезна книга відгуків. Там більше за 800 списаних сторінок. І це не просто записи, це реальні історії. Часто приїжджають родичі загиблих. Іноді приносять із собою різні речі з Майдану, ми доповнюємо ними нашу експозицію. Я відчуваю, що цей музей виконує колосальну функцію. Я дивлюся на реакцію людей, на ентузіазм – такі речі мають відбуватися в кожному місті. Повинні створюватися музеї пам'яті» – розповідає Роман Бончук.

Проєкт «Мої права – моє життя» спрямований на ознайомлення дітей з їхніми правами, обов'язками, відповідальністю за вчинення протиправних дій; формування вміння застосовувати правові знання у повсякденному житті дитини; виховання поваги до загальнолюдських цінностей та потребу їх утвердження в суспільстві, на соціалізацію, правову освіту дітей та виховання їхньої правової компетентності. За висновками всеукраїнського соціологічного опитування 8% підлітків не знає жодного з прав, декларованих Конвенцією про права дитини. А життя іноді подає нам такі уроки, що ми хоч-не-хоч починаємо відстоювати свої права. Тому так важливо сьогодні знати кожному хоча б ази правової абетки. Кожен із нас має сам стежити, чи не порушуються його права та свободи. І головне – пам'ятати, що крім прав у кожної людини є ще й обов'язки. А права інших потрібно поважати не менше, ніж власні.

Івано-Франківська обласна бібліотека для дітей в рамках проєкту «Мої права – моє життя» організувала спортивно-правову гру «Закон і право для всіх єдині» за участю патрульних поліцейських. Кожна команда обирала собі капітана та назву. Поліцейські були у ролі суддів. Після 6 таймів гри перемогла команда «Правознавці». «Патріоти» визнали свою поразку з мінімальним відривом у 0,5 бала.

Проєкт «Булінгу – Ні!» має на меті формування правових знань, правил поведінки в суспільстві; формування толерантності, здатності до успішної соціалізації підлітків. У

рамках проєкту в бібліотеці відбувся дуже корисний захід «Як не стати жертвою булінгу». Що таке булінг? Як йому протистояти? Як поводити себе жертві та свідку цього явища? Які види булінгу існують? До розмови запросили представників Головного територіального управління юстиції та практикуючого психолога. Те, що тема актуальна ми не мали сумніву. І це тільки підтвердила кількість поставлених дітьми питань. Працівники юстиції розповіли та показали відеоролики, що таке булінг, які види булінгу, як відрізнити булінг від шкільних жартів. Запитували у дітей, що вони знають про таке явище, чи зустрічалися з ним, про наслідки та відповідальність неповнолітніх за такі дії.

Впевнені, що подібні заходи дуже потрібні підростаючому поколінню і маємо намір зробити їх регулярними. А сьогодні, сподіваємося, підлітки отримали певні знання, і це допоможе їм визначитися в стратегіях поведінки, якщо вони потраплять в неприємну ситуацію, пов'язану з таким явищем, як булінг. Учням роздали пам'ятки «Стоп булінг». У рамках проєкту «Булінгу – Ні!» відбулася зустріч із представниками патрульної поліції на тему «Стоп булінг». Учасники заходу більше дізналися про булінг, його види та наслідки. Разом розібрали схему булінгу та відповідальність за дії, які чинять моральний, матеріальний чи психологічний тиск. На заході переглянули відеоролик, де на прикладі продемонстровано, як слід діяти під час цькування. Бібліотекарі підготували книжкову виставку «Захисти себе сам».

Вишиванка в Україні завжди відігравала велику роль. Це наш український фольклор, наш національний оберіг та ідентичність України. Щорічно у третій четвер травня українці святкують День вишиванки. Вишиванка ніколи не була простою одежиною. Вона є символом сім'ї, культурних цінностей та надбання українського народу протягом століть. Вишиванки були сімейним скарбом, а вміння прикрашати сорочки вишивкою – мистецтвом, що передавалося з покоління в покоління. Сьогодні вишиванки одягати стало

модно, стильно, це прояв гордості, патріотизму та ознака національної приналежності.

У травні в обласній бібліотеці для дітей проходив бібліотечний подіум «Кольорове свято візерунків». Працівники бібліотеки для перехожих провели вуличну рекламну акцію «Дізнайся більше про вишиванку в бібліотеці», а для дітей пройшла народознавча година «Вишиванка – душа України», демонструвалася слайд-презентація «Мамина сорочка – генетичний код мого роду, мого коріння», ознайомлення з виставкою-повідомленням «Вишиванка – національна святиня». Вишиванка – це не просто одяг, це оберіг нації. Ми вибираємося у вишиванки не тільки для краси, а ще й для того, щоб зберегти наш рід. А головне – показати всьому світу, що є така країна – Україна, яка має свою національну культуру, звичаї, традиції, історію. На святі діти розповідали вірші, виконували пісні, присвячені книжці, адже книга – величезна сила, без неї неможливо уявити життя. Вона розкриває перед читачами чарівний світ краси і добра, стає близьким другом, вірним супутником у житті. На завершення учасники заходу отримали солодкий стіл, а діти, які прийшли вперше, записалися в бібліотеку та вибрали для себе цікаві книжечки.

У березні Івано-Франківська обласна бібліотека для дітей долучилася до акції «Березень. Читають всі!». Для голосного читання цього року була обрана збірка казок І. Франка «Коли ще звірі говорили», якій у 2019 році виповнюється 120 років. Skure-зустріч об'єднала юних любителів читання – читачів нашої бібліотеки та читачів бібліотек Хмельницька, Тернополя та Львова. Перший Міжобласний день читання «Березень. Читають всі!» відбувся у рамках Всеукраїнського тижня дитячого читання, який традиційно проходить в усій Україні наприкінці березня. Ідея проведення цієї акції виникла у колективу Львівської обласної бібліотеки для дітей декілька років тому, і давно уже стала гарним святом читання на Львівщині. Цьогоріч колеги запропонували приєднатися до

акції бібліотекам Хмельниччини, Тернопільщини та Івано-Франківщини. Книгозбірні нашого краю з радістю взяли участь в обласному дні читання.

Мово рідна! Диво калинове! Як часто ми чуємо ці вислови про нашу рідну українську мову. Рідна мова – це Божий дар, це диво, коштовний діамант, що має лише Людина. Мова веде нас світом, супроводжує на теренах життя, вона живе в нас. Рідною мовою ми радіємо і мріємо, сумуємо і плачемо, висловлюємо свої думки, спілкуємось, співаємо пісні. Вона єдина, мила і солов'їна, чиста і свята! Започаткований проєкт ознайомлює дітей із творчістю видатних поетів, письменників, композиторів, художників. Нехай вогонь їхніх душ запалить у дитячих серцях іскру віри, надії, любові до рідної мови, поезії, художнього слова, книги, родини, любові до рідної землі та розвиватиме творчі здібності. Учасниками проєкту є діти з мовно-літературної студії «Натхнення»; учасники Івано-Франківського територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг), учні шкіл міста. У рамках проєкту відбулися цікаві заходи:

- у Міжнародний день рідної мови організували мовознавчий турнір «До мови серцем пригорнусь» з учнями 2-4 класів;
- презентація збірки «Назустріч Дивам» з учасниками мовно-літературної студії «Натхнення» – широко, відверто, з любов'ю ділилися своїми творами юні таланти. «Читайте, фантазуйте, творіть! Поспішайте назустріч Дивам!»;
- учасники усного журналу «Бринить, співає наша мова» у віршах і піснях прославляли нашу рідну мову, діти декламували власні вірші та легенди про мову;
- на музично-поетичній годині «Без мови немає народу» учасники свята подарували бібліотеці малюнки, поробки та книжку «Коли у гості приходять свято», де розкрили свою любов до рідної мови та України;
- на презентації нової дитячої збірки «Політ» в затишній

залі нашої бібліотеки учасники мовно-літературної студії «Натхнення» ловили музу, надихалися, обмінювалися враженнями від написаного, знайомилися та ставали друзями книги!

Канікули! Це час для відпочинку, для подорожей та мандрівок, для зустрічей з друзями. Але так важливо в усій цій шаленій круговерті вміти знаходити час для читання книг! Стартував проєкт «Діти. Канікули. Книга.». Він передбачає можливі ситуації на канікулах і вчить дітей-учнів правильно в них поводитися, помічати красу навколо себе та турботливо ставитися до оточуючих, любити книгу, читати, відпочивати, дати відчути радість від творення добра іншим. Учасниками проєкту є учні шкіл міста, діти дошкільники; учасники з навчально-пізнавального табору при навчальному центрі Академії знань, літній табір англійської школи «Helen Doron». У рамках цього проєкту відбулися наступні заходи:

- «У центрі Всесвіту – дитина!» – флеш-моб до Міжнародного дня захисту дітей» з учнями; розважальна карусель «Дитинство – світ казковий»;
- літня розвага «Дозвілля з користю», де школярі з навчально-пізнавального табору при навчальному центрі Академії знань взяли участь у майстер класі «З квілінгом в руках і ніжністю в серці». Із великим задоволенням виготовили книжкові закладки, які стануть у нагоді під час читання улюбленої книги;
- на грі-бесіді «Забавлянки на лісовій галявині» учасники – юні чомучки з дошкільного навчального закладу «Дзвіночок» випробовували себе в ролі казкових героїв у ляльковій виставі «Як звірята лікували книгу»;
- «Літо! Час канікул, відпочинку, час подорожей та мандрівок! І в усій цій круговерті так важливо вміти знаходити час для читання книг! А в нашій бібліотеці так комфортно... тиша... всі читають!»;
- наші читачі взяли участь у розважальній програмі «Місце зустрічі країна Дитинства». Позитивні емоції, нові

знання та ідеї, сонячні усмішки та гарний настрій – гарантовані!

- «Світ книги кличе в мандри, а ми хочемо, щоб ваше літо було книгами зігрите!» До бібліотеки завітав літній табір англійської школи «Helen Doron».

Очікуваною, неймовірною, таємничою вечіркою року для дітей нашого міста стала «Ніч в бібліотеці». Readers are leaders! – назва кампанії, у рамках якої Школа англійської мови «Helen Doron» провела кілька заходів із популяризації читання, «мандрували» крутими бібліотеками світу, зробили книгу відгуків, грали в квест, мафію, дивилися фільм «Ніч в музеї». Цікаві книжкові новинки для бібліотечного фонду подарували вихованці англомовної студії «Helen Doron».

З нагоди Всесвітнього дня книги – ми вітаємо кращих читачів бібліотеки! Кожен, хто любить книгу і багато читає, може стати мешканцем нашого казкового замку. Світ книги кличе в мандри! Не гайте часу – хутко читайте!!!

Квітує травень, оспіваний у піснях, гаптований солов'їнами розливами, у небесній блакиті дзвенить пташиний спів, травами і квітами замаїлась земля, а теплий весняний вітер приносить до нас свято Матері. Загляньте до нас у бібліовіконце та пориньте у світ книг про найдорожчу материнську любов, ласку, доброту і тепло!

До 100-літнього ювілею від дня народження українського педагога і письменника В.О. Сухомлинського провели урок добра за творами Сухомлинського «Серце віддаю дітям» та оформили бібліовікно «Квітка сонця». Педагог, вчений, письменник дуже любив дітей, він писав про доброту, бо сам був доброю людиною і дуже хотів, щоб діти росли добрими, чуйними, працьовитими, щоб любили маму і тата, рідну домівку і нашу прекрасну Батьківщину!

Бібліотечне дозвілля на бібліотечному подвір'ї – наші читайлики разом із батьками читають, відпочивають, веселяться на майданчику перед бібліотекою. Бібліотека запрошує всіх, бо книга – ключ до серця дитини!

Засідання клубу «Чомусик» – зустріч в екосвітлиці «Врятуємо обличчя моєї рідної землі» (17 квітня – День довкілля). Перегляд лялькової еко-вистави «Щоб земля не плакала».

У Всесвітній день поезії дитяча група студії «Натхнення» презентувала проєкт «Листівки, що надихають». Юні таланти із задоволенням читали свої тексти, разом із глядачами римували, фантазували, творили! Весняний настрій, частинка творчості та натхнення вирував у бібліотеці.

За підтримки представництва Європейського Союзу в Україні у березні працівники Івано-Франківської бібліотеки для дітей взяли участь у тренінгу в рамках проєкту «Інформаційна підтримка ЄС – бібліотекам для дітей та юнацтва в Україні». 18 травня – День Європи. Це символ започаткування нової успішної моделі мирної співпраці між державами, що ґрунтуються на спільних цінностях та інтересах. Основна ідея полягає у тому, що кожний мешканець континенту, незалежно від своєї національної належності і громадянства, має відчувати себе вільним у «Європейському домі».

До Дня Європи в обласній бібліотеці для дітей відбувся конкурс дитячих малюнків на асфальті «Європа очима дітей», а також флеш-моб «Відкрий Європу для себе» (вікторина «Прапори країни Європи»). День Європи – важлива подія для кожного з нас. Такі заходи є корисними та потрібними, адже саме вони забезпечують культурний та духовний розвиток і наближають нас до Європи.

22 травня пройшов семінар «Сучасна бібліотека – платформа для патріотично-краєзнавчого виховання дітей» для заступників директорів районних ЦБС по роботі з дітьми та завідуючих дитячими бібліотеками ОТГ.

У рамках книжкового фестивалю «Слово» до бібліотеки завітав чеський письменник Віктор Елене з новою книжечкою «Три серця». Це був його дебют. Учні католицької школи раділи зустрічі та спілкуванню з автором і вдячні за його майстерність, таланти, чудову книжку, яку з радістю будуть

читати і діти, і дорослі. Бібліотека отримала в подарунок книжки з автографом автора. Чекаємо на нові книги та зустрічі наступного року!

Захоплюючою була зустріч із сучасним українським письменником Андрієм Анатолійович Кокотюхою. Письменник розказав про свій творчий шлях, про написання книг. За результатами видання «Фокус» Андрій Кокотюха посідає четверте місце у рейтингу серед 25-ти найуспішніших письменників України, він відзначений багатьма професійними нагородами, у т.ч. 13 разів ставав лауреатом конкурсу «Коронація слова». Спілкування з читачами бібліотеки проходило у сприятливій та невимушеній атмосфері завдяки відвертості гостя. На початку зустрічі Андрій коротко розповів про себе та про свою творчу діяльність. Автор зазначив, що в своїх творах дуже часто використовує містичні сюжети, вибрані з казок. Адже людина, яка вміє розповідати казки, вміє працювати з аудиторією, має фантазію, виживе в будь-яких екстремальних умовах. На власному досвіді письменник переконався, що люди люблять читати казки. Тому в своїх історіях він часто використовує літературних персонажів і переносить їх в українські реалії, або ж персонаж потрапляє з реального життя в містичну казку. Після розповіді письменника відбулося жваве обговорення питань, які цікавили аудиторію. Наприклад, у відповідь на питання про читацьку пасивність українців Андрій зазначив: «У нашій країні катастрофічно не вистачає книгарень, і саме це є причиною читацької пасивності. Вихід я вбачаю у відвідуванні бібліотек! Адже бібліотека є не лише місцем, де зберігаються книги. Сюди, також, можна прийти за інформацією про книгу». Сьогодні журналіст веде авторські колонки відразу у кількох виданнях: «Телекритика», «Gazeta. ua» та «Главред». На сайті «Буквоїд» Андрій Кокотюха веде свій проєкт «Кримінальне читиво», де оглядає новини української та зарубіжної гостросюжетної прози.

У квітні в Івано-Франківській обласній бібліотеці для дітей відбувся III етап конкурсу «Книгоманія – 2019». Вислов-

люємо особливу подяку організаторам конкурсу: ГО «Форум Видавців» та Українському інституту книги.

Головна цінність культури сьогодні – дитина, яка читає. Відкриваючи книгу, вона відкриває і свій особистий потенціал. Для кращого пізнання навколишнього світу в секторі естетичного виховання працює літературно-мистецький проєкт «Від книги до творчості». Цей проєкт має за мету розкрити творчі здібності кожної дитини, щоб у бібліотеці була можливість, реалізувати потаємні задуми, спробувати власні сили в мистецтві, розширити світ своїх захоплень. А нам, бібліотекарям, треба знайти заповітний ключик до сердець дітей, розкрити резерви їхнього творчого розвитку та можливість творчої самореалізації.

У рамках літературно-мистецького проєкту «Від книги до творчості» розгорнули виставку-вернісаж «Христос Воскрес воскресне Україна». На ній представлені роботи учнів Івано-Франківського міського центру дитячої та юнацької творчості, відділення «Школа мистецтва». У День святого Валентина відбулася година творчого дозвілля «Все починається з любові...», також пройшов майстер-клас, і в дитячих руках розквітла веселка валентинок.

УШАКОВА Лідія Володимирівна,
директор КЗ «Обласна бібліотека для дітей»
Черкаської обласної ради

EVENT-ЗАХОДИ ЯК ЗАСІБ ІМІДЖЕВОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ

Ми живемо у час глобальних перетворень: змінюється державний устрій, стрімко розвивається сучасний інформаційний простір, трансформують свою діяльність бібліотеки. Те, що видавалося інновацією ще позавчора, вчора міцно увійшло в ужиток, а сьогодні й взагалі безнадійно застаріло. Проте реалії свідчать, що, на жаль, у свідомості багатьох не лише пересічних громадян, а й представників влади ще існує уявлення про бібліотеки як про заклади з усталеними традиціями і формами роботи. Особливо яскраво таке ставлення стало помітне під час проведення адміністративно-територіальної реформи. Тож, наше нагальне завдання – формування альтернативного образу сучасної бібліотеки. Одним із засобів створення позитивного іміджу закладу є розробка і проведення масштабних event-заходів, які наочно демонструють владі й мешканцям громади можливості й потенціал бібліотек.

Бібліотеки Черкащини протягом останніх років реалізували багато цікавих, креативних проєктів. Серед останніх – урочисте відкриття на всеукраїнському рівні Тижня дитячого читання, яке цьогоріч відбулося в Черкасах у приміщенні обласної філармонії. Зусиллями працівників Черкаської обласної бібліотеки для дітей, а також численних небайдужих людей – артистів, представників влади, керівників закладів культури й освіти міста та області, друзів бібліотеки – захід перетворився на справжнє свято книги й читання.

Розпочався він з фое філармонії, де працювали різні локації. Творчі доробки представляла Черкаська обласна організація Національної спілки письменників України. Зі своєю продукцією знайомило Національне видавництво дитячої

літератури «Веселка». Крім того, у фоє були розміщені тематичні фотозони для всіх охочих зробити селфі на пам'ять про подію.

Головні урочистості з нагоди відкриття Всеукраїнського тижня дитячого читання та 75-річчя від дня заснування Черкаської обласної бібліотеки для дітей відбувалися в ошатній залі філармонії, яка зібрала більше шестисот шанувальників книги – як дітей, так і дорослих з усієї області. Вітальні слова звучали від головного спеціаліста Міністерства культури України Кононова А.О., генерального директора Національної бібліотеки України для дітей Гордієнко А.І., представників органів місцевого самоврядування та письменників і поетів Черкащини.

Основною ж подією стало дійство «Нам книга відкриває всі світи». Формат – театралізована музична казка з важливим літературним підґрунтям, що поєднала в собі відразу багато жанрів: спектакль, кінопродукт, концертні номери. Пригоди дійства розгортаються в альтернативній реальності, де юні читачі знайшли в Черкаській обласній бібліотеці для дітей чарівний прилад для мандрів у часі – старовинну шафу. Його ідею і принцип дії автори сценарію запозичили в серії книг «Русалонька із 7-В» відомої письменниці Марини Павленко, яка живе і працює на Черкащині. Внаслідок необережності один із маленьких мандрівників загубився десь у глибинах часу й простору. На його пошуки вирушають найвідповідальніші працівники Міжгалактичної лабораторії чарівників й усі присутні в залі діти. Порятувати загубленого в часі вдається, звернувшись за порадою до письменників Черкащини, уважно дослідивши їхній доробок і зазирнувши до епох, у яких вони творили.

Атмосферу, події творів та загальний дух часу кожного майстра пера допомагали втілити професійні й аматорські творчі колективи. Особливою родзинкою стала презентація творчості Т. Шевченка рок-гуртом «Спів Братів». Пісні на вірші поета «Світає», «І досі сниться...» та «Тече вода з-під явора» зазвучали по-новому і реакція дітей не забари-

лася: сотні піднятих догори рук із запаленими ліхтариками смартфонів.

Завершальним акордом стала пісня про Черкаську обласну бібліотеку для дітей, створена працівниками закладу, у виконанні вокального ансамблю «#PERLYNA&freedom» Черкаської дитячої школи мистецтв. Це справжній гімн читанню та книгозбірням.

Детальніше про свято можна дізнатися на сайті бібліотеки (<http://chobd.ck.ua/index.php/5865-19032019-vseukrainskyi-tyzhden-dytiachoho-chytannia-vidkryto>). Відеозапис театралізованого дійства «Нам книга відкриває всі світи» розміщено на каналі бібліотеки в YouTube (https://www.youtube.com/watch?time_continue=5&v=qxMG-oQNOe0).

За свідченнями гостей, учасників дійства, коментарями у соціальних мережах можна стверджувати: таке свято надовго запам'ятається дітям, і маємо надію, що спонукатиме їх до відвідування бібліотеки. Представникам влади і громади бібліотека в черговий раз продемонструвала креативність, високий професіоналізм колективу, заклала ще одну цеглинку в формування її позитивного іміджу.

Працівники бібліотеки усвідомлюють, що світ стає все більш віртуально-медійним, тому, щоб відповідати сучасним запитам, слід змінювати і техніки промоції закладу, і техніки промоції читання. Бібліотека повинна бути більш видимою для широкої аудиторії в інформаційному полі. До рівня івент-проєкту, який би відповідав цьому критерію, можна віднести конкурс патріотичних відеороликів у жанрі соціальної реклами «Синьо-жовте кіно», який також реалізований ОБД у нинішньому році. Для участі в змаганні запрошувалися діти й підлітки віком від 9 до 18 років, які мали створити відеоролик патріотичного спрямування. Меседжем робіт мав стати заклик поважати державу, її закони, національну символіку, інституції (такі, як армія, школа, сім'я); популяризувати рідну культуру, традиції та духовність; цінувати й берегти її природу тощо. На учасників боротьби чекало непросте завдання: спробувати себе у ролі авторів сценарію, режисерів, відеооператорів. Зібрати

справжню творчу групу з акторів і донести до глядачів важливий національний і соціальний меседж.

Успішному проведенню заходу сприяла широка рекламна кампанія: було надруковано інформаційні флаєри та афіші, виготовлено проморолик події, проводилися публічні презентації заходу, оголошення також публікувалися на сторінках інформаційних партнерів, звучали в телеефірі та на радіо.

Креативних, глибоких, вражаючих робіт учасники надіслали чимало. Конкурсанти знімали справжні журналістські репортажі й малювали анімацію, виконували народні пісні й сучасний авторський реп, брали інтерв'ю й заглиблювалися в дослідження народних промислів, готували театралізовані постановки та експериментували з відеорядом. Тож обрати лідерів виявилось дуже непросто. Вже традиційно до оцінки дитячих робіт залучалися справжні фахівці. Цього разу – це актори, режисер, продюсер та оператор телебачення і головний спонсор – лідер провідної в Черкасах ІТ-компанії. Такий підбір забезпечив неупереджене суддівство та сприяв активному поширенню інформації через засоби масової комунікації.

Конкурс сприяв утвердженню у дітей і підлітків власної громадянської позиції та національної свідомості, розвитку вміння відстоювати їх і доносити до однолітків. Бібліотека утвердилася як організатор цікавого і креативного дозвілля, як сучасний заклад, здатний до перетворень, спроможний запропонувати нову модель івенту. Оскільки кращі відеоролики мають демонструватися на місцевому телебаченні, рекламний вплив закладених у них меседжів буде працювати і далі на виховання справжніх патріотів та популяризацію бібліотеки.

Справжніми подіями для громади стають і івенти, присвячені підбиттю підсумків та нагородженню переможців конкурсів, адже дійство не обмежується лише церемонією нагородження. Дітям пропонується цікава розвага (атмосферний квест, майстер-клас, експедиція-дослідження, театралізація), що стає незабутньою пригодою й новинкою для

дітей, які отримують додаткові аргументи на користь проведення часу в бібліотеці. Гості ж (представники влади, члени журі, спонсори) змінюють свої уявлення щодо бібліотеки як консервативного закладу і, розміщуючи повідомлення про захід у своїх акаунтах у соціальних мережах, опосередковано сприяють престижу бібліотеки.

Недарма представники влади, громадських організацій все частіше звертаються з проханням використати бібліотеку як цікавий івент-майданчик. Так книгозбірня стала однією з локацій I та II Черкаського книжкового фестивалю. У бібліотеці відбулися зустрічі читачів із письменниками С. Гридіним, І. Мацко, М. Морозенко, В. Відутою. У програму фестивалю було внесено і атмосферний квест за книгами серії «Часодії» Н. Щерби, розроблений працівниками книгозбірні. Після його проведення учасники гри поспілкувалися з автором.

У 2018 році бібліотека стала й одним із майданчиків проведення Днів українського дизайну. Такий захід в Україні відбувався вперше. Протягом двох днів на базі книгозбірні діяли виставки, майстер-класи, лекції та дискусії, присвячені темі дизайну. Гості по-новому відкривали для себе потенціал сучасної бібліотеки, колектив використав івент для популяризації своїх послуг та можливостей.

Вже традиційною є участь бібліотеки у загальноміських заходах: відзначенні Дня міста, Дня захисту дітей тощо, які, як правило, отримують широкий громадський резонанс. Врожиння на різножанровій літературі й трендові фотозони, фейс-арт і перевірка техніки читання, участь у креативних фотоконкурсах і йога з книгою – усе це неповний перелік розваг, які обласна бібліотека для дітей запропонувала відвідувачам Черкаського міського дитячого парку до свята 1 червня. Незвичні локації, пов'язані з популяризацією читання й дозвіллям малечі, були частиною програми «Книжковий світ дитинства», з якою заклад долучився до загальноміських заходів із нагоди Міжнародного дня захисту дітей.

Підтвердженням визнання ролі бібліотеки в суспільному житті громади є і те, що наприкінці минулого року

Черкаською обласною радою була затверджена Програма поповнення бібліотечних фондів у Черкаській області на 2018-2023 роки.

Проте існують і певні проблеми на шляху утвердження бібліотеки як сучасного і креативного місця. Тому хочеться вірити, що реформи, які проводяться в державі, матимуть позитивний вплив на діяльність бібліотек, і слова британського актора, письменника й драматурга Стівена Фрая не стануть пророчими: «Без бібліотек країна може стати пустелею».

ХОВАНЕЦЬ Тетяна Володимирівна,
завідувач науково-методичного відділу
КУ Тернопільської обласної ради
«Тернопільська обласна бібліотека для дітей»

НЕТРАДИЦІЙНІ ПІДХОДИ У ПІДВИЩЕНІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ БІБЛІОТЕКАРІВ ГРОМАД

У наш час серйозною проблемою в країні є те, що місто і село розвиваються по-різному. В невеличких населених пунктах зміни соціального та економічного характеру відбуваються набагато повільніше, ніж у містах, тому й можливості населення у доступі до інформаційних ресурсів, мережі Інтернет, комп'ютерного забезпечення, навчальних, професійних програм, правових ресурсів є нерівномірними. Особливої уваги вимагають окремі верстви громади – діти, молодь, соціально незахищені категорії, люди з інвалідністю.

Сільська бібліотека здатна позитивно вплинути на вирішення таких проблем. Це місце духовності та знань, перший помічник в освіті, організації дозвілля населення. Бібліотека тут має тісний зв'язок із місцевою громадою, доступна та безкоштовна. Але зараз стан бібліотеки на селі є дуже вразливим та залежним від правових, соціальних, економічних аспектів.

Оскільки Тернопільська область є у числі перших із впровадження адміністративно-територіальної реформи, сільські книгозбірні області найбільш гостро відчували на собі усі проблеми перехідного періоду, під час якого довелося перебудовувати діяльність, змінювати пріоритети, проходити перевірку на стійкість і професіоналізм.

Аналізуючи щорічні звіти сільських бібліотек, можна створити узагальнений образ сучасної бібліотеки-філії Тернопільщини, яка виглядає так: сільська бібліотека переважно знаходиться в орендованому, пристосованому примі-

щенні, а якщо і має власне, то воно майже не опалюється, відсутній телефонний зв'язок, є проблеми з електропостачанням та іншими комунальними послугами.

У середньому одна сільська бібліотека обслуговує більше 330 читачів на рік (серед яких – 42 % діти та 58 % дорослого населення), має близько 6 тис. книг у фондах, більшість з яких змістовно застаріла, може дозволити собі передплатити лише декілька газет. В інтер'єрі бібліотеки переважають старі меблі та скромне технічне обладнання. Бібліотекар здебільшого має середню спеціальну освіту та стаж роботи більше 20 років. У середньому на одну сільську бібліотеку-філію з державних коштів на поповнення фондів виділяється менше 500 грн на рік – це 4 або 5 книг. Згідно зі статистичною звітністю 30 % бібліотек не опалюються, тільки 14 сільських бібліотек телефонізовано, лише кожна 8-ма бібліотека має комп'ютерну техніку, 85% фахівців працює за скороченим графіком, бібліотекарі соціально не захищені, вони не мають можливості підвищувати свою кваліфікацію на курсах, тренінгах навіть обласного рівня.

Але, безумовно, є бібліотеки, які попри всі матеріальні труднощі розвиваються і є показовими. Це залежить від професіоналізму бібліотечних працівників, їхнього творчого потенціалу, підтримки соціальних партнерів та звичайно ж органів місцевого самоврядування.

Сільські бібліотеки області вже неодноразово перемагали в конкурсах проєктів, отримували гранти, на базі сільських книгозбірень проводилися виїзні засідання всеукраїнських конференцій, досвід цих закладів висвітлювався на сторінках професійних журналів.

Трансформація бібліотек на селі – це перший крок до глибоких перетворень громади в цілому, тому що бібліотека та її робота тісно пов'язані з соціокультурною ситуацією, діяльністю інших партнерських організацій, з доступом до світових ресурсів інформації через мережу Інтернет. Отже, перетворення бібліотеки означає початок змін і в соціальній, культурній, освітній сфері села, підвищення рівня жит-

тя селян дорослих і малих, який залежить від рівня поінформованості населення.

Поруч із такими важливими складовими сучасної бібліотеки, як поповнення та відкритість фондів, матеріально-технічна база, важливе місце посідає професійність бібліотекарів.

Сьогодні недостатньо володіти базовими професійними знаннями та вміннями, необхідно постійно удосконалюватися. Головне – працювати творчо, відкрито, по-новому. Бібліотекар – головна рушійна сила усіх змін, і почати перетворення він повинен із себе, свого бачення нової бібліотеки, бажання її змінити на краще, а потім запалити цією творчою іскрою всіх довкола: владу, спонсорів, читачів бібліотеки та мешканців села.

На сьогодні 65 % сільських бібліотекарів Тернопільщини мають середню спеціальну освіту, тільки 5 % – вищу бібліотечну. Керівникам центральних бібліотек громад, директорам районних ЦБС необхідно зробити більший акцент на професійній освіті сільських бібліотекарів, сучасній підготовці відповідно до сьогоднішніх викликів із урахуванням вимог суспільства та на безперервному підвищенні кваліфікації бібліотекарів.

Тернопільська обласна бібліотека для дітей як методичний центр, розуміючи важливість своєї місії, систематично організовує навчання для бібліотекарів області, що обслуговують дітей.

Поряд із традиційними формами навчання бібліотекарів, методика яких відпрацьована протягом багатьох років, – семінар-нарада, семінар-практикум, практикум, стажування – застосовуються нові: майстер-клас, творча лабораторія, день відкритих дверей, стендова презентація, конкурси з різних напрямів професійної майстерності тощо. Позитивним моментом у практиці підвищення професійної компетентності фахівців є використання тренінгових методик, тестування, інтерактивних ділових ігор.

Враховуючи необхідність постійного вдосконалення професійних знань, із 2014 року спеціалісти обласної кни-

гозбірні для дітей проводять 2-денні заняття у «Школі сучасного бібліотекаря», які передбачають надання методичної, консультаційної і практичної допомоги з різних аспектів бібліотечної роботи. Головна мета занять – оперативне донесення нової інформації, кращого досвіду, нових форм і методів бібліотечного обслуговування. Основні завдання – обговорення особливостей розвитку бібліотеки в умовах формування ОТГ, утвердження власного іміджу, розгортання інноваційної діяльності, вивчення потреб громади та задоволення їхніх інформаційних потреб у бібліотеці, використання комп'ютерних технологій, вивчення основних документів бібліотеки, правил, положень, інструкцій, заповнення бібліотечної документації.

Протягом 2014–2019 років у 2-денних заняттях Школи взяли участь більше 150 бібліотекарів (дев'ять груп) з 12 районів, 5 громад Тернопільської області та 2 громади Рівненської області.

Програма навчання коригується відповідно до запитів кожної групи індивідуально та включає лекції, консультації, майстер-класи, рольові ігри, практичні заняття з організації бібліотечної роботи, що дозволяє бібліотекарям бути не пасивними слухачами, а активними учасниками заходів.

Під час роботи Школи новопризначені бібліотекарі вивчали основні документи щодо організації роботи бібліотеки, положення, інструкції, обговорювали основні напрями діяльності бібліотеки для дітей, аналізували систему обслуговування користувачів, роботу з фондами і каталогами та особливості розвитку бібліотеки в сучасних умовах.

Окрім вищезазначених тем під час навчання обговорюються особливості обслуговування соціально-незахищених категорій населення, національно-патріотичне, естетичне виховання користувачів, тісна співпраця з організаціями та установами.

Словом, процес навчання передбачає вивчення теоретичних матеріалів, відпрацювання кращих практик, підготовку повідомлень і презентацій, виконання тестових завдань і залікових робіт, анкетування.

З метою виявлення актуальних проблем та тем, які потребують детальнішого вивчення, проводиться анкетування «Що я очікую від навчання у Школі?». Після закінчення курсу слухачам пропонується написати відгук «Мої враження від участі в роботі Школи сучасного бібліотекаря». Результати опитувань узагальнюються, пропозиції та зауваження враховуються у плануванні наступних занять.

У своїх відповідях учасники Школи відзначають вдале поєднання актуальних тем із наочністю представленого матеріалу та високим рівнем виступів. Найбільше схвальних відгуків присвячено розмаїттю форм подачі матеріалу у вигляді лекцій-презентацій, консультацій, майстер-класів, тренінгів. Позитивним моментом є можливість живого спілкування, ведення дискусій із колегами з проблемних питань, зокрема щодо впровадження сучасних бібліотечних послуг, фінансування бібліотек та стратегії їхнього розвитку.

Задля інформування бібліотечних працівників краю систематично здійснюється розсилка інформаційних матеріалів, рекомендацій щодо організації надання бібліотечних послуг в умовах об'єднаних територіальних громад, особливостей систематизації документів за УДК, нових нормативно-правових документів у бібліотечній галузі.

Постійно наголошуємо на важливості зв'язку бібліотеки з громадськістю. Бібліотека – це частина інфраструктури села, і громада повинна брати участь у її житті. Місцеві жителі здатні забезпечити підтримку бібліотеки у вирішенні багатьох проблем: щодо залучення коштів на комплектування, переведення в інші приміщення, реалізації необхідних завдань. Громада завжди підтримає і захистить бібліотеку – авторитетну, корисну, з творчими працівниками, яка відображає її інтереси та задовольняє запити.

Тільки спільними зусиллями держави, органів місцевого самоврядування, територіальних громад, спонсорських організацій та працівників бібліотечних закладів стає можливим створення сучасної бібліотеки, яка повністю задовольнятиме потреби громади і дійсно стане гідним центром інформації, дозвілля, освіти і розвитку для кожного користувача.

ЧАЙКІВСЬКА Надія Андріївна,
заступник директора з наукової роботи
КУ Тернопільської обласної ради
«Тернопільська обласна бібліотека для дітей»

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПРОЄКТИ ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ БІБЛІОТЕКИ

Проектно-грантова діяльність за останні декілька років відкрила широкі можливості для запровадження інновацій у бібліотеках України і вирішення багатьох нагальних проблем, які виникають через недостатню кількість ресурсів для їх розвитку. Активна участь бібліотекарів у проєктній діяльності змінює нашу професійну свідомість, спонукає до запровадження нових бібліотечних послуг із використанням різноманітних сучасних технічних засобів, пошуку реальних можливостей для більш якісного задоволення інформаційних та дозвілєвих потреб відвідувачів.

Реалізація грантових проєктів – насамперед це відповіді на ті проблеми, що виникають перед громадою, а бібліотеки є установами, які можуть консолідувати громадськість для спільного вирішення соціально важливих питань і покращення якості життя усієї громади.

Багато років поспіль Тернопільська обласна бібліотека для дітей працює над залученням додаткових ресурсів через написання проєктів на отримання грантів від різноманітних благодійних фондів та організацій. Ще у 2002 році бібліотека отримала свій перший грант від Бюро у справах Освіти та Культури Держдепартаменту США (ЕСА), і у нас почав діяти Центр Доступу та навчань в Інтернеті з вільним використанням ресурсів мережі. На базі цього Центру до 2008 року проводилися тренінги з вивчення основ комп'ютерної грамотності та використання інтернет-технологій.

У 2011 році наш проєкт «Бібліомістечко» отримав перемогу в конкурсі «Навчально-інноваційні послуги в бібліотеках», який був оголошений програмою «Бібліоміст». Тоді на базі нашої бібліотеки було відкрито сучасне «Бібліомістечко» – інтерактивний простір для розвитку і дозвілля дітей від 1 до 10 років (<http://bibliomistechko.te.ua/>). Для реалізації проєкту бібліотека отримала 3 комп'ютери, інтерактивну дошку, проєктор і ліцензоване програмне забезпечення, всього на суму 64 000 грн (8000 \$). За успішну роботу «Бібліомістечка» через рік бібліотеці надано додатковий грант в сумі 2000 \$ для придбання плазмового телевізора та мультимедійного ігрового пристрою Кінект. Таким чином було обладнано «Кінект-майданчик» – зону для активних ігор.

Крім того, проєкт «Бібліомістечко» увійшов до числа 20 найуспішніших в Україні, а Тернопільська обласна бібліотека для дітей стала учасником Всеукраїнського проєкту «Історія успіху», реалізованого 5 каналом спільно з програмою «Бібліоміст». Підсумком участі у проєкті став 20-ти хвилинний репортаж про сучасні форми роботи Тернопільської обласної бібліотеки для дітей у програмі 5 каналу «Простір ідей» (<http://5.ua/peg/122/0/100/>).

У 2013 році в конкурсі «Вільний доступ до Інтернету», оголошеному програмою «Бібліоміст», переміг проєкт бібліотеки «Поглянь у майбутнє». У рамках проєкту створено інформаційний освітньо-ресурсний центр для соціально вразливих категорій дітей середнього та старшого шкільного віку, а також батьків, опікунів, вихователів дитячих будинків. На залучені кошти бібліотека поповнила свою матеріально-технічну базу 6-ма сучасними комп'ютерами, принтером, сканером, маршрутизатором. За період дії проєкту створено відповідну інформаційну базу та блог «Поглянь у майбутнє» (<http://look-future.blogspot.com/>), налагоджено тісні контакти з організаціями та державними установами, які працюють з особами даних категорій.

У 2017-2018 роках бібліотека брала участь у Програмі «ПОЛіС», яка є частиною проєкту «Залучення громадськості

до реформ», втіленою Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) та за фінансової підтримки Відділу з правоохоронних питань (INL) Посольства США.

У рамках даної Програми діти в неформальній обстановці спілкувалися з патрульними, отримували практичні поради, а також дізнавалися про реформи Національної поліції під час наступних заходів: зустріч-бесіда «Хочу бути поліцейським», жива бібліотека «Будні поліції», гра-мандрівка «Крокуй обережно», квест «Super-полісмен», вулична вікторина «Захищаємо свої права» та ін.

На початку жовтня 2017 року в Тернопільській обласній бібліотеці для дітей стартував черговий проєкт «Файне єднає», реалізований за сприяння Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні та фінансування ЄС. Його метою є згуртування громади міста, зниження напруженості у спілкуванні між вимушеними переселенцями, місцевими жителями, учасниками АТО, їх морально-психологічна адаптація після пережитих подій, підтримка інтеграційних процесів у новому місті через проведення якісних та доступних спільних соціально-культурних, освітніх, дозвіллевих, спортивних заходів.

З метою популяризації проєкту серед громади міста та області, привернення уваги владних структур до проблем переселенців у бібліотеці організовано круглий стіл «ВПО в Тернополі: реалії та можливості» за участі представника Міжнародної організації з міграції, радника Міністерства соціальної політики з питань ВПО, трьох представників моніторингової місії ОБСЄ в Україні, заступника мера міста, керівників ГО, БФ, соціальних служб, внутрішньо переміщених осіб, працівників бібліотеки, представників ЗМІ.

У рамках проєкту особливу увагу було приділено заходам, які сприяють згуртуванню громади через спільну працю переселенців та місцевих жителів. Разом із управлінням ЖКГ та екології Тернопільської міської ради бібліотека організувала висадження «Алеї єднання» з двадцяти дерев

катальпи бегонієвидної. Сьогодні «Алея єднання» є справжньою окрасою Тернополя та символом зародження нового життя у «Файному місті».

Налагодженню дружніх стосунків між переселенцями та місцевими жителями сприяло створення особливої книжки – арт-буку «Валіза». У «Валізі» вміщений особливий «багаж» – 10 життєвих історій, написаних переселенцями, які успішно реалізували себе у нових містах. Над оздобленням рукотворної книги працювали найкращі тернопільські майстри у різних техніках, а віршовані рядки до кожної зі сторінок належать перу відомої поетеси, бібліотекаря Любові Малецької. Арт-бук «Валіза» уже презентовано у 9-ти містах України.

Крім того, у бібліотеці діє «Приймальня з прав людини», «Психологічна школа», «Бібліоняня», «Ігротека», проводяться тренінги «Комп'ютерна та медіаграмотність», майстер-класи з бісероплетіння, писанкарства, навчання у 3D-майстерні, презентації творчих виставок, щорічний фестиваль «Щасливе дитинство», спортивні ігри та розваги, турпоходи «Стежками рідного краю», екскурсії та квести по місту тощо.

Не менш важливими та корисними у рамках проєкту «Файне єднає» були навчання для членів ініціативної групи, більшість з яких бібліотекарі, організовані Міжнародною організацією з міграції на базі нашої бібліотеки. Наприкінці кожного заходу учасники отримали сертифікати про проходження вищезазначених тренінгів.

Під час реалізації цього проєкту виникало чимало труднощів, тому що більшість запланованих заходів були досить масштабними і вимагали залучення партнерів. Але це було нам тільки на користь, адже вдалося налагодити активну комунікацію з владними структурами міста та області, підвищити рівень популярності бібліотеки у громаді, покращити якість надання послуг, розширити їх асортимент, враховуючи інтереси не тільки відвідувачів-дітей, але й різних вікових та соціальних груп.

Бібліотека стала комунікаційним майданчиком для проведення різноманітних зустрічей та консультацій для усіх жителів нашого міста та області. Зокрема переселенці мали унікальну можливість обговорити свої проблеми із заступником міністра соціальної політики з питань ВПО Георгієм Тукою, лідером Платформи і Громадської ради при МТОТ Генадієм Борисичевим, радником міністерства соціальної політики з питань ВПО в Тернопільській області Олексієм Многолетом, представниками місцевої влади. З метою моніторингу до бібліотеки тричі приїжджали представники спостережної місії ОБСЄ, які в подальшому запрошували членів ініціативної групи проєкту на свої тренінги та семінари.

Усього сума коштів, залучених на реалізацію проєкту «Файне єднає», становить понад 420 тис. грн. За ці гроші закуплено необхідне технічне обладнання, мобільні меблі, палатки, розхідні матеріали для майстер-класів, розвиваючі ігри для дітей, туристичне та спортивне спорядження, саджанці дерев тощо.

Активна реалізація різноманітних грантових програм та проєктів за декілька останніх років дала стрімкий старт для розвитку соціального партнерства в Україні і зокрема в нашій бібліотеці.

Коло партнерів Тернопільської обласної бібліотеки для дітей досить широке, а з початком реалізації кожного нового проєкту воно постійно збільшується. Сьогодні нашими партнерами є Головне управління Національної поліції, Головне управління юстиції у Тернопільській області, Служба у справах неповнолітніх та дітей Тернопільської міської ради, Молодіжний центр «Довіра» Тернопільської обласної соціальної служби сім'ї, дітей та молоді, відділ Ювенальної превенції управління превентивної діяльності Національної поліції у м. Тернополі, відділ патрульної поліції, Тернопільський місцевий центр безоплатної вторинної правової допомоги, Тернопільський міський центр зайнятості, ГО «Інформацій-

но-правовий центр «Права людини», Всеукраїнська ініціатива «Активна громада Тернопільщини», ГО «Терен», ГО Тернопільський міський жіночий клуб «Відродження нації», Тернопільський офіс «Асоціація жінок України «Дія», ГО «Берегиня», ГО «Пласт-НСОУ», ГО «Автомайдан Тернопіль», Молодіжна організація «МІСТ», ГО «Психолого-логопедичний центр «Ефктус» (м. Рівне), волонтери та просто не байдужі тернополяни.

Соціальне партнерство бібліотеки з «Центром здоров'я», медичними закладами, Тернопільською обласною організацією Товариства Червоного Хреста допомагає у популяризації здорового способу життя, профілактиці шкідливих звичок, захворювання на СНІД, туберкульоз, попередженні травматизму серед дітей і підлітків.

Найпершими помічниками нашої бібліотеки у роботі з патріотичного виховання читачів є музеї, ветеранські організації, воїни УПА, ГО «Автомайдан Тернопіль», сучасні герої – захисники України, капелани, Тернопільська міська ГО «Спілка Чорнобиль», Тернопільська обласна організація «Української Спілки ветеранів Афганістану». За їхньої участі у бібліотеці проходять заходи до Дня збройних сил України, Дня Пам'яті і примирення, Дня козацтва, Дня Героїв Небесної сотні, вшанування героїв, полеглих у боротьбі за незалежність України в різні часи.

Розмаїттям бібліотечних форм роботи з патріотичного та духовного спрямування відзначається співпраця з Тернопільською міською організацією «Спілка Української молоді» (СУМ). Маленькі відвідувачі нашої бібліотеки завжди з нетерпінням чекають неділі, адже в цей день спілчани влаштовують заходи (сходини), які розвивають у дітей любов до рідної землі, української мови, символіки, знайомлять з традиціями та звичаями нашого народу, хорошими манерами, сприяють розвитку дитячої творчості.

Крім грантових проєктів бібліотека активно працює над реалізацією інших важливих соціокультурних ініціатив. Зокрема, ми є у часниками Міжнародного поль-

сько-українського проекту «Ми – українці. Я і ти!», в рамках якого для дітей та юних мешканців польських міст Лідзбарк Вармінський та Свйонтки організовано віртуальну бібліоподорож «Файне місто Тернопіль та етноандрівку «Наш край такий багатий на красу». За допомогою слайд-презентацій польським гостям продемонстровано горді замки і неприступні фортеці, величні храми й кучеряві сквери, якими славиться і пишається Тернопільщина.

У діяльності Тернопільської обласної бібліотеки для дітей присутні різні види соціального партнерства, закріплені відповідними угодами. Зокрема, з Почесним Консульством Угорщини у місті Тернопіль підписано Меморандум про співробітництво між українською та угорською інституціями в галузі освіти і культури і закріплено підписами сторін – директора Тернопільської обласної бібліотеки для дітей Надії Новіцької і почесного консула Угорщини в місті Тернопіль Тетяни Чубак. «Відправною точкою» підписання Меморандуму став Міжрегіональний конкурс листівок «Ми єдині і по духу, і по крові», учасниками якого стали талановиті діти Тернопілля і Харківщини. Пані Тетяна підготувала особливі нагороди для юних авторів, а головний приз – поїздку у дитячий табір в Угорщині – отримав переможець конкурсу.

Меморандум про співпрацю підписано також із відділом Ювенальної превенції управління превентивної діяльності Національної поліції у м. Тернополі. Завдяки цьому партнерству відвідувачі нашої бібліотеки долучилися до Всеукраїнської акції «Єднаймо барви України». Учасники акції розфарбовували карту Тернопільщини у стилі знаменитої «борщівської вишиванки». Вишивану мапу було надіслано до Києва, де шматочки різних областей об'єдналися в єдину карту України. Крім того, спільно було організовано низку заходів з попередження таких негативних явищ, як булінг, кіберагресія та ін.

Угодою про співпрацю між обласними бібліотеками для дітей Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської

та Хмельницької областей, скріплена діяльність у рамках міжрегіонального проєкту професійного партнерства «Конструкторське бюро бібліотекарів» (КББ). Метою даного проєкту є консолідація і зміцнення співпраці обласних бібліотек для дітей Західного регіону, обмін інноваційними практиками, реалізація спільних проєктів, адвокаційна діяльність, розповсюдження цікавого досвіду і впровадження його в практику роботи бібліотек для дітей регіону. Представники даних бібліотек обмінюються досвідом на семінарах та тренінгах, організованих колегами.

У червні в Тернопільській обласній книгозбірні для дітей відбувся з'їзд учасників-партнерів КББ. Під час зустрічі йшлося про реалізовані спільні проєкти, проведені цікаві дискусії, спрямовані на удосконалення й урізноманітнення форм роботи та моделювання бібліотечного обслуговування дітей.

Крім того, серед бібліотек-учасниць проєкту започатковано щорічний Регіональний конкурс «Молоді обличчя бібліотеки», який допомагає розкривати творчий потенціал молодих бібліотекарів, стимулювати їхні прагнення до саморозвитку та професійного зростання, пошуку та реалізації інноваційних ідей.

Цікавим для всіх учасників проєкту виявився досвід колег Львівської обласної бібліотеки для дітей, які щорічно організовують День читання, присвячений читанню певної книги. Цьогоріч бібліотеки-партнери провели Міжобласний день читання під безкомпромісним гаслом «Березень. Читають всі!». За участі відомих особистостей нашого міста в Тернопільській обласній бібліотеці для дітей проводилось читання казок зі збірки Івана Франка «Коли ще звірі говорили». Твори геніального українського письменника нашим відвідувачам читали молодіжний мер міста Тернополя Леся Голик, начальник управління культури облдержадміністрації Григорій Шергей, начальник відділу Ювенальної превенції Петро Тихович, лейтенанти Патрульної поліції Олеся Мялковська та Ігор Івасів,

голова Тернопільського офісу «Асоціація жінок України «Дія» Ольга Шахін, волонтерка, керівник соціального проєкту «Одежина» Яна Шкуратова, а також наша особлива гостя – олімпійська чемпіонка з біатлону Олена Підгрушна. Такі читання синхронно пройшли у чотирьох обласних книгозбірнях і стали чи не наймасштабнішою подією цьогорічного X Всеукраїнського тижня дитячого читання.

Отже, соціальне партнерство як новий вид взаємодії націлено на реалізацію інтересів усіх учасників процесу і відкриває широкі можливості для бібліотек. І як показує досвід, активна участь бібліотек у проєктній діяльності, уміння працівників презентувати роботу своєї установи, бажання заявити про себе та свій заклад є запорукою прискорення перетворень у бібліотеках, розвитку та інтеграції бібліотек у світовий інформаційний простір.

ЧЕРНОУС Валентина Юхимівна,
директор Хмельницької обласної бібліотеки
для дітей ім. Т.Г. Шевченка,
заслужений працівник культури України

НА КОНЦЕРТ? ДО МИСТЕЦЬКОЇ ГАЛЕРЕЇ? – У БІБЛІОТЕКУ!

Чи хотіли б ви зустрітися з відомим художником? А тим паче потрапити у його майстерню? Або почути звук першої скрипки Хмельниччини – заслуженої артистки України Валентини Щур? Для цього не потрібно купувати квитки чи шукати спеціальної зустрічі. Можна прийти в бібліотеку й стати і глядачем, і слухачем та просто насолоджуватись мистецтвом.

Обласна бібліотека для дітей імені Т.Г. Шевченка реалізовує багато власних творчих проєктів з метою пізнання секретів майстерності і розуміння краси, а також можливості творчого розвитку наших читачів, починаючи з пелюшок.

У рамках мистецького сусідства «Бібліотека – музей» реалізовується багато заходів. Читачі знайомляться з творчістю відомих художників – це цикли ювілейних зустрічей з Олександром Гуменчуком, Надією Борецькою та заслуженим художником України Михайлом Андрійчуком. Відвідали наші читачі і майстерні художників Я. Павловича, В. Карварного та О. Гуменчука. Побачили не тільки творчу атмосферу, а й дізналися, чи просто це – творити!

Серед наших читачів і студенти ВПУ № 25 – майбутні художники і дизайнери. Дякуючи бібліотеці, у свій час вони відвідали факультет дизайну Хмельницького національного університету, а згодом багато з них стали студентами закладу.

У бібліотеці вже протягом 30-ти років діє мистецька галерея «Арт-хол». Це прекрасна можливість побачити роботи не тільки відомих художників, а й спробувати організувати свою виставку. Так, протягом 2018-2019 рр. у бібліотеці

було відкрито художні виставки: «Пластилінові обрії» – виставка творчих робіт учнів Хмельницької школи образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва; «Блага звістка» – виставка творчих робіт вихованців Хмельницької школи мистецтв; «Зимові феєрверки» – виставка творчих робіт ХМШ; «Про щастя в кольорах» – виставка дитячих малюнків учнів ліцею №17; «Малюю навіть уві сні» – виставка творчих робіт Діани Ништи, яка цьогоріч стала студенткою факультету дизайну Львівської політехніки.

Приємно, що бібліотека стала першим місцем, де читачі-діти змогли представити свої творчі роботи. А це означає, що ми розвили почуття прекрасного, відкрили безмежний загадковий світ мистецтва, а також підтримали творчі здібності дітей. Свої роботи демонструють і студенти факультету мистецтва Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії. Це «Експресія мужності і відваги» від студентки ХГПА Діани Малишевської, «Магія пейзажу» від студента ХГПА Миколи Крикуна, фотовиставка «Love story» від Діани Слободянюк та фотовиставка «Бібліотекар в кадрі» від Антона Олійника, студента ХНУ, де в образах відомих письменників, акторів були працівники нашої бібліотеки.

Наступний проєкт – музична платформа «Звук без меж» – це можливість самовираження для молодих початківців, це територія музики з її історією, сучасними експериментами, творчими зустрічами і знайомствами. Так, у Всеукраїнський тиждень дитячого читання презентувала своє мистецтво гри на скрипці заслужена артистка України Майя Онищук. Вона стала учасницею book-фесту «Час читати». Спілкувалася з читачами, розповідала про свої улюблені книги і про те, як здобула успіх у музиці. Присутніх зачарувала її скрипка – це і експресія, і ніжні звуки... Запальний «Чардаш» та мелодії вальсу... А головне – сама виконавиця надзвичайно емоційна, переконлива та наполеглива у своїх бажаннях.

Свій ювілейний концерт з нагоди 18-річчя провів наш читач Олесь Буймістер, а згодом і презентував свою збірку п'єс для фортепіано «8 таємниць вітру». Твори цікаві, філо-

софські. А сам Олесь зараз студент Львівської консерваторії та на канікулах відвідує нашу бібліотеку і радує нас своєю музикою.

Захоплюючими для читачів стали ROOM-концерти за участю відомих рок-гуртів та музикантів «Мотор'ролла» Сергія Присяжнюка, шоумена Андрія Романіди, скрипаля Антона Вараниці. Також частими гостями бібліотеки є учасники дитячої танцювальної студії ансамблю «Козаки Поділля» під керівництвом заслуженого працівника культури України Сергія Качуринця.

За декілька останніх років у бібліотеці відкрито 53 виставки, проведено 40 концертів, більше 100 майстер-класів з аквагриму, писанкарства, апсайклінгу, скрапбукінгу, декупажу та багато ін. Хмельничани вже звикли, що у бібліотеці можна не тільки взяти книгу, а й подивитися фільм, стати учасником концерту чи переглянути виставку картин. І всі заходи, що проводяться у бібліотеці, працюють на благо нашим дітям. А ще минулого року поряд із нами відкрили новий мурал, і це майже на даху бібліотеки. Молодий художник Андрій Томчишин змалював старий Проскурів, а ми були першими, хто сфотографувався біля цієї роботи. Надзвичайно гарно!

Працівники бібліотеки підтримують мистецькі традиції. Ми самі є частими гостями художнього музею та музею фотографії, які знаходяться поруч. Ми цінуємо роботи майстрів, що прикрашають інтер'єр нашої бібліотеки – роботи народного художника України – Миколи Малишка, різьба по дереву «Солом'яний бичок»; художниці Людмили Денисової; gobelen ручної роботи відомих полтавчан подружжя Литовченків.

Усе це створює неповторність інтер'єру. Незважаючи на сучасні дизайнерські рішення та тенденції, ці роботи надзвичайно подобаються нашим відвідувачам, тому ми переконані, що наша бібліотека – це і концертна зала, і мистецька галерея. І у нас є всі підстави пишатися цим.

ЧІКА Валентина Дмитрівна,

*директор КЗ «Закарпатська обласна бібліотека
для дітей та юнацтва» Закарпатської обласної ради,
заслужений працівник культури України*

БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ ЯК ОСЕРЕДОК ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

Правосвідомість людини не виникає з моменту народження, вона формується поступово та триває в міру дорослішання протягом усього життя. Із усього різноманіття знань, що їх людина набуває у повсякденному житті, їй найбільше будуть потрібні правові знання. Адже обізнаність у системі законодавства і правопорядку, що існують у державі, повноправними громадянами якої стануть наші юні читачі, допоможе їм розумно скористатися своїми правами, правильно визначити свої обов'язки, застереже від злочинних вчинків. Це можливо лише за умови, якщо правова освіта підростаючого покоління в навчальних і культурних закладах буде органічно поєднана з правовим вихованням.

Правове виховання – це діяльність, спрямована на формування правосвідомості і правової культури та на розвиток соціально-правової активності особистості. Головне завдання правового виховання полягає у тому, щоб допомогти дітям набути елементарних знань про найважливіші закони нашої держави; показати для конкретної вікової групи в доступній формі практику застосування законів; сприяти вихованню у підростаючого почуття власної гідності й відповідальності за свої вчинки, поваги до закону та його вимог; підтримувати формування у дітей внутрішніх бар'єрів щодо порушення закону і моральних норм.

Спеціалізовані бібліотеки для дітей водночас із навчальними закладами, державними і громадськими організація-

ми та іншими інституціями відіграють важливу роль у системі правової освіти та культури підрастаючого покоління. Бібліотечні працівники є найбільш доступним осередком для громади, мають документно-інформаційний потенціал з питань права, у своїй практиці використовують весь арсенал візуальних, комплексних, усних методів та форм роботи.

Привертають увагу дітей та їхніх батьків різноманітні книжкові виставки, полицки, інформаційні стенди, виставки-кросворди, виставки-поради, виставки-інформації правової тематики, які діють в дитячих книгозбірнях.

Ефективним джерелом для забезпечення потреб та запитів користувачів Закарпатської ОДЮБ є інформаційно-бібліографічні та методичні видання. Заслужують на увагу інформаційно-бібліографічні дайджести «Насильству – STOP!», «Не стати живим товаром», «Насилля в молодіжному середовищі» тощо. Систематично готуються, видаються та розповсюджуються інформаційні бюлетені «Освітнянські вітрила: методика, теорія, досвід», «Початкова школа: як зробити навчання цікавим», «Дитяче дозвілля. Сценарії», де висвітлюється інформація про публікації з правового виховання. Популярними серед користувачів є періодичні видання, які передплачує бібліотека: «Держава і право», «Історія та правознавство», «Юридична Україна». Комплексною формою інформаційно-бібліографічного обслуговування є приурочені популяризації літератури правової тематики Дні інформації: «Захисти себе» – до Року реалізації проекту «Я маю право!» (Закарпатська ОДЮБ), «Сім'я, суспільство, закон» (Іршавська РДБ).

Вибір оптимальних і ефективних форм, методів правової роботи в бібліотеках для дітей обов'язково проводиться з урахуванням вікових, індивідуально-психологічних особливостей юних користувачів. Дієвими формами ознайомлення дітей молодшого шкільного віку з окремими положеннями Конвенції ООН про права дитини – є проведення годин права, конкурсів, турнірів з елементами гри

та використанням мультфільмів, Інтернет-ресурсів, мультимедійних презентацій.

У Міжнародний день захисту дітей, коли приходять догоочікувані літні канікули, у дитячих книгозбірнях області гамірно та весело. У цей день відбуваються безліч заходів: свято дитинства «Хай дівтора у мирі лиш зростає, а Україна наша процвітає» (Ужгородська МДБ), «Країна Дитинства на планеті Земля» (Міжгірська РДБ), ігрова карусель «Розумні, кмітливі, допитливі, сміливі» (Перечинська РДБ), ситуаційна гра «З героями казок по статтях Конвенції» (Свалявська РДБ), флеш-моб «Ми маленькі – ми за мир!» (Закарпатська ОДЮБ) та ін.

Низка різноманітних заходів, які передбачають активну участь усіх вікових категорій користувачів, відбуваються в грудні у всіх бібліотеках для дітей під час Всеукраїнського тижня права. Наприклад: правова година «Твої права - твій захист», юридичний компас «Аз і Буки правової науки» (Ужгородська МДБ), година правової абетки «Дитина і підліток у світі закону», правовий діалог «Права дитини у нашій державі» (Великобerezнянська РДБ), правовий лікбез «Закон захищає тебе», правознавча мандрівка «Абетка права» (Мукачівська МДБ), правознавча година «Кілька порад доречних, щоб життя було безпечним» (Перечинська РДБ), правовий ринг «Ти людина, отже ти маєш права» (Рахівська РДБ), година права «Я і мої права», тренінг «Мистецтво жити разом» (Закарпатська ОДЮБ). На ці заходи запрошуються юристи, поліціанти, головні спеціалісти бюро правової допомоги, центру з надання безоплатної первинної правової допомоги.

Інноваційним було проведення ток-шоу «STOP насильству» Мукачівською РДБ у рамках Міжнародної правозахисної акції «16 днів проти насильства» за участі школярів, вчителів, керівників гуртків Мукачівського районного центру дитячої та юнацької творчості, представників влади, громадськості. Метою заходу було залучення дітей до обговорення і аналізу актуальних проблем, що стосуються життя сучасних підлітків – насильства в сім'ї, школі, суспіль-

стві. Учасники ток-шоу «STOP насильству» поділилися на «експертів» (дорослих) та «аудиторію» (підлітків). Ток-шоу об'єднувало три теми – «Домашнє насильство», «Шкільний булінг», «Права і обов'язки дітей». На завершення заходу всі його учасники взяли участь у флеш-акції «Я проти насильства. А ти?».

Щороку протягом літа на центральній площі міста Виноградівська РДБ організовує роботу виїзної читальної зали «Бібліо-ТЕРРА або літня територія читання». Так до Дня Конституції України та Дня незалежності України організуються вуличні акції «Я українець і цим горджуся», «Вчимося бути громадянами».

Багато років поспіль у Закарпатській ОДЮБ успішно діє комплексний цільовий проєкт соціально-психологічної та правової допомоги підліткам та юнацтву «Діалог». Реалізація проєкту передбачає попередження протиправних дій та вчинків у підлітковому середовищі, захисту прав та інтересів неповнолітніх, проведення тематичних просвітницьких заходів шляхом залучення до роботи фахівців центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, центр зайнятості, центру здоров'я, відділу кримінальної міліції у справах дітей, інших учасників та партнерів проєкту. Бібліотека стає осередком довіри, психологічної підтримки, соціального порятунку для підростаючого покоління. Через вільне невимусене спілкування встановлюються рівноправні стосунки з юнаками та дівчатами, створюється атмосфера психологічного комфорту, відкритості під час проведення занять у формі тренінгів, відвертих розмов із досвідченими фахівцями, бліц-опитування, тестування тощо.

2018 рік оголошено Президентом України Рокком реалізації правопросвітницького проєкту «Я маю право!» (Указ Президента України від 14.11.2017 № 361/2017). Проєкт впроваджується Міністерством юстиції у співпраці з системою безоплатної правової допомоги, територіальними органами юстиції, за підтримки юридичних організацій, міжнародних донорів та партнерів. Стратегічним завданням проєкту, який діятиме протягом 2017-2019 років, є підви-

щення рівня знань українців щодо своїх прав у різних сферах життя, правової свідомості громадян та їх спроможності захищати свої права.

Дитячі книгозбірні краю долучилися до Всеукраїнського конкурсу проєктів «Мої права – моє життя», ініційованого Національною бібліотекою України для дітей. Роботи юних правників Закарпаття були надіслані на підсумковий тур до Києва.

Закарпатська ОДЮБ, Ужгородська МДБ спільно з головним територіальним управлінням юстиції у Закарпатській області в особі начальника відділу систематизації законодавства, правової роботи та правової освіти Л.М. Тимчук та головними спеціалістами відділу проводять систематичну просвітницьку роботу з питань протидії булінгу в навчальних закладах. Для учнів міста Ужгорода організовано тематичні уроки #СтопБулінг з переглядом відео-роликів «Кожне слово оплачене жертвами», «Булінг по-українськи», «Безпечна школа», «Зірки популярного українського серіалу «Школа» про булінг» та інформаційними листівками.

Бібліотеки для дітей у співпраці з іншими інституціями продовжують збільшувати потенціал право-просвітницької діяльності з метою виховання у підростаючого покоління правової культури, позитивного ставлення до права, активної правової поведінки в життєвих ситуаціях. Впевнені, що об'єднавши зусилля, ми зробимо все, аби захистити права наших дітей. Адже розуміємо, що саме від нас, дорослих, залежить, як складеться доля кожної маленької людини, а відтак і нового покоління українців.

ЧОВНИЦЬКА Марія Іванівна,
завідувач відділу обслуговування учнів 5-11 кл.
КУ Тернопільської обласної ради
«Тернопільська обласна бібліотека для дітей»

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ В ОБСЛУГОВУВАННІ ЮНОГО ЧИТАЧА В ДИТЯЧІЙ БІБЛІОТЕЦІ

Головна бібліотечна послуга – задоволення інформаційних потреб користувачів. Але сьогодні сучасні бібліотеки надають не тільки інформаційні, а й освітні, культурні та дозвілєві послуги. Бібліотека перетворюється на багатофункціональний соціокультурний центр, куди звертаються не тільки за книгою, а й за спілкуванням, реалізацією своїх здібностей, талантів, інтелектуальним дозвіллям тощо.

Обслуговування учнів 5-11 класів, студентів та дорослих читачів – це відкрита, багаторівнева система бібліотеки з надання різноманітних інформаційних послуг, орієнтована на користувачів. Бібліотекарі досліджують думку користувачів про обслуговування щодо послуг, допомоги у підборі літератури, ступеня комфорту, режиму роботи, вимог до бібліотекаря. На користувачів значний вплив справляє загальна бібліотечна атмосфера: затишне оформлення інтер'єрів, озеленення.

Серед традиційних форм роботи з'являються нові – інтерактивні. Бібліотекарі використовують різноманітні методи для залучення читачів: запрошення, проведення екскурсій, зустрічі з відомими та цікавими людьми, майстер-класи, презентації книг, виставки, квести, піар-акції, спілкування з читачами про книжкові вподобання. Вагому роль відіграють засоби масової інформації – місцеве телебачення, радіо, преса.

Читачі відділу – учні середньої та старшої школи – особлива вікова категорія. Вона потребує великої уваги, індивідуального підходу, неформального обслуговування, безпосереднього спілкування.

Серед основних напрямів роботи відділу значна увага приділяється ретельному вивченню інформаційних потреб читачів саме підліткового віку, бо діти цієї вікової категорії – це група користувачів бібліотеки, яка через вікові особливості вимагає великої уваги і проявів професійної майстерності від бібліотекарів.

Сьогодні дуже важливим у діяльності бібліотек є запровадження нових форм масової роботи. Особливо важливим для нас під час підготовки та проведення заходів є необхідність враховувати виклики сьогодення та інформацію, яка цікавить підлітків та молодь у даний момент.

Працівники відділу проводять різноманітні заходи з важливою виховною метою, а завдяки їхньому актуальному змісту, творчому підходу та нетрадиційним сучасним формам привертається увага користувачів бібліотеки і нових відвідувачів. Пріоритетним у роботі відділу є довірливе, невимушене спілкування з читачами, адже бібліотека – це місце неформального спілкування.

Найбільш популярними та цікавими заходами, проведеними працівниками відділу, виявилися ті, які вимагали активності учасників, прояву їхніх творчих здібностей, кмітливості та спритності. Ось декілька прикладів.

Надзвичайно цікавим і захопливим виявився квест «Невідомий Тернопіль», який ознайомив учасників з історичними таємницями нашого міста. Його завдання – пройти пригодницький маршрут. Мандруючи локаціями, квестівці щоразу отримували нові цікаві завдання. Хлопці та дівчата відкривали для себе таємниці рідного міста, вивчали прихований зміст простих і добре знайомих речей. Доказом виконання завдань квесту були селфі з усіх локацій маршруту. Також учасники виконували додаткове завдання – виконання народних пісень біля пам'ятника Соломії Крушельницькій. Переможці отримали оригінальні нагороди та незабутні враження.

Квест «Суперполісмен» та гра «Безпека на дорозі – безпека життя» відбувалися в рамках програми «ПОЛіС». Учасниками заходу стали юні читачі та представники пра-

воохоронних органів. Квест розпочався з того, що учасники були поділені на 2 команди, які на швидкість мали розкрити злочин, скоєний у стінах бібліотеки, – викрадення книги. На чолі кожної з команд були поліцейські, які всіляко допомагали нашим юним слідопитам. З кожним розв'язаним завданням команди наближалися до розгадки. Друга група учасників – правопорушники і правоохоронці. Завданням перших було порушувати Правила дорожнього руху, а поліцейські повинні були знешкодити негідників і довести їхню провину. Наприкінці заходів діти отримали призи.

Чим цікавляться, що читають і чим взагалі живуть сучасні діти? Нам, бібліотекарям, знати це просто необхідно! Найкращою нагодою для дружнього спілкування став Тиждень дитячого читання, у рамках якого працівники відділу обслуговування учнів 5-11 класів провели флешмоб під гаслом «Ми любимо читати!». Разом із читачами бібліотекарі мандрували середмістям Тернополя, розмовляли про сокровенне, а також читали в довільній формі улюблені книги. Юні читачі відірвалися від своїх гаджетів та з головою поринули у захопливі книжкові історії.

Захід «Будні поліції», який проходив у формі «живої бібліотеки», також привернув увагу наших юних читачів та заохотив до співпраці. Учасники заходу були «читачами», а представники поліції «перевтілилися» у книги! Саме «читання» проходило 20 хвилин, читачі обмінювалися «книгами» та спілкувалися. Так, наші захисники і уся їхня діяльність стали для представників суспільства «прочитаною книгою», доступною усім і кожному.

Надзвичайно актуальними у роботі бібліотеки є сучасні підходи і можливості в просуванні читання та залучення читачів до книгозбірень. Саме тому популярними стали заходи, що проходять за стінами книгозбірні і спрямовані на залучення нових читачів та популяризації не тільки дитячого читання, а й дозвілля. PR-акція проходить під загальною назвою «Читаючий двір». Бібліотекарі беруть із собою найпопулярнішу літературу для підлітків та молоді, цікаві журнали про відпочинок, творчість і рукоділля та вируша-

ють до улюбленого місця відпочинку та зустрічей місцевих жителів – тристороннього годинника. Мандрівний «Читаючий двір» розгортає свою активність щосередини під час літніх канікул, запрошуючи приєднатися до нашої читацької спільноти, популяризуючи книгу, діяльність і послуги сучасної бібліотеки. У якості нагороди бібліотекарі отримують задоволення від цікавого спілкування з юними та дорослими містянами та дізнаються про їхні читацькі вподобання і творчі захоплення.

Звичайно ж, для співпраці з підлітками бібліотекарям потрібно мати не тільки відповідні професійні якості, а й розуміти психологію читача. Тому часто у відділі організуються зустрічі з психологами, педагогами, лікарями. За участі психолога Наталії Кузів відбулася психологічна лекція для підлітків «Самооцінка стану власних напружень та вміння вийти зі стресових ситуацій». Учасниками лекції стали учні та педагоги з чотирнадцяти шкіл Тернополя. За словами пані Наталії, найкращою профілактикою стресових ситуацій у дітей та підлітків є заняття спортом, збалансоване харчування, захоплення улюбленою справою і звісно ж – відпочинок. Під час лекції було розглянуто різні життєві ситуації, зокрема і в шкільному оточенні, які могли б стати причиною стресового стану підлітка. Важливими чинниками гармонійного розвитку дитини пані Наталія вважає стосунки у сім'ї, прагнення усіх її членів розуміти і підтримувати один одного.

Успішній роботі бібліотекаря сприяють не тільки професійні знання й уміння, але також і деякі психологічні властивості особистості, зокрема комунікативні, що проявляються у різних способах і прийомах спілкування з читачами. Працівникові постійно доводиться мати справу з великою різноманітністю характерів, смаків, інтересів читачів. Легкість у спілкуванні, такт і емоційна витримка, делікатність і привітність – такі якості характеру допомагають бібліотекарю якнайкраще встановити з читачами взаєморозуміння, потрібний тон розмови, спонукають читача до відвертого прояву своїх інтересів.

Ми добре розуміємо, що робота книгозбірні в сучасних умовах – це постійний пошук нового. Бібліотекарі ставлять за мету створення позитивного іміджу не тільки закладу, а й бібліотечного працівника. Саме від професійного рівня, людських якостей бібліотекаря та враження, яке він справляє на користувача, великою мірою залежить статус і роль бібліотеки в суспільстві.

Ми прагнемо і надалі реалізовувати усі свої можливості, енергію та професіоналізм на користь своїм читачам, щоб зробити бібліотеку найпривабливішим місцем для юних користувачів.

ЗМІСТ

Привітання		3
Бардашевська А.І.	Бібліотека як креатор інноваційних партнерських проєктів на користь громади Херсонщини	7
Бацай Л.В.	Роль зовнішніх комунікацій в успішній роботі бібліотеки для дітей та житті громади	12
Біла А.М.	Краєзнавча діяльність бібліотеки для дітей: від традицій до інновацій	22
Василенко Ю.С.	Бібліотека – вільний простір для громади	26
Глущенко С.А.	Роль Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у захисті прав людини і громадянина у сфері культури	32
Гордієнко А.І.	Формат діяльності: бібліотека для дітей – незмінна складова формування сучасного культурного простору	37
Данилова Л.В.	Роздуми за робочим столом: бібліотека чи розвиваючий центр?	43
Жайворонок Т.А.	Актуальні тренди формування бібліотечного фонду для дітей: технології і принципи	48
Зніщенко М.П.	Проектний розвиток та інноваційна діяльність бібліотек Київщини – шлях їх осучаснення як інформаційних, соціокультурних центрів для місцевих громад	53
Карпич О.О.	Підтримка та розвиток дитячої творчості: можливості бібліотеки	63
Клюй Т.М.	Роль і місце дитячої бібліотеки в житті громади	69
Лупіцька В.М.	Новий вектор партнерських відносин у консолідації дій бібліотеки та громади з питань цивільного розвитку	75
Манжула Т.С.	Роль бібліотечних проєктів соціальної дії для розвитку громади	88
Митрофанова Л.І.	Бібліотечна ідея, перевірена часом	94

Михальчук Л.М.	Змінюєшся ти – змінюється твоя бібліотека	99
Назарук Н.А.	Інноваційний підхід до традиційних бібліотечних послуг	105
Наконечна М.Є.	Формування інформаційних ресурсів сучасної бібліотеки для дітей	111
Новицька Н.С.	Спеціалізовані бібліотеки для дітей Тернопільщини: стан та вектори реформування	115
Петренко О.Б.	Профорієнтаційна робота бібліотек для дітей у контексті освітньої реформи	122
Полікарпова Л.П.	Виклики та перспективи розвитку бібліотек на світовому та національному рівнях	127
Прокопович-Ткаченко О.О.	Світ один на всіх: бібліотека для дітей на допомогу інклюзивній освіті	133
Ракоча Г.В.	Організація довідково-бібліографічного обслуговування з використанням електронно-інформаційних ресурсів та Інтернету	139
Стецій Г.В.	Сучасна бібліотека – це простір для розвитку дитини	146
Тацакович І.Я.	Проектна діяльність – метод позитивного розвитку бібліотеки для дітей	154
Ушакова Л.В.	Event-заходи як засіб іміджевого позиціонування бібліотеки для дітей	165
Хованець Т.В.	Нетрадиційні підходи у підвищенні професійної компетенції бібліотекарів громад	171
Чайківська Н.А.	Соціокультурні проекти як засіб створення позитивного іміджу бібліотеки	176
Черноус В.Ю.	На концерт? До мистецької галереї? – У бібліотеку!	185
Чіка В.Д.	Бібліотека для дітей як осередок правового виховання підростаючого покоління	188
Човніцька М.І.	Сучасні тенденції та особливості в обслуговуванні юного читача в дитячій бібліотеці	193

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
директорів обласних бібліотек для дітей

«Сучасна бібліотека для дітей –
платформа для культурного розвитку громади»

Відповідальна за випуск А.І. Гордієнко.
Укладач Т.М. Кузілова.
Літературний редактор О.А. Кадькаленко.
Комп'ютерна верстка Н.В. Ярчак.
Підписано до друку 02.10.2019 р.
Зам. № 21. Тираж 30 прим.

Видавець НБУ для дітей
вул. Я. Корчака, 60, м. Київ, 03190
Тел./факс: 400-65-87, тел.: 400-05-01, 400-70-91
<http://www.chl.kiev.ua>
mail: library@chl.kiev.ua

Виготовлювач Приватне підприємство «АВІАЗ»
вул. Лугова, 19, с. Софіївська Борщагівка,
Києво-Святошинський р-н, Київська обл., 08131
тел. (044) 331-01-12

Україна, 03190, м. Київ, вул. Я. Корчака, 60
тел./факс: (044) 400-65-87, тел.: (044) 400-05-01, 400-70-91
<http://www.chl.kiev.ua>
e-mail: library@chl.kiev.ua